

jesen 2015

klin

O nastajanju Studia City, ki gre
vodstvu RTV že leta tako zelo v nos

**Dokler proti nam rovarijo,
vemo, da dobro delamo**

04

Gregor Naglav, televizijski snemalec na RTV

**V tem poslu moraš vedno
imeti vsaj še dve obvoznici**

06

Njihov položaj je negotov,
a smisel in cilj sta vedno kristalno jasna

**Radio študent
je obveza vesti**

12

Jela Krečič, kulturna novinarka Dela

**Novinarstvo ima še vedno
pomemben in priznan
položaj v družbi**

16

Petra Lesjak Tušek, predsednica
Društva novinarjev Slovenije

**Nobeno društvo ne more
temeljiti na posamezniku**

20

Kolumna

**V službi muhastih
državljanov**

30

Časopis študentov novinarstva

KLIN

oktober 2015

Odgovorni urednici:

Katarina Bulatović in Nina Korošec

Novinarji:

Nina Korošec, Sanja Gornjec, Valentina Novak,
Martina Murko Gajšek, Lucija Lepšina,
Katarina Bulatović, Anamarija Lukovac,
Monika Čvorak, Tina Šoln, Sara Jagodič,
Rok Bizjak, Patricija Fašalek, Tadej Grešovnik,
Matej Luzar, Uršula Vratuša Globočnik

Lektorica:

Tea Letonja

Naslovnica in prelom:

Krista Likar

Ilustracije:

Nuša Jurjevič

Naslov uredništva:

Fakulteta za družbene vede – Klin,
Kardeljeva ploščad 5,
1000 Ljubljana

Elektronska pošta:

fdv.klin@gmail.com

Izdaja:

Društvo študentov novinarstva
FEJS Slovenija

Tisk:

Camera d. o. o.

Naklada:

400 izvodov

Novim zgodbam naproti

Piše: Katarina Bulatović

Pred vhodom nekega diskonta na obrobju Ljubljane je pred začetkom letošnjega poletja postopala ženska srednjih let. V poznem popoldnevu je v eni roki držala izvod največjega slovenskega časnika, v drugi pa številko tistega najbolj branega. S čepico na glavi in polno torbo čez pas, iz katere so moleli preostali izvodi, se je ozirala po novih obiskovalcih trgovine. »*Dober dan, gospod! Ob današnjem nakupu Dela ali Slovenskih novic dobite brezplačen dežnik ali kapo! Vas zanima?*« je poskusila pri enem izmed obiskovalcev trgovine in pomignila bližje vhodu, na katerega so bili naslonjeni promocijski dežniki in pokrivala z imenom časopisnih hiš. Nagovorjeni kupec je pred sabo potiskal voziček, ji naklonil pogled, a ga hitro spet spustil. »*Hvala.*« je zamomljal, se ji kislo nasmehnil in odhitel naprej, dokler se mu oči niso ustavile na dobro založenih policah.

Njegov smehljaj je sprva spominjal na tiste, ki si jih nadenejo nekateri mimoidoči na ljubljanski Čopovi, ko jih med hitenjem ulovijo anketarji in brezdomci. Izgovorijo se, da nimajo časa ali drobiža, pospešijo in morda začutijo zbodljaj slabe vesti. Za gospodovim neiskrenim dvigom ustnic pa se je skrivalo nekaj drugega. Kakor že več ducatov obiskovalcev trgovine v tistem popoldnevu je s hitrim korakom stopil naprej, ker se mu je zdelo, da časopisa ne potrebuje.

Obroben in na prvi pogled zlahka pozabljiv pripetljaj spominja na razmišljanje maršikoga, ki informacijo danes raje kot v časopisu poišče na družabnih omrežjih in sploh ne pomisli, da bi del svojih prihodkov namenil naročnini na katerega izmed tujih ali slovenskih časopisov. Prav ima. Podpore z listanjem, kliki, ogledi in poslušanjem si novinar brez širokega znanja, natančnosti, predanosti in resnicoljubnosti pač ne zasluži.

Da bi študenti novinarstva tem lastnostim nekoč stali čim bližje, z učenjem tudi izven predavalnic ne bi smeli odlašati predolgo – preden uredniki prav vsako našo vest razmrcvarijo, preden se na nas vsuje plaz vsakodnevnih informacij brez konteksta in vstopimo v svet negotovih delovnih razmerij, kjer bo naše naslednje korake narekovalo tudi število klikov. Delajmo raje napake zdaj, ko imamo zaradi neizkušenosti za pomanjkljivo znanje včasih še alibi.

Štiri številke Klina iz preteklega študijskega leta z zadržkom ponovno berem, saj se bojim, da bom našla še kaj, kar bi bilo bolje narediti drugače. A potihoma sem vesela prav vsakega premalo informativnega naslova, zatipka, manj spretno umeščenega prispevka ali druge prenagljene odločitve uredništva. Prav pomanjkljivosti pomenijo delo in so del procesa. V našem primeru kažejo tudi na premislek o tem, kakšno novinarstvo si želimo in kaj smo nekateri posamezniki nove generacije sami pripravljene narediti, da nekoč postanemo mnogo boljši.

Zaradi ustvarjanja Klina danes nekateri bolje razumemo, da je novinarstvo med drugim boj z različnimi otenki značajev, odločnost, vztrajnost, moralo pa bi biti predvsem znanje. Novinarji ga potrebujejo za tvorjenje poglobljenih, celovitih zgodb, kar je še posebej očitno pri tistih redkih, kjer ne gre zgolj za golo nizanje informacij, ampak za spreten izbor besed, pri katerih bralec zadrži dih, se nasmehne, postane morda jezen, a še vedno vestno sledi besednim linijam, ki so rezultat pogovorov z več ljudmi. Takšni pisci lahko zase brez slabe vesti rečejo, da so celoviti novinarji, torej odlični opazovalci, poslušalci, suvereni in odločni do te mere, da jim ljudje zaupajo, a vseeno prizemljeni in tako odprti, da razumejo, kako kljub izkušnjam ne vedo vsega. Če si želimo, da bo takšnih novinarjev več ali nekoč še kakšen, moramo pri novinarskem delu najprej začeti razmišljati o vsebini. Ne glede na to, ali bo časopisu zagodel tisk ali oblika ne bo dovolj učinkovita, bo vsebina ostala. Verjamem, da je zato le ena možnost. Kot zmeraj. Da gre Klin z vedno novimi uredništvimi najboljše kot lahko – naprej. Ni namreč funkcija novinarjev, da bi se pustili kar odgnati. **X**

**Verjamem, da je le ena možnost.
Kot zmeraj.
Da gre Klin z vedno novimi
uredništvimi najboljše kot
lahko – naprej.**

Uvodnik, ki ni hotel nastati

Piše: Nina Korošec

Prvič sem uvodnik začela pisati nekega turobnega nedeljskega popoldneva pred davnimi tedni. In ga po nekaj dnevih v celoti izbrisala. Vse tri ure, ko sem ga pisala, je ob meni predel naš mladi maček, obupno razvaje, prijaznega in zvestega značaja. Takšen kot večina stalnih kosmatih prebivalcev domače hiše, na svoj način seveda poseben. Nekaj dni za tem je odšel za slabo uro ven, malo na svobodo, tako kot vsak dan. A je v tisti uri uspel priti do glavne ceste – kakšna usoda ga je doletela, ni treba posebej napisati. Od takrat se nisem mogla spraviti k dokončanju uvodnika, celo izbrisala sem že zapisano. Razmišljala sem, da lahko ta uvodnik mirne duše izpustim. Kaj bi lahko vanj sploh napisala? Hkrati do tega zadnjega tedna, ko je Klin že skoraj v pripravi za tisk, nisem ugotovila, od kje ta blokada. S to zgodbo zadnjega odstavka nisem odkrila nobene tople vode, je pa to povzetek zgodbe, žalostne sicer, ki sem jo morala zapisati, da je blokada končno izginila.

No, bi pa »blokada« lahko hitro postala izgovor za lenobo. Po nekaj tednih prebolevanja nadpovprečno dlakavega hišnega ljubljenca se mi je znova dozdelo, da bi mogoče vseeno rada kaj povedala. Razmišljala sem že, samo – ni se mi dalo poleg vsega napisati še tega uvodnika. Kaj je vendar manj naporenega kot lenarjenje, še posebej, ko imaš za opravičilo samega sebe pred samim sabo kar dober izgovor?

Kaj je lepšega kot imeti prazno glavo? Privlačnejšega od tega, da v tem natrpanem in krutem svetu preprosto odmislimo svet okrog sebe? Sanjarimo o bližajočih se počitnicah, o čudoviti prihodnosti, ki nas nekoč nekje mogoče čaka. Nekaj nas vabi, tudi z obveznim čtivom za faks pred nosom, da nam misli znova in znova odplavajo na lepše. Vedno bomo sami pri sebi našli dober izgovor, zakaj nam danes ni treba. Včasih res paše malo odklopa. A se moramo vedno znova priklopiti nazaj.

Lepše kot lenarjenje samo je lenarjenje ob misli, ko vemo, da smo prej nekaj dobro naredili. Lepše kot uživanje s prazno glavo je tisto zamaknjeno uživanje. Občutka, ko končam prispevek z zavedanjem, da sem vanj vložila največ, kar sem v dani situaciji lahko, ne zamenjam za nobeno povprečno popoldne, preležano na soncu, pred televizorjem ali računalnikom.

Delo po liniji najmanjšega odpora, delo samo za to, da bomo lahko nekaj tednov na dopustu uživali, nam ne more dati zadovoljstva. Če se v življenju za nekaj odločimo, bi morali iz tega čim več potegniti. Če študiramo novinarstvo in v nas tli želja postati novinarji, samo površno delo za faks ne bo dovolj. Zmeraj sem mislila, da se za novinarstvo odločiš, ko v sebi začutiš tisto radovednost, tisto željo raziskovati in raziskano posredovati ljudem. Razmišljati o svetu ves čas. Nikakor ne zato, ker se za nek poklic pač moraš odločiti. Sanjarjenje o osemurnem delavniku s prostimi vikendi in lahkem zaslužku se nekako ne sklada z odločitvijo za študij novinarstva. List papirja, ki ga tako nestrpno čakaš, datum, ko bo črno na belem pisalo diplomirana novinarka ali novinar, te tega še ne bo naredil.

Novinarstvo je menda v krizi? Pa ni – nič bolj kot katerakoli druga družbena institucija. Vsaka je v krizi na svoj način. Pravzaprav se zdi, da je v krizi vse, česar smo vajeni, celotna družba. Zato nima smisla toliko poudarjati krize samo v novinarstvu in se izgovarjati nanjo. Manjši del odgovornosti, ki ni odvisen od države, je še vedno odvisen od nas, ki nameravamo ta poklic opravljati. Vendar študij novinarstva kljub spremembam še vedno omogoča vsakemu, ki ne kaže niti najmanjše želje to postati, da pride do te velečenjene diplome. Ne veliko drugače kot na večini fakultet, zato diploma danes ne pomeni praktično nič. To se kasneje pokaže v krizi vseh mogočih poklicev in institucij, ko pridejo na delovna mesta diplomanti in diplomantke brez vsakršne želje do dela. Kdo si že zamišlja sliko, kako bo fotografija z njegove slavnostne podelitve diplome na Facebooku prav zares všečna?

Klin se mi že dolgo zdi bolj dodatek, priloga, ne samo časopis. Ni niti mesečnik, kaj šele, da bi bil tednik. Je priložnost, ki se ponudi nekajkrat letno in posledično ne zahteva neprestanih časovnih vložkov. Klin je nadgradnja prisilnega dela študentov novinarstva, je branje, ki študentom ponudi širši pogled na študij, na novinarstvo, na družbo. Je časopis, ki teži k opozarjanju družbe, da obstajamo, da nekateri hočemo ustvarjati, da nočemo biti zatrti že v kali.

V človeški naravi je, da radi lenarimo in uživamo življenje. A vsi – o izjemah na tem mestu ne bomo – moramo tudi delati, vsak študent mora svoje odsedeti, če želi nekaj doseči. Kaj je dosežek, je relativno, zagotovo pa ni dosežek postoriti samo tisto najnujnejše in oditi počitnicam naproti. In ... Čeprav volk narave ne menja, tudi če menja dlako – dlako menda lahko. Menjajmo torej to hibernacijsko, zaležano dlako! Pa čeprav bo kmalu zima, ni druge. **X**

O nastajanju Studia City,
ki gre vodstvu RTV že leta tako zelo v nos

Dokler rovarijo proti nam, vemo, da dobro delamo

Piše: Nina Korošec

Foto: Arhiv uredništva Studia City

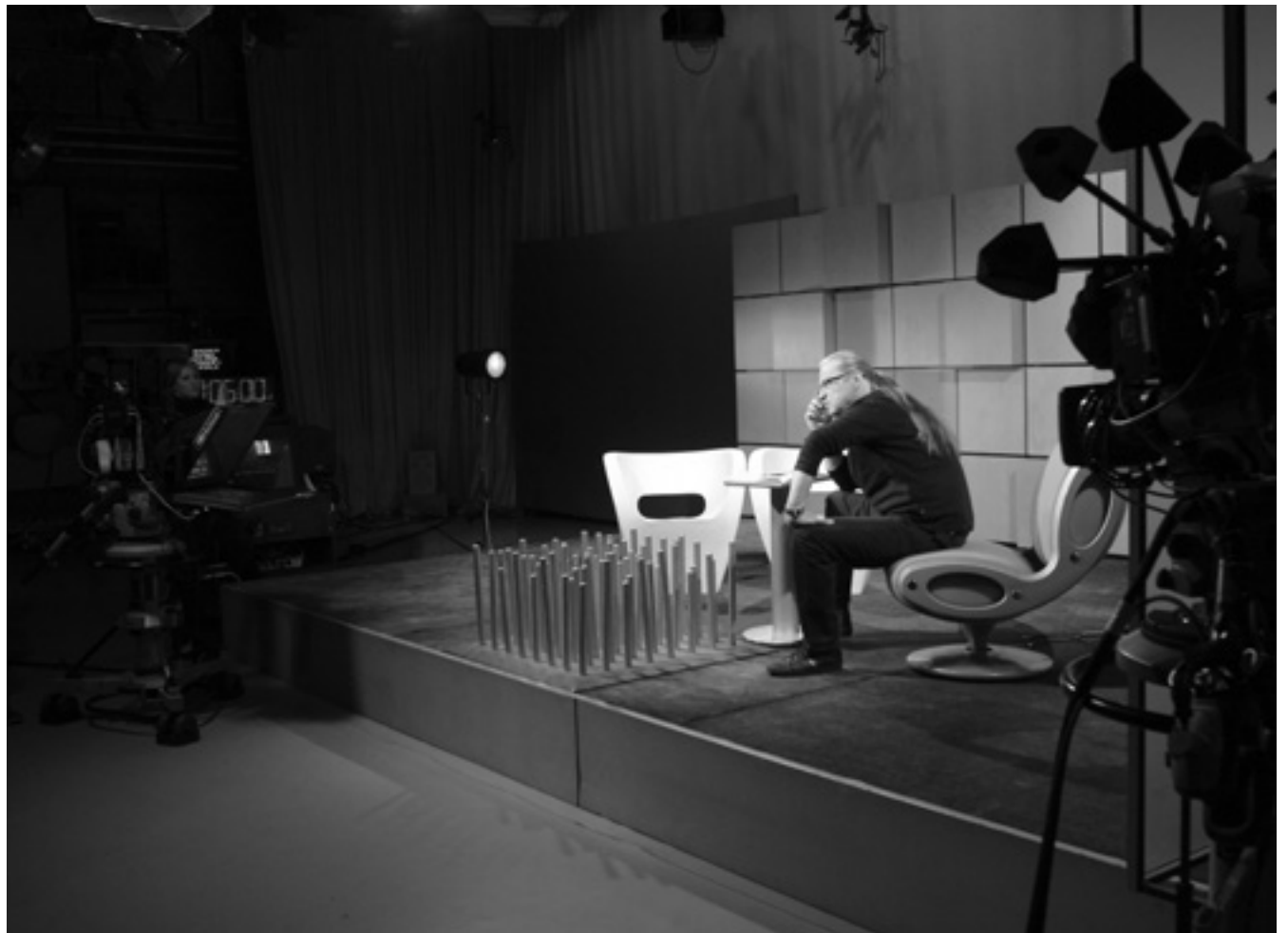
Studio za oddajo v živo se pripravlja od sedmih zvečer naprej. Nekje med sedmo in osmo tedenski kolumnist v studiu prebere besedilo, ki ga je spisal pred oddajo v nekakšnem odprtem dogovoru z uredništvom. Borut, asistent režiserja, zakliče: »Marko! Gospod Vidmar je v studiu. Brez pulta.« Kolumnist svoj tekst vnaprej prebere pred kamero z bobna, v oddaji prebrana kolumna zapolni dve minuti. Bere pred modro obarvanim platnom, t. i. »chromakeyjem«, namesto katerega se gledalcu na zaslonu pokaže tematsko ozadje. Nič od tega, kar se na televiziji vidi na tem platnu, v resnici ne obstaja. Vse je grafika. Studio in soba za režijo se pripravljata na snemanje kolumnista Igorja Vidmarja med doživetim branjem. »Pozor, studio iiiiin akcija.« (»Spoštovani! Bruselska Evropa še grške krize ni rešila, že je tu ...«) Po režiji se nekaj šušlja in režiser sprašuje: »Kaj ima na majici? Janšo? Mu zapremo zadrgo?« Urednica mu odvrne, da ne bo hotel. »Pa ti je to kul? Če ne, mu bom jaz rekel. Če se boš bolj mirno počutila, časa imamo ful ...« Urednica ga umirjeno, a odločno zavrne, češ da ne bo nič mirnejša. Vzdušje v sobi za režijo se sprosti ob izjavi, ki jo navrže tajnica režije: »Provokacija. Jutri nas bodo pa ukinili zaradi tega.« Glasen smeh po režiji in izjave, češ saj ne bomo prvi. Kljub optimizmu pa v ozračju ostane komaj zaznavna napetost.

Komaj zaznavna, saj je Studio City zaradi svoje domnevne kontroverznosti že od nekdanj trn v peti vodstvu RTV. Od čistke s konca letošnje poletne sezone pa je vseeno bolj napeto kot ponavadi. Že ko se z urednico dogovarjava za spremljanje prve oddaje v novi sezoni, mi po telefonu reče: »Dajva tole raje za en teden prestaviti, ker je v hiši taka štala.« A ko se končno dogovoriva za termin, so ustvarjalci Studia City – majhna, med sabo presenetljivo domača ekipa – kljub podočnjakom ter tu in tam nagubanimi čeli dobre volje in v polnem zagonu ob delanju prispevkov. V redakcijski sobi oddaje v pritličju RTV sedijo trije novinarji, ki delajo tedenske prispevke na terenu; ko čakata na novinarje, sta tu tudi snemalec in asistent snemalca; znotraj redakcijske sobe je še manjša pisarna urednice in producenta, a vrata so vseskozi odprta. Debata med člani uredništva pa se vmes dotakne tudi aktualnega dogajanja na RTV, honorarcev, možnih prestavljanj ... Napetost se vseskozi voha v zraku.

»Studia City ne morejo kar tako ukiniti, čeprav alternativa ne prinaša denarja.«

Tedensko informativno oddajo Studio City pripravlja jo tudi na terenu. Poleg prenosa v živo z znamenitim voditeljem trije novinarji med tednom pripravljajo vsak svoj prispevek. Ideje padejo na redakcijskem sestanku ob torkih dopoldan, na katerem so prisotni novinarji in urednica. S tedenskim kolumnistom in voditeljem se urednica **Alenka Kotnik** glede tem in izbire gostov v studiu dogovarja skozi ves teden. »Načeloma poskušamo slediti aktualnemu dogajanju, a če sama recimo želim nekaj točno določenega, pa ni nihče izmed novinarjev zainteresiran za to, ne silim nikogar, pač izpustim. A načeloma se kar dobro pokrivamo in usklajujemo. Če pa kdo želi delati na neki čisto svoji temi, naj dela,« pove o dogovarjanju z novinarji. Drug drugemu svetujejo, predlagajo potencialne sogovornike. Kot pravijo, se pozna, da je oddaja tedenska, kar pomeni dovolj časa za pripravo in posledično tudi določeno svobodo pri ustvarjanju. Redakcijski sestanki pa že od nekdanj potekajo tako – neformalno – nobenih sej, sedijo tu in tam, s kavami v rokah.

Novinarka **Maja Žiberna**, redno zaposlena, je v tednu, o katerem je govora, delala prispevek o upadanju zaupanja v državne institucije. Prispevek, dolg štiri

„Čeprav alternativa ne prinaša denarja, smo navsezadnje javni servis in naša naloga ni delati za večinski okus.“

minute in pol, so pripravljali tri dni. Sogovornike je intervjuvala na različnih lokacijah v Ljubljani in skoraj vsak sogovornik vpraša, kakšna je zdaj situacija na RTV. Maja enemu izmed intervjuvancev odgovori: »Jaa, čudovito, res čudovito. Mislim, saj mi bomo že preživeli. Studia City ne morejo kar tako ukiniti, čeprav alternativa ne prinaša denarja. Navsezadnje smo javni servis in naša naloga ni delati za večinski okus.« Njen sogovornik pravi, da se odločitve na RTV zdaj očitno sprejemajo na podlagi starih zamer vodilnih. Odločitve, sprejete z izgovorom boljše RTV. Na vprašanje, kako naj bi ukinjanje analitičnih oddaj, premeščanje priljubljenih novinarjev in zamenjave voditeljev, ki so postali že simbol določene oddaje, pripomoglo k boljši RTV, pa večina samo skomigne z rameni

Ekipa starih zakoncev

Snemalec **Žiga Trnkoczy** tokrat pol dneva divja po ljubljanskih cestah. Z jemanjem prednosti trolam si rad poživi dan. Pravi, da je njegovo delo precej enolično: »Ni ekstra zanimivo, vsak dan je bolj ali manj podobno – postavitve kamere, kadri, poiščeš pravo svetlobo, paziš, da ni blizu nekega ropota in že snemaš. Tukaj pa delam, ker imam super sodelavce, včasih smo že kot stari zakonci, ker smo po cele dneve skupaj.« Pri Studio City je začel v devetdesetih kot asistent snemalca. Ko so pred skoraj

dvajsetimi leti ustanavljali POP TV, je veliko sodelavcev RTV odšlo na komercialno televizijo, tudi prejšnji snemalec, ki je Žigo mimogrede vprašal, ali bi hotel prevzeti njegovo funkcijo: »Ob pravem času sem bil na pravem hodniku in ostajam zaradi sodelavcev.«

Malo umetniške svobode lahko izrazi, ko snema prispevek druge novinarke. »Daj, primi malo tole,« umirjeno pokaže snemalec svojemu asistentu na belo cvetje ob pločniku. Asistent se loči od svoje kamere in ubogljivo drži marjetice v vetru, medtem ko snemalec s kamero počepne na travo, da posname kader s šopom marjetic v spodnjem desnem kotu. Novinarko in njenega sogovornika pred Fakulteto za socialno delo pol minute snema v nemem kadru, ko novinarka več ne zaslišuje sogovornika. Za Studio City je slikovit prizor, ki ne potrebuje prikritja pred gledalci, ko asistent med novinarko in sogovornikom drži ponjavo, da v glavno kamero ne sve-ti sonce. Pri tem ga posname asistentska kamera in ta prizor pokažejo kot del prispevka med oddajo. »To je pač ta imidž,« komentira režiser oddaje **Marko Naberšnik** med oddajanjem v živo. Kje drugje kot v Studio City?

O honorarjih in zmanjševanju sredstev za oddajo

Okroglo mizo na Fakulteti za socialno delo pokriva novinarka **Nataša Žunič**, na RTV honorarno zaposlena že vseh deset let, odkar dela za Studio City. Pove, da se kot samostojna novinarka boji za službo vsake pol leta, ko se ji izteče pogodba.

Ko pridejo novinarji s terena, odnesejo posnetke na kartici v izmenjavo. To je soba v drugem nadstropju, ki je ime ohranila še iz časov, ko so snemali na kasete. Internet je to seveda spremenil in danes se posnetki samodejno pretakajo po mreži, in sicer kot datoteke prek različnih strežnikov in satelitov. Glavna naloga »izmenjavnikov« je zajem svežega in arhivskega materiala, med drugim za potrebe dnevnih in tedenskih informativnih programov. Takšen je mlad **Rok Ščuka**,

„Več kot je človek star,
bolj potrebuje urnik
in urejeno življenje.
In tega mu medijski posel
nikoli ne bo omogočil.“

filozof in italijanist, pove, da je njegovo delo kopiranje posnetkov z novinarjeve kartice – s tem posnetke združi, tudi z nemimi kadri. Vsak zaposleni na RTV bo ta posnetek videl na svojem računalniku. »Izmenjavniki« imajo specifičen delovnik, ponavadi trinajst ur dnevno – dva ali tri dni skupaj, nato pa so en ali dva dni povsem prosti. Rok komentira, kako se je s sedmo stopnjo izobrazbe znašel v tem priučenem poklicu: »Vedno me je zanimalo novinarstvo, sem si ga želel študirati, pa sem potem kot študent pristal tukaj in ostal kot honorarni sodelavec.« Med izvedbenimi delavci je še več honorarcev kot med novinarji, čeprav jih tudi med slednjimi ne manjka. Ko ga vprašam, kako to, da ga s sedmo stopnjo izobrazbe vseeno ne zaposlijo redno – to je namreč tisti pogoj na RTV, pove: »Še vedno se izgovarjajo na sredstva, da jih nimajo.«

Tudi montažer **Andrej**, ki na RTV pokriva pretežno informativne oddaje, je honorarno zaposlen – prek samostojnega podjetja. Ko mu Nataša v ponedeljek zjutraj, nekaj ur pred večerno oddajo v živo, v montažo prinese že izrezane izjave, končata v uri in pol. Andrej pravi, da v končni fazi samo pokrije že grobo zmontirane posnetke, včasih pa pride tudi kdo, ki ima samo na papirju označene izjave – in potem se zna zavleči. Pravi, da je njegova montažerska neto plača manjša od minimalne. Plačan je 5,90 evra bruto na uro, kar za 170 ur v mesecu znese okrog tisoč evrov – bruto. Od tega mora plačati 330 evrov prispevkov za svoj prevoz in prehrano. A tudi število ur se zmanjšuje – za mesec avgust je dobil bruto plačo 780 evrov. Izpostavi tudi, da honorarno zaposleni delajo večinoma popoldan: »Dokler sem bil star tam do 25 let, mi je bilo vseeno delati zjutraj, popoldan, zvečer, 300 ur magari. Pri 33 letih pa, eno leto starega otroka imam, razumeš, raje bi imel neko konstanto. Več kot je človek star, bolj potrebuje urnik in urejeno življenje. In tega mu medijski posel nikoli ne bo omogočil.«

Montažerjeva plača priteče iz različnih redakcij, en del iz Tednikove redakcije, drugi del iz redakcije Studia City, manjši del tudi iz kulturne redakcije. Podobno je s plačami drugih izvedbenih delavcev, ker večinoma – razen stalnih snemalcev določene redakcije – pokrivajo več redakcij hkrati.

Vsako uredništvo ima svoj proračun, ki je vnaprej predviden. Da ga letno ne presežejo, skrbi producent določene redakcije. Pri Studio City je to njihov dolgoletni producent **Bojan Trontelj**, ki pove, da je nad producenti posameznih informativnih oddaj še višji producent informativnega programa, ki denar med oddajami lahko tudi pretaka. Če na primer ena oddaja ne porabi v celoti zanj predvidenega letnega zneska, se lahko ta denar pretoči v drugo oddajo, ki je letni proračun presegla. Naloga producenta posamezne oddaje je, da se temu izogne. Skrbi za mesečni honorar sodelavcev oddaje, poročilo o svojem delu mu pri Studio City napiše vsak delavec, novinar sam – plačajo seveda le tisto, kar je objavljeno. Trontelj skrbi za naročila montaž, opreme na terenu in v studiu – za vse finance, da oddaja sploh »laufa«, kot sam pravi. A dodaja: »Pri Studio City nam budget vsako leto zmanjšajo, naslednje leto bo spet deset odstotkov manjši, pa že s tem zdaj komaj pridemo skozi.«

Alternativno zastavljena informativna oddaja

Producent poskrbi tudi za honorar zunanjih sodelavcev. Dobita ga tako igralca, šolana AGRFT-jevca, ki igrata Veroniko in Urbana, kot tudi grafiter. Veronika in Urban sta lika, ki si ju je izmislil novinar **Siniša Gačič**. Siniša pravi, da lika pač z leti napreduje. Na začetku je bil Urban samo nekdo, ki ga je Veronika klicala med oddajo, potem je z leti postal receptor. Snemajo ju ponavadi ob petkih, igralca na drugem vhodu RTV, na službeni recepciji, Veroniko pa kar v Siniševem stanovanju. Siniša jima napiše tudi scenarij za dialog. Urednica Alenka pravi, da gre za simbolična lika, da v bistvu ni nobene poante – kot neka promocija Studia City. Tudi vsebine tedenskega grafita se domisli Siniša: »Pri grafutih se poskušamo čim bolj odzvati na aktualne stvari, na tedensko aktualne teme. Za grafite je pomembno, da so na legalnih lokacijah, ki jih je za grafite določila Mestna občina Ljubljana. Ti grafiti potem na teh stenah ostanejo.« Grafiter je akademski slikar, ki noče povedati svojega imena, med risanjem grafita pa ga snemalec posname od zadaj – in tokrat ga med delom prikažejo na posnetku med oddajo. Spet ta imidž Studia City.

V tem poslu moraš vedno imeti vsaj še dve obvoznici

Piše: Sanja Gornjec

Foto: Sanja Gornjec

Imidž, ki se ga drži že od davnega leta 1989, ko se je kot nekakšen eksperiment, odgovor takratnim bolj ali manj po istem kopitu narejenim informativnim oddjam, formirala oddaja Studio Ljubljana. Studio Ljubljana, ker so bile skice v uvodni špici – zdaj na Zmajskem mostu bruhajoč zmaj nad ljubljanskimi znamenitimi bloki – že od vsega začetka mestno obarvane, a so oddajo, približno prvo desetletje v celoti posneto vnaprej, kmalu preimenovali v Studio City. Studio Ljubljana – to pač ni bilo to, pove urednica Alenka. Idejni oče oddaje je Tomaž Perovič, prvi urednik pa Bojan Krajnc – prva leta tudi voditelj. Od prve oddaje do danes sta ostala v ekipi že omenjeni kolumnist Igor Vidmar in voditelj Marcel Štefančič, ki oddajo kot edini voditelj vodi od leta 1998, prej pa je za oddajo pripravljajl filmske kritike. Studio City se drži prvotno zastavljene podobe, kakršnekoli že – najraje ga proglašajo za levičarskega. Alenki Kotnik se ti očitki ne zdijo nič omembe vrednega: »*Neko politično pozicijo določenemu programu vselej pripišejo, ko je dovolj dolgo na sporedu, kot vsakemu ustvarjalcu, ko je dovolj dolgo na sceni. Brez tega ne gre. Pač neka oznaka.*«

Noben člen ne sme manjkati

Ob ponedeljkih pridejo pred sedmo zvečer. V studiu je hladno, ker je dokaj velik, v njem so trije kamermani (t. i. kamermani snemajo v studiu, snemalci snemajo na terenu), njihova asistentka, rekviziter, asistent režiserja, vse skupaj okrog deset ljudi, ki pripravljajo studio za oddajo v živo. Scena je minimalna, pomembna je seveda vsebina. Režiser **Marko Naberšnik** pove, da so sestanki za scenografijo tako približno vsake štiri leta, izdelavo scene pa primerja z gradnjo hiše: »*To je podobno kot gradnja hiše – imaš ses-tanek, ampak ko se vseliš, se ukvarjaš z drugimi stvarmi.*«

Zgoraj v sobi za režijo, veliki kot povprečna dnevna soba, ki jo osvetljujejo zgolj prenekateri monitorji na sprednji steni, medtem pet ljudi čaka, se pogovarja in pre-verja še zadnje detajle pred ponedeljkovo oddajo v živo. V prvi vrsti pred monitorji so trije računalniki, za katerimi sedijo tajnica, ki upravlja »trotl boben« (mimogrede, tu nihče ne uporablja pridevnika trotl – rečejo mu samo boben); na sredini sedi urednica, ki med oddajo v živo tvita; stol pred enim računalnikom pa je prazen, ker je grafičarka že opravila svoje delo. Druga vrsta je zasedena s tehnološko dodelano mašinerijo, za uporabo vsake mize moraš seveda biti usposobljen. Za temi sedijo režiser z vrečko in-dijskih oreščkov in kokto; mešalec slike z drobnimi ličnimi paradižniki, ki prek video mešalne mize preklaplja med kamerami in prispevki; in tajnica režije, ki skrbi za uskla-jenost morebitnih podnapisov med oddajo, za minutažo, da je oddaja usklajena s celim prvim programom Televizije Slovenija. Marko Naberšnik prizna, da nima pojma, kako se uporablja miza tajnice režije, da zna vsak uporabljati le svojo mizo. Izpostavi pomen posameznih ustvarjalcev: »*Pri nastajanju televizijske oddaje ima vsak neko dispozicijo. Nekateri so studio pripravljali že prej, nekdo je moral načrtovati, da je studio ob tej uri sploh prost. Ko pridemo ob sedmih na že postavljeno sceno, je tu tudi lučni mojster, ki ima pol ure časa – vse je nastavljeno na čas. Ljudje počasi kapljamo. Eni so pa svoje naredili in so lahko mirni.*« Na levo od sobe za režijo je soba za tonsko režijo, kjer dva tonska tehnika skrbita, da so signali vseh prispevkov oddaje usklajeni, dvignjeni na standardni nivo. Tonska tehnika potrđita predpostavko o introvertiranih ljudeh iz ozadja – veliko se jih rade volje izogne kameri, onadva ne dajeta izjav niti pred diktafonom. Za vrati na des-no iz sobe za režijo v sobi za režijo luči za svojimi napravami sedijo še trije ustvarjalci. Noben člen ne sme manjkati.

Studio City ukinjajo že dvajset let, zato tudi poskus menjave voditelja

Kmalu je ura dvanajst do devetih zvečer in po prostoru se zasliši glas asistenta režiser-ja, ki je iz studia z režijo povezan zvočno: »*Voditelj je v studiu.*« Za vajo prebere tekst z bobna: »*Spoštovani gospod predsednik, gospoda nadškofa, zakaj država noče denarja in raje zateguje? Nee, odzačetka, oodzačetka.*« In še drugič in tretjič. Pet do devetih, kot se v sobo za režijo vidi in sliši iz studia, Marcel Štefančič že nekaj zavzeto razpravlja z ekipo. Medtem se po sobi, kjer se nahajamo, zasliši glas tajnice režije: »*Še dve minuti!*« In glas režiserja: »*Se slišimo ekipa, en, dva, tri?*« V studio jim pošlje še zadnje napotke pred snemanjem, nato pa dolgo in presenetljivo nenapeto tišino v sobi prekinja le še tajnica režije: »*Trideset! Petnajst! Pozor, server pet.*« Med predvajanjem uvodne špice odštev-a: »10, 9, 8, 7, 6, 5, 4, 3, 2, 1, 0. Pozor, pazi, studio.« In v živo: »*Spoštovani gospod predsednik, gospoda nadškofa ...*«

Nagovor z imidžem, ki ga oddaji daje predvsem voditelj. Mimogrede, tudi on je na RTV honorarno zaposlen. Ko ga eden izmed gostov po snemanju vabi na pivo, po zavrnit-vi vabila na pivo pa na kavo, Marcel Štefančič že med hojo iz studia odvrne: »*Nisem pil alkohola že trideset let. Kave pa še v življenju nisem probal, sploh ne vem, kakšen okus ima.*« Malce se zamisli in doda: »*No, sicer pa tudi kokaina še nisem probal.*« Zadnje čase, ob vseh spremembah na RTV, se veliko govori o morebitni zamenjavi voditelja. »*Ponudiš delovno mesto nekomu drugemu, potem oddaja ni več to, kar je bila, gledalci gre-do stran in ... Saj to oddajo hočejo že 20 let ukiniti,*« komentira urednica Alenka. A sodelavca RTV, ki jima je bilo ponujeno mesto voditelja Studia City, sta ponudbo zavrnila. Štefančič ostaja. Kot pravijo novinarji Studia City, dokler vodstvo pritiska nanje, je vse dobro. »*Dokler rovarijo proti nam, vemo, da smo na pravi poti. Ko nas bodo pustili pri miru, takrat se imamo česa bati.*« **X**

Temna pisarna se začne kazati v mehkejši, svetlejši podobi, ko Gregor Naglav, televizijski snemalec, pritisne na stikalo za luč: »Jah, gospod župan, bomo kar tako kot po navadi.« Župan litijske občine se postavi ob mizo, obloženo s pa-pirji, in novinarki razlaga o problemih financiranja novega medgeneracijs-kega središča v Litiji. S slušalkami na ušesih Naglav s priprtimi očmi opazu-je sliko na ekranu kamere, medtem ko z rahlim dotikom novinarki nakaže, naj se premakne, da bo lahko ujel boljši kader. Novinarka pripravi mikrof-on in ko Naglav preveri še ton, posnamejo županovo izjavo. Skupaj s parkiran-jem, čakanjem in pripravo opreme traja manj kot petnajst minut. Vendar je to samo del prispevka, ki bo čez nekaj ur predvajan v Slovenski kroniki na Prvem programu Televizije Slovenija. Dopisnika iz Zasavja se po srečanju z županom odpravita še v novo stavbo medgeneracijskega centra, kjer Naglav posname delavce, ki zaključujejo z delom, na nabrežju Save pa posnameta še raport.

Gregor Naglav že dobri dve desetletji snema televizijske informativne prispe-vke. Danes je del majhne ekipe zasavskega dopisništva, v dveh desetletjih pa je zaradi službenih dolžnosti obredel skoraj cel svet. »*Od kontinentov mi manjka samo Avstralija,*« razlaga med dinamično vožnjo po ozkih ulicah Šmartnega. Ob koncu naselja upočasni in ustavi ob gradbišču, kjer bo posnel sliko za naslednji prispevek. Delovni stroji stojijo, delavci malicajo. Kar nekaj časa traja pregovar-janje, preden mu uspe prepričati delavce, da za nekaj minut skrajšajo malico. »*V prispevku ne moreš govoriti, kako dokončujejo obvoznico, medtem ko na sliki gledalec gleda stoječe stroje,*« razloži. »*Slika mora biti logična, gledalca ne sme pustiti v dvomu.*«

Prispevek montira v majhni kletni pisarni in preden prispevek shrani, ga še tre-tjič pregleda. Da bo res vse na mestu. Zdi se, da ničesar ne prepušča naključju. »*V tem poslu moraš vedno imeti vsaj še dve obvoznici,*« pravi. Nikoli ne bo pozabil nesrečnega dogodka iz Pariza, ko jima z novinarko ni uspelo poslati posnetka v Ljubljano: »*To je grozen občutek! Dva dni se trudiš, na koncu pa ne moreš ničesar po-kazati.*« Od takrat se mu kaj podobnega ni več zgodilo. Rahlo se mršči, ko razlaga, kako trikrat preveri opremo, preden se odpravi na teren. Danes bi zagato s poz-abljenimi stvarmi lahko hitro rešil z obiskom najbližje tehnične trgovine, včasih pa ni bilo tako enostavno: »*Niti baterije nisi mogel dokupiti, snemalna oprema je bila zelo draga. Takrat so to bile nepredstavljlive cifre.*«

Že nekaj let snema z manjšo – v mojih očeh še vedno ogromno – digitalno kame-ro, ki je dovolj težka, da je slika stabilna tudi brez stativa. Zelo redko se zgodi, da bi snemalna oprema zatajila. Sedaj bi jo lahko nadomestil z GoPro kamero, ki jo ima pri sebi kot nujno rezervo ali za »*nenavadne kadre za popestritev*«. Že ima idejo, kako jo bo na svetovnem prvenstvu ribičev potopil v vodo in tako dobil pogled na dogajanje z druge perspektive.

Po svetu

Stena v prostoru za montiranje je prekrita z akreditacijami z različnih dogodkov. Veliko jih je v tujih jezikih. Na začetku kariere je v tujini delal tudi do štiri mesece; televizijska ekipa je včasih spremljala slovenske državniške obiske v tujini ali pa so ljubljanske snemalce poslali k dopisnikom v tujino. Naglav se je prvič peljal z letalom zaradi službe: »*V Švico. Tega ne bom nikoli pozabil. Strpali so nas na majhen vladni avion. Strah me je bilo. Ampak greš tja. In delaš po najboljših močeh. Drugič dobro, tretjič boljše.*« Doma, v Trbovljah, ga čakajo žena in hčerki, ki sta navajeni, da očeta pogosto ni doma. »*To počnem že petindvajset let, otroci so se pa rodili en-krat vmes,*« pove v smehu. Imajo pa navado, da se v njegovi odsotnosti vsak večer pogovarjajo po Skypu. Vsaj za nekaj minut.

Niso bili redki niti očitki, da hodi v tujino na dopust. »*Ampak tam ni časa za tu-rizem! Mesta vidiš iz taksijev, avtobusov. Logistično so taki dogodki zelo naporni; do večera se vedno nekaj dogaja, pred sedmo pa že mora biti prispevek v ljublj-an-skem uredništvu.*« Pravi, da ima veliko srečo, da v stresnih situacijah reagira hi-tro in preudarno: »*Če zamudiš, je konec.*« Na vprašanje, kako je potekalo more-bitno uvajanje, odgovori z zamahom roke. »*Vržen si v vodo in plavaš. In opazuješ kolege. Moraš se znajti, sploh v gneči na velikih dogodkih, ko ni niti časa niti pros-tora. Velikokrat pride prav balkanska iznajdljivost, kot ji pravim jaz. Meni je moje delo izziv.*«

Kot snemalec ima ogromno izkušenj z državnimiškimi dogodki, zato ga včasih še vedno izkoristijo za delo na političnih srečanjih. Ali v parlamentu, če je treba. »*To, to je pa zame kazenska naloga. Tiste glave, ki kimajo, to je tako dolgočasno,*« je skorajda ogorčen. »*Gledalce zanima, kdaj bodo imeli razsvetljeno cesto, ali bodo imeli pitno vodo, kdaj bo dokončana nova cesta. Preživeti morajo na lokalnem nivoju. Briga ljudi za tistih devetdeset poslancev, ki se prerekajo za cene malic v parlamentu.*«

„Slika mora biti logična, gledalca ne sme pustiti v dvomu.“

Iz domačih logov

Zato mu je delo v dopisništvu toliko ljubše. Pomembno se mu zdi, da probleme iz regije predstavijo širši javnosti. Ker poznaš ljudi in veš, kje pridobiti informacije, lahko televizijske prispevke pripraviš veliko bolj kakovostno in poglobljeno. »Nekdo, ki živi v teh krajih, ima realnejši pogled na dogodke. Ni na prvo žogo, kot je pogosto, ko prispevek pripravijo novinarji, ki se na kraj dogodka pripeljejo iz Ljubljane.« Velika prednost dela v majhni ekipi je tudi v organizaciji časa. Tisti avgustovski torek, ki sem ga preživela z njim in novinarko **Sašo Kisovec**, sta snemala na šestih različnih lokacijah, da sta lahko pripravila tri različne prispevke. »Če se ne bi vnaprej dogovorila in optimizirala dela, bi se lahko tri dni vozila okrog,« pojasni Saša. Ve, da dela s snemalcem, ki mu lahko zaupa: »Ne želim si drugega sodelavca. Ko si na nekoga navajen, je delo veliko lažje. Sploh pa, če se nanj lahko zanesesh.«

Delo v dopisništvu se od dela v ljubljanskem uredništvu razlikuje predvsem v številu zaposlenih. V dveh malih pisarnah v Trbovljah delata samo dva, novinarka in snemalec. Pogosto se oglasi tudi Delova dopisnica Polona Malovrh. Na hitro poklepetajo in si izmenjajo novice. Ko Naglav govori o Zasavju, postane otožen: »Tukaj sem rojen in tukaj živim. Ni mi vseeno, ko vidim, kako zasavska regija propada: industrije praktično ni več, prihodek se niža, prebivalstvo se stara, brezposelnost med mladimi se veča.« Prepričan je, da se nekdanja uspešna industrijska mesta počasi spreminjajo v upokojska spalna naselja: »Če je največja firma v Trbovljah bolnišnica, sledi pa ji komunala, to pove vse. Ljudje pa morajo nekaj početi, od nečesa živeti.«

Njemu zagotovo ni dolgčas. Tisti torek je v popoldanskih urah nameraval še postaviti razstavo lokalnih fotografov. Že nekaj let pa v poletnem semestru na Fakulteti za družbene vede predava pri predmetu Televizijski praktikum, kjer študente novinarstva seznanja z osnovami snemanja informativnih prispevkov. Na predavanjih

uporablja primere televizijskih prispevkov, kjer izpostavlja napake, vendar vedno ponudi rešitev, kako bi lahko bilo boljše.

Naglav je v stiku z mediji bil že kot otrok: »Moj oče je delal na radiu, jaz pa sem mu z največjim veseljem podajal plošče in zvijal trakove.« Po končani srednji elektrotehnični šoli je na trboveljskem radiu honorarno opravljal delo tonskega tehnika. Že v začetku devetdesetih je bilo tam dopisništvo Televizije Slovenija. »Takrat je kot snemalec delal Franci Jarc, že starejši gospod. Snemalna oprema – takrat so snemali še na kasete – je bila težka in okorna, on pa me je prosil, če mu pomagam pri prenašanju.« Naglav je bil radoveden, Jarc pa pripravljen deliti svoje znanje. Med asistiranjem je mladi Gregor tudi sam kaj posnel in ko se je delovno mesto sprostilo, so ga na televiziji prosili, da bi nadaljeval z delom snemalca v dopisništvu. Nekaj časa je še poskušal usklajevati urnike z delom na radiu, kmalu pa je televizijsko delo zasedalo večino njegovega urnika in delo na radiu je opustil.

»Včasih se kolegi delajo norca, da cel dan delam, zvečer pa oni na televiziji vidijo tistih šest kadrov,« se namrdne. Če bi kolegi z Naglavom preživeli dan, bi najbrž bili presenečeni, na koliko koncev se odpelje in s koliko ljudmi govori v enem dnevu. Vprašam, ali se kdaj naveliča svoje službe. Zavzdihne. »Po toliko letih, ki prinesejo toliko različnih tem, je težko narediti kaj novega.« Prizna, da je naporno. In hkrati »lušno«: »To delo mi je res pisano na kožo, stvari so mi dobro stekle. Takrat se človek dobro počuti.« In doda: »Največ mi pa pomeni veselje novinarjev, ko izvedo, da bodo delali z mano. To je zame največja pohvala.« **X**

Ob pol šestih zjutraj je v maski že »rokenrol«

Piše: Valentina Novak

Foto: Osebni arhiv Vide Levičar

Vida Levičar v svoji pisarni kot vodja maske skrbi za administrativne zadolžitve. Kljub temu je njen okoliš vse prej kot tipično administrativno uraden. Na pritajeni glasnosti je ves čas prižgan radio z najnovejšimi hiti. Po stenah so razstavljene fotografije najrazličnejših frizur, obraznih mask in naličenih obrazov, na obrobni mizah pa so lično razstavljene lutke glav z lasuljami. Vrata pisarne so vseskozi odprta. Tako mimo hodijo mnogi zaposleni na RTV, ki pri vratih z Vido na hitro izmenjajo nekaj besed, včasih pa le pozdravijo in odhitijo naprej. Pisarno si deli še z dveh sodelavkama, ki se med najinim intervjujem med seboj prijateljsko pomenkujeta. Občutiti je sproščen, a hkrati dinamičen tempo.

Čeprav Vidine zadolžitve, odkar je vodja maske, uradno zajemajo sestavljanje in usklajevanje urnikov zaposlenih, obračunavanje, načrtovanje naročila materiala in podobno, se od svoje mize v pritlični maski ne more in ne namerava ločiti. Še vedno gre rada ličit, saj meni, da lahko le tako ostane v stiku z naravo dela, s kozmetičnimi materiali in z ljudmi: »Ne smeš se zabiti v administracijo, to je pogosto napaka takšnih kadrov. Z napredovanjem izgubijo realen stik z dinamiko dela.«

V pritlični maski je v dveh prostorih razdeljenih šest mizic za maskerje. Te so med seboj delno ločene s pregrado, da imajo gostje med ličenjem občutek intimnosti oziroma več zasebnosti. Ena izmed maskerskih miz je tudi Vidina, ki se sicer od ostalih ne loči drastično. Na vseh so razpršene široke palete ličil, senčil, pudrov, čopičev, pripomočkov za friziranje, glavnikov, krtač, ogledal in podobnega. Na enem izmed stolov starejši gospe še zadnje popravke dela mlajši masker. »Želite tako tudi na drugi strani?« jo vpraša, ko ji na desni strani s krtačo popravlja frizuro. »Ne ne, takole bo čisto v redu,« mu odgovori gospa. Vida ob tem z nasmehom na obrazu opazuje njegovo delo in zraven kramlja s kolegico. Vsak masker ima svoj material, za katerega skrbi in je zanj odgovoren. Nekaj materiala je visoko profesionalnega iz tujine, nekaj pa potrošnega materiala, kupljenega pri nas. Razmerje poskušajo uravnovežiti. Šest maskerskih mizic se mi zdi majhno število za tako veliko televizijo, čemur pritrdi tudi Vida: »Trenutno smo v pritlični maski, vse ostale pa so še razkropljene po celi hiši.«

Maska na televiziji prodaja videz

Maskerjev na RTV je osemnajst. Vida delo opisuje kot izjemno dinamično. Pokrivajo vsa snemanja televizije, tako terenska kot studijska, pa tudi filme, spote in ostalo. »Neprestano se pojavljajo novi obrazi in nove oddaje. Skozi naše roke gredo vsi, ki nastopajo; moški, ženske in tudi otroci,« razlaga. Dodaja, da se ljudje premalo zavedajo, kako pomembno vlogo ima za televizijo masker. »Televizijski medij poleg informacij prodaja tudi videz,« pravi. Masker s svojim delom prispeva ravno k temu. Dobra luč, scenografija, kostum in maska so za gledalca takoj bolj privlačni, tudi če vsebina ni.

Na nacionalki dela že dvajset let in dolgoletne izkušnje so ji pokazale osnovne zakonitosti glede potreb maske – koliko ljudi mora pokrivati masko za Dnevnik, koliko za parlamentarni kanal ... »Vseeno pride dan, ko komaj pokrivamo kapacitete potreb po ličenju, pride pa tudi dan, ko nas je povsem dovolj, skoraj preveč,« dodaja. Bolj divji so po navadi ponedeljki, ob koncu tedna pa je obseg dela manjši. Zgodnji začetki pa so tisti, ki so enaki vse dni. Ob devetih zjutraj se za marsikoga delovni dan šele konkretno začne, a ne za maskerje. »Jutranji program se je začel ob sedmih zjutraj, kar pomeni, da se je maska začela delati uro in pol prej. Ob pol šestih se torej pri nas že začne »rokenrol«, pravi Vida.

Največ popravkov pri »ljudeh s ceste«

Z ljudmi, ki jih pogosteje liči, rada splete prijateljske stike. Pravi, da se v maski ljudje sprostijo pred nastopom na televiziji – gre za zadnje trenutke pred kamero, kjer se uravnoveži morebitna odvečna energija nastopajočih. Nekaterim odgovarja tišina, spet drugi se želijo pogovarjati. Za mnoge so maskerji blažilci živčnosti, sploh za tiste, ki so na televiziji prvič. »Človeka moraš znati motivirati, ga sprostiti, pripraviti na nastop, ne smeš ga še dodatno narediti nervoznega. Rada rečem, da mora biti v tebi tudi malo psihologa,« še doda in se nasmeje.

Priznava, da je sicer živčnost občutila tudi sama na začetku svoje kariere, predvsem pri znanih osebnostih, novinarjih in voditeljih. S časom je pri svojem delu postala bolj suverena in samozavestna. Odnos do dela opazijo tudi ljudje, ki jih liči: »Na začetku so ljudje, ki so bili pri meni na stolu, začutili, ko sem bila negotova in mor-

»Televizijski medij poleg
informacij prodaja tudi videz.«

da nisem vedela, kako bi kaj naredila. To lahko tudi izkoristijo. Make-up, ki ga narediš, moraš znati argumentirati.« Poudarja pa, da svojega mnenja nikomur ne vsiljuje, sploh ne »navadnim gostom s ceste«. Te poskušajo naličiti čim bolj naravno, da se pred kamero v svoji maski dobro počutijo. Nekateri gosti so sicer ličenje tudi že zavrnili. Koža je lahko zato pred kamero tudi rdeča, žareča ali pa se zelo sveti, vendar Vida pravi, da je to treba vzeti v zakup, saj so strankine želje na prvem mestu. Gosti, ki niso vajeni televizijskega nastopanja, so tudi tisti, pri katerih so popravki največkrat potrebni: »Pri njih se pokaže trema, bolj se potijo. Masker mora biti ves čas odgovoren do svojega dela; od trenutka, ko masko izdela, do trenutka, ko je oddaja posneta. Zato smo na vsakem snemanju dežurni.«

Nanosi pudra danes lažji in tanjši

Maskerji se od vizažistov ločijo po tem, da znajo poleg ličenja narediti drastično spremembo na obrazu – od pomladitve, postaranja, pa vse do ran, lasulj, brade in brkov. Zato je potreben širok nabor znanja. Vida je končala frizersko šolo, začela pripravništvo na RTV, nato pa se vpisala na kozmetično smer na zdravstveni šoli. »To se mi je zdela super povezava, saj znaš s tem nanašati stvari na kožo in obraz, hkrati pa veš še kaj o

negi, sestavinah in kozmetiki,« pojasnjuje svojo odločitev. Za vodenje oddelka je nato potrebovala še višjo stopnjo in tako pred dvema letoma diplomirala iz ekonomije. Znanje s frizerske šole ji pride še kako prav; maskerji sicer ne strižejo in barvajo las, morajo pa znati narediti fen frizuro, spenjanje las in podobno. Maska pa je tista, ki naredi estetsko sprejemljivejši obraz za kame-ro in z njeno pomočjo je človek primeren za studijsko snemanje. Danes namreč vse kamere uporabljajo visokoločljivostno tehniko, ki lahko v kombinaciji z izredno močnimi studijskimi lučmi povzroči, da se na obrazu razširijo žilice, povečajo pore, pojavi masten videz kože in pot.

Vpliv razvoja tehnologije na ličenje

Nanosi pudra so bili na začetku zelo »težki«, tako vizualno kot tudi za kožo. Gosti, ki so bili v oddajah, niso želeli s tako naličenim obrazom več nazaj »na cesto«, saj jim je bilo nerodno. Pred približno šestimi leti pa so na RTV začeli s prehodom na občutljivejše filtre pri kamerah, zaradi česar je morala napredovati tudi tehnika ličenja. Lotili so se nove tehnike, imenovane »airbrush«, pri kateri nastopajočemu puder po obrazu razpršijo s posebno napravo. S tem so nanosi zelo tanki, odpravijo se samo nepravilnosti na koži in ni več potrebe po debelih nanosih pudra. Maske so s tem neopazne in diskretne, saj bi bili debeli nanosi na visokoločljivostnih kamerah zelo opazni. »Maska nastopajočih v naših oddajah ima v glavnem funkcijo, da zapre pore na obrazu in matira kožo. Z današnjo masko se televizijski človek brez problema pomeša v množico, ženske prav rade gredo z njo še po opravih in se pokažejo. Moški pa še vseeno raje puder pri nas odstranijo, preden gredo spet ven,« se ob razlaganju sprememb nasmeji Vida.

Rane, opekline in brazgotine so užitek

Smeha pa ne zmanjka tudi ob pripovedovanju ene izmed anekdot, ki se sicer ni zgodila njej, vendar se je rada večkrat spomni. Novinarke v maski je sodelavec najprej naličil, potem pa se lotil frizure, natančneje

likanja las. Pri tem je lase likal po plasteh, vsak pramen posebej, nato na lase nanesel še različne spreje za večjo obstojnost. Novinarke je bila navdušena in odšla iz maske. »Ob njenem odhodu pa se masker zave, da likalnika za lase sploh ni imel prižganega in jo je likal s hladnim! Torej je sploh ni polikal! Verjetno je bila novinarke tako fascinirana, da je dobila moškega maskerja, da sploh ni ničesar opazila,« v smehu nadaljuje zgodbo Vida in dodaja, da likanje las pri ženskah doda tisto »piko na i« pri urejenem videzu.

Maska je sicer zadnja postaja pred snemanjem. Pri ličenju znanih medijskih oseb ali voditeljev že glede na njihovo osebnost izbirajo make-up, sicer pa glede na vizualno podobo, frizuro in žanr oddaje. Od tega, za kakšno oddajo gre, je odvisno, ali si bodo maskerji lahko privoščili kaj več. »Kjer gre za šov, so lahko ličila bolj spektakularna, trepalnice so lahko daljše, na obrazu so lahko bleščice ... Pri informativni oddaji pa gre zgolj za ureditev nastopajočih žensk in moških za verodostojno podajanje informacij. Ko si lahko v maskiranju privoščim več, gre za užitek,« pravi Vida.

S tem pa nima v mislih samo vpadljivejših ličil. Za lažjo ilustracijo pokaže nekaj preteklih kreacij iz svojega portfolia. Stran za stranjo se skrivajo realistične rdeče ožganine, prerezan vrat, krvave brazgotine na obrazu, opekline ... Vsakdanjemu očesu kar malo neprijetni prizori. Kako pa nanje gleda Vida? »V tem res uživam! To so izzivi, to je to, v čem vidim smisel tega poklica. Da ne gre samo za nekakšno matiranje kože, ampak da imaš kot masker proste roke, se lahko še bolj izraziš in s tako masko res doprineseš h končnemu izdelku.«

Maska je kot zadnja postaja pred snemanjem tudi odlagališče treme.

Med najzahtevnejše maske pa uvršča izdelavo pleše, ki jo morajo najprej sami izdelati, nato »namontirati« na glavo ter urediti prehode med plešo in glavo.

Potreb po zahtevnih maskah je danes predvsem zaradi gospodarske situacije manj, saj je televizijski program okleščen. Pred petnajstimi leti je bila narava oddaj, ki so jih snemali, drugačna, saj so zahtevale več kreativnih in zahtevnih mask. Trenutno so oddaje z maskerskega vidika enostavnejše, ni več toliko priložnosti, da bi maskerji s svojimi odlitki in aplikacijami pripomogli h kompleksni maski. Vseeno je Vida optimistična: »Pogrešam zares specialne zadeve, kot je izdelovanje lasulj in posebnih mask, ampak mislim, da bo še čas za to.« **X**

Bodo radijski tonski mojstri podobno kot kasete utonili v zgodovino?

Piše: Martina Murko Gajšek
Foto: Martina Murko Gajšek

Pepelkin medij, radio. Tako prisoten in samoumeven, da je pogosto spregledan. Predvajajo ga v lokalih, trgovinah, doma, v avtomobilu. Nekaterim je le kulis, drugim predstavlja pomemben vir informacij. Ker je radijski program samo zvočni, to mediju omogoča, da lahko informacije občinstvu preda prvi. Seveda pa tudi radio ni imun na spremembe. Katere se uvajajo in kako jih uredništva vpeljujejo ter kako se pri tem spreminja porazdelitev nalog na radijski postaji javnega servisa, Valu 202, in na regionalnem Štajerskem valu?

Manj govora in več glasbe

Val 202 je del javnega servisa, ustanovljen pred 43 leti. Štajerski val, prvi regionalni slovenski radio, je začel program oddajati leta 1953. Imata različna dosega, programski shemi, način dela in ciljni publiki. Prvi cilja na urbano občinstvo, publiko z višjo izobrazbo, staro od 25, predvsem pa okoli 35 let, drugi na občinstvo, staro nad 40 let in iz občin, ki jih pokriva. Obe postaji pa sledita sodobnim radijskim trendom – malo govora in več glasbe. Teme, o katerih bodo voditelji govorili, so stvar sprotnega dogovora. »Voditelju so dovoljeni lasten stil, ideje in intervence – dogovorjene novice, ki jih poveš po radiu,« pojasni **Maruša Kerec**, voditeljica, novinarka in spletna redaktorica na Valu 202. Dovoljene so tudi različne dolžine prostega govora v etru, vsi pa se trudijo govorne bloke krajšati. **Maja Ratej**, novinarka in dnevna urednica Vala 202, opisuje norme za oddajo: »Fino je, če so krajše od 15 minut. Tudi poslušalsko pozornost težko obdržiš dlje, sploh če oddaja ni tako razgibana. Moj optimum je približno deset minut.« Razen če gre za neko bolj polemično temo z več sogovorniki, kot je recimo Vroči mikrofoni, kjer je dovoljena dolžina tudi do dvajset minut, še doda in poudari, da na Valu 202 oddaj ne prekinjajo z glasbo: »Ponavadi so celovite. Če imaš glasbeno podlago, jo vključiš, to vnese malo sproščenega tona. O nekem družbenoaktualnem perečem vprašanju pa ne moreš govoriti z glasbo v ozadju, ker s tem takoj vneseš neko družbeno noto.« Glasba govorni blok prekine takrat,

ko gre za niz prispevkov, ki vsebinsko stojijo vsak zase, a se navezujejo. Po tem načelu so sestavljene skoraj vse oddaje na Štajerskem valu. »Oddaj kot takih nimamo, imamo pogovore, intervjuje, rubrike, ki lahko v programu stojijo same zase. Posamezni govorni blok je dolg do tri minute, vmes je glasba. Vedno pa težimo k temu, da poslušalec, tudi če vklopi program sredi pogovora, ne izgubi rdeče niti,« pove **Anja Deučman**, tamkajšnja urednica informativnega programa.

Strnjene informativne oddaje

Informativni program je strnjen. Na Štajerskem valu je vsak dan 17 približno triminutnih informativnih oddaj, ki so na sporedu vsako polno uro, zjutraj med 6:00 in 10:00 pa vsake pol ure. Lotevajo se lokalnih tematik iz več kot dvajsetih občin v Savinjski regiji in na Slovenjebistriškem. Ker so v redakciji le štiri novinarke in športni novinar, se ne osredotočajo samo na določeno področje, ampak so porazdeljeni po občinah in poročajo o celovitem dogajanju v njih – od kulture, politično-družbenih dejavnosti, pa vse do gospodarstva. Vsaki oddaji poleg dveh lokalnih vesti in novice iz širše Slovenije ali svetovnega dogajanja dodajo tudi vreme in stanje na cestah. »Trudimo se, da je čim več tonskih izjav akterjev. Te so lahko dolge do petnajst sekund in največ dve znotraj ene vesti,« politiko informativnega programa razloži Anja Deučman.

Na Valu 202 v redakciji pripravijo 16 informativnih oddaj. Šest glavnih, daljših informativnih oddaj, kot so Prva jutranja kronika, Druga jutranja kronika, Danes do 13:00, Dogodki in odmevi, Radijski dnevnik in Zrcalo dneva, je skupnih radiem javnega servisa. Tudi izjave so nekoliko daljše, trajajo lahko do 30 sekund. Pokrivajo teme iz Slovenije in tujine.

Radio na spletu in splet na radiu

V 21. stoletju, ki je prepojeno s spletnimi vsebinami, samo radijska platforma ni dovolj za doseg celotne ciljne publike. Val 202 si svoj prostor na spletu utira že več let.

»Trudimo se, da smo novičarska spletna stran ter vse oddaje in prispevke preselimo tja, ko so v etru,« pojasni Maruša Kerec. Poleg Twitterja in Facebooka imajo profil tudi na Snapchatu in Soundcloudu. Prispevke vedno opremijo s fotografijami, dobrodošli so tudi zvočni ali video posnetki. »O vsem se dogovarjamo sproti, sodelujemo in si pomagamo. Vsak dan je nekdo drug spletni urednik in skrbi za spletno stran ter družabna omrežja. Vsi delamo vse, ampak ne moreš nečesa objaviti brez dovoljenja spletnega urednika. Oddaje vedno tvitamo,« razloži potek dela. Glede objav velja dogovor, da na spletni strani objavljajo približno vsaki dve uri. Tvitajo pogosteje, lahko tudi vsako minuto. Njihov profil na Facebooku je bolj sproščen, namenjen fotografijam, šalam in vprašanjem za poslušalce.

Po prenovi programske sheme pred dobrim letom in pol so na Štajerskem valu zagnali tudi spletno stran. »Tam se bolj osredotočamo na informativne vsebine. Na radiu je priporočljivo stvari povedati čim bolj na kratko. Na spletni strani pa poslušalci dobijo še dodatne informacije o nekem projektu ali dogajanju. Splet novinarju tako dopušča, da se malo bolj razpiše,« pove Anja Deučman. Tudi tu se novinarji na teren odpravijo s fotoaparatom, da imajo čim več lastnega materiala. Ker nimajo spletnega urednika, teme na spletni strani določa Deučmanova. Informativno obarvan je tudi njihov profil na Twitterju, na Facebooku pa objavljajo pomembne lokalne informacije, zabavne vsebine in nagradne igre. Na vseh straneh imajo določene termine objav. Na Twitterju tako objavljajo na dve uri, pogosteje pa, če se zgodi kaj nujnega. Na spletno stran vsebine objavljajo ob urah, za katere se dogovorijo dan prej, tudi na Facebooku mora biti več objav dnevno. Tako na Valu 202 kot na Štajerskem valu pa v etru poslušalce vabijo na spletno stran.

Z odzivom poslušalcev na spletne objave so na obeh radijskih postajah zadovoljni. Po komentarjih in všečkih ugotavljajo tudi, kako so določene teme med publiko sprejete, katere poslušalce zanimajo in katerim se je bolj je izogniti.

„Na radiu je priporočljivo stvari povedati čim bolj na kratko. Splet novinarju dopušča, da se malo bolj razpiše.“

Ko je tehniku plošče še premikal asistent

Z dostopnostjo programov za obdelavo posnetkov in vse večjo samostojnostjo novinarjev pri montiranju zvočnega materiala se spreminjata obseg dela tonskega tehnika in koncept tega poklica. »Včasih brez tehnika ni bilo programa. Če zjutraj nisem prišel v službo, z njim niso začeli. Voditelj je skrbel samo za govor, tehnik ga je vklapljal in izklapljal, v eter spuščal posnetke in skrbel za telefone v studiu,« razmišlja **Samo Šepec**, ki za tehniko na Štajerskem valu skrbi že 26 let. Podobno meni tudi **Uroš Macura**, tonski mojster Vala 202: »Včasih smo imeli gramofone, magnetofone in analogne mize. Več ljudi si moral vplesti v program, potrebne je bilo več komunikacije.« Zasedena sta bila dva studia naenkrat, v studiu sta bila namreč voditelj in novinar, za steklom pa režiser ter tonski mojster. Na večjih radijskih postajah je tehnik imel celo pomočnika, ki mu je pri zabavnem programu pomagal z menjavo gramofonskih plošč, pri informativnem programu pa z menjavo magnetofonskih trakov. Posnetke so morali zamenjati hitro, da v etru ni bilo tišine. Ko sta bila dva ali več na isti plošči in sta se morala zavrteti zaporedno, so jih morali prej presneti, da so ju lahko pravočasno zamenjali.

Tudi montaža je bila pričakovano drugačna. Kot pri-poveduje Šepec, so snemali na trakove – tako dolgo, da je bilo brez napake. Potem so podlago posneli na drug magnetofon in ju združili na tretjem. Rezanja ni bilo. »Lahko si samo odrezal trak ali nek efekt posnel in ga dal zraven v tišino. Nisi se mogel vračati nazaj, zlagati, dvigati, zamikati. Če si se zmotil pri zadnjih treh minutah, si moral začeti znova,« se spominja Šepec. »Imeli smo dva gramofona in pet plošč, ki si jih moral menjavati. V informativni oddaji je to pomenilo od 10 do 15 kratkih posnetkov. To si moral hitro osvojiti,« pove Macura. Oba napol v šali dodata, da je bilo delo fizično zahtevnejše.

Ko voditelji in novinarji montirajo posnetke in radio igra sam

Zdaj je postopek zaradi digitalizacije seveda veliko hitrejši. Tako na primer posnamejo oddajo, nato »novinar uredi vsebino, mi pa poskrbimo, da ni tišine. Potem sledi montaža. Tu pazimo, da so nivoji enakomerni, da poslušalcu ni treba stišati ali povečati glasnosti sprejemnika. Potem dodamo podlage, efekte, dodatne posnetke«, pove **Denis Kukovič**, prav tako tehnik Štajerskega vala. Prvi preprosti računalniški programi so dopuščali predvajanje posnetkov, dolgih do pol minute. Sodobna tehnologija omogoča, da se radio predvaja skoraj sam. »Veliko se lahko pripravi vnaprej. Pri nas v nedeljo popoldne na radiu ni nikogar, včasih sta morala biti dežurna dva,« pravi Šepec. Zdaj se v nočnih terminih in ob nedeljah popoldne program predvaja avtomatsko. »Vstavimo oddaje, ponovitve, reklame, zmiksamo jingle in glasbo, da med 18:00 in 6:00 ni tišine,« doda.

Občutno samostojnejši pa niso le novinarji, ki večinoma sami obdelujejo posnetke, ampak tudi voditelji. Na Štajerskem valu jutranji program vodita dva voditelja, ki sta z vidika tehnike povsem samostojna. V studiu je digitalna mešalna miza, ki voditelju omogoča samostojno izpeljati vklope, izklope, vpeljati posnetke in si prilagajati glasbo. Tehniki za program skrbijo le med jutranjim in popoldanskim programom, ko novinar dela sam, pove Kukovič. Tako predvsem skrbijo za fino montažo ali pa z montiranjem pomagajo starejšim novinarjem, ki v tovrstnih programih niso tako spretni. »Včasih je šlo vse prek naše mešalne mize, zdaj pa je v studiih digitalna miza. Voditelj ima tam vse. Avizo, jingle in glasba se mu vsako uro naložijo, on mora to samo spraviti v eter,« način dela opiše Šepec.

Na Valu 202 tehniki aktivnejše sodelujejo tudi pri programu v živo, pojasnjuje Macura. Komunikacija se mu zdi pri delu v živo ključna. Program ustvarjajo voditelj, tonski mojster, novinar in dnevni urednik. Več je predhodne priprave, opaža Macura. »Produkcija poteka po nekem redosledu, ki je dan ali dva prej pripravljen na uredniških sestankih. Dobimo seznam, ki mu rečemo avtocesta. Včasih je bil dolg eno stran in smo se več dogovarjali sproti, danes je na štirih ali petih straneh. Tega se potem držimo.« Val 202 začne s programom ob 5:00. Pol ure za tonskim mojstrom pride voditelj. Takrat program steče v živo. Pred tem se po nočnem programu tudi tu vrtijo vnaprej pripravljene skladbe. Sicer pa so tehniki na Valu razporejeni tako, da na programu delajo od štiri do pet ur, nato se zamenjajo. Delovni čas Macura razloži: »Skladba je dolga okoli tri minute, v tem času praktično ne moreš od mize. Te ure so učinkovito delo, delamo pa več. V živo pa delamo tudi zjutraj ob 5:00, ob polnoči, za vikende in praznike. Ampak če ne bi tega radi delali, tukaj ne bi bili toliko časa.« Tehniki so razdeljeni v tri skupine: glasbeno, ki skrbi za koncerte in delo na terenu, govorno, ki skrbi za snemanja znotraj hiše, in skupino za predvajanje. V slednji dela tudi Macura. »To je srce radia, kjer se vse žice povežejo in gredo na oddajnike,« pove. Delo tu večinoma poteka v živo. Tehniki so »zadnja kontrola; vsak prispevek, govor, šum, glasba, vse je predvajano z moje strani«.

Macura na Valu 202 dela že skoraj dvajset let. Pravi, da je potreboval dve leti, da je pridobil rutino programa v živo – kdaj v govor voditelja »spustiti« glasbo, pričakovati, kako dolgo bo še govoril. »To dobiš z leti, ko spoznaš tudi novinarje, voditelje. Med nami je steklena stena, zato je treba komunicirati vizualno in slušno, moraš pa biti maksimalno prisoten. Vendar na radiu moraš v primerjavi s televizijo paziti zgolj na glas. A niti po dvajsetih letih dela na radiu ne bi zamenjal.« **X**

„Pred digitalizacijo je bilo za izvedbo programa potrebnih več ljudi in medsebojne komunikacije.“

Njihov položaj je negotov,
a smisel in cilj sta vedno kristalno jasna

Radio študent je obveza vesti

Piše: Lucija Lepšina

Foto: Matej Potočan

Čim se z ropotajočim, popisanim in s sličicami oblepljenim dvigalom študentskega bloka številka štirinajst v Rožni dolini popelješ v šesto nadstropje, ti začetni kognitivni procesi predočijo hibrid upodobljenega stereotipa študentskega nereda in med štiri stene postavljene Metelkove. Te stene, pa vrata, radiatorji, omare – enostavno vse je popisano, polepljeno z raznoraznimi plakati, prekrito z grafiti in poslikano s karikaturami. »Živjo. Zdravo. Čau, čau,« te predramijo prenekateri obrazi izmed stopetdesetih sodelavcev, ki se tu zadržujejo in oddajajo stimulativne vibracije ter občutek pristnega zanosa. Nekaj čez enajsto uro dopoldan se že znajdeš sredi akcije in sprva se ti še svita ne, da si postal del nečesa tako posebnega, kot je Radio Študent.

Zvok ustvarjanja programa v zgornjem, sedmem nadstropju, ki je namenjeno produkciji, prereže odločen glas odgovorne urednice **Martine**: »Jou, jou! Ful še mamo!« Glas prihaja izza velikih oranžnih vrat – sejne sobe oz. deske, kot ji pravijo – tu kot vsak teden ob istem času poteka uredniški sestanek. »Programske sheme še nismo šli čez, avdijci tudi ne. Ajde, gremo,« Martina spodbuja vodje in urednike vseh štirih redakcij (glasbene, aktualno-politične, univerzitetne ter redakcije za kulturo in humanistične vede). Čas pred novo sezono, ki rdeči trak prereže oktobra, namreč zapoveduje obsežno načrtovanje vseh aspektov programa. Programa, ki je unikaten napram kateremukoli drugemu slišnemu ali videnemu programu v slovenskem medijskem prostoru.

Sledenje tradiciji je trnova pot

Radio Študent (RŠ) po alternativnih poteh stopa že skoraj pol stoletja, od vzgiba študentske skupnosti in nastanka leta 1969. Kot pojasni 50-letni **Botz**, ki že pol svojega življenja na RŠ deluje kot špiker, je prva študentska radijska postaja v Evropi postala glasnik tistih, ki na drugih medijih niso bili slišani, s čimer se je po njegovih besedah uveljavila kot izredno pomemben medij ne samo za študentsko, ampak tudi za celotno slovensko populacijo. Botz poudari: »Radio Študent ob

vseh prelomnih trenutkih v družbi igra neko vlogo, pa naj bo to v političnem, kulturnem, glasbenem ali pa kateremukoli drugem smislu. O demonstracijah iz leta 1988 enostavno noben medij ni poročal razen Mladine in RŠ. Zanimivo je, da se na to pozablja.«

Če se sprehodimo naprej od sejne sobe po zgodovinsko prežetem, šibko osvetljenem betonskem hodniku, z dvoje balkonskimi vrati, mimo dveh vrtnih palčkov ob strani, med projektno in finančno pisarno ter tiskalnikom, ki oskrbuje celoten radio, pridemo do male direktorske pisarne. Direktor **Tomaž Zaniuk** RŠ opiše kot »neodvisen medij, uredniško voden, ki je hkrati tudi radio skupnosti oziroma community radio«. Kot takšen pa se je znašel v nezavidljivi finančni situaciji. »Dejstvo je, da imamo letos drugo najmanjše možno sofinanciranje v zgodovini,« zaskrbljeno razloži Zaniuk in nadaljuje, da ta problematika izvira iz dejstva, da je bil RŠ od nekdanj subvencioniran s strani različnih študentskih organizacij in dejstva, da je tega čedalje manj, menda predvsem od leta 1991, ko je ustanoviteljstvo prevzela Študentska organizacija Univerze v Ljubljani (ŠOU). ŠOU zadnja leta venomer krči sredstva, namenjena Radiu Študent (kar opravičuje z nižanjem lastnega proračuna), to pa spremlja še težnja po vmešavanju v program RŠ. Mediji so v 21. stoletju že splošno podvrženi velikim strukturnim spremembam. RŠ se podrejanju komercializaciji in homogenizaciji vztrajno izogiba, vendar s tem ogroža svoj obstoj.

Pestrost zagnanih sodelavcev

RŠ torej držijo pokonci tisti, ki so vanj pripravljeni vlagati trud. Finančna kriza, s katero se borijo, onemogoča višanje urne postavke, ki ostaja približno enaka že desetletja. Medtem ko se drugod zganja vik in krik nad nezadostno plačo ali se ljudje žalostno vdajajo v usodo, na Radiu Študent denar ne igra velike vloge. Špiker **Nejc** svoje delovanje na RŠ vidi kot obvezo vesti: »Veš, da delaš za slab denar, ampak veš, da delaš dobro!« Podobne miselnosti se oklepajo tudi drugi. Tehnik in

špiker **Luka** pove: »Glede na to, da sem predhodnih šest let delal zastoj na bratskem mariborskem Radiu Študent, mi denar res ni vodilo.« Sodelavci RŠ so deležni dobrih dveh evrov na uro, razen petih oseb – petih, ki so edini redno zaposleni. »Slaba plača, a odlična družba,« pristavi Luka, ko se usede na udoben moder kavč v kadalnici.

Naj ime ne zavaja, kadalnica nikakor ni edini prostor, kjer se na radiu lahko kadi. Kadalnico, družabno središče sedmega nadstropja, najdeš, če se iz spodnjega nadstropja napotiš mimo vozička s čistili, ki ga vsake toliko uporabijo sodelavci, ki se mimogrede javijo še za posel čistilke, in se mimo njih odpraviš po stopnicah navzgor, za zvokom vedrega kramljanja. Včasih soba, kjer so grafiti, pisarije in nalepke dosegle mero, ko se sten več ne vidi, postane pravo žurersko središče. Na starem hladilniku stoji še starejši radio, na sredini sobe pa mizica z dvema skoraj polnima pepelnikoma. Vzdušje je vabljivo in zdaj mu podleže že dobršno število sodelavcev, ki so si med seboj izjemno različni.

Maruša z univerzitetne redakcije za RŠ pravi, da je kadalnica prostor, kjer se lahko sooblikuješ s sodelavci. »To pa so ljudje, ki ti imajo veliko za dati. Od vsakega se lahko ogromno naučiš.« Ker je RŠ od leta 2012 tudi formalno študentski radio posebnega pomena, to za seboj potegne na primer normo po večinski prevladi študentov kot delavcev na radiu, kar seveda izpolnjujejo. »Je pa potrebno jedro starejših sodelavcev, ki delujejo v funkciji mentorjev in ki v obdobju vajeništva omogočijo, da kandidati dosežejo ustrezní nivo,« zatrjuje direktor Zaniuk. Radio Študent je tako nepridobitna civilno-družbena in hkrati kulturno-izobraževalna organizacija. Je eden izmed redkih medijev, kjer do besede pridejo tudi medijsko zapostavljeni: Bošnjaki, Afričani, brezdomci, istospolno usmerjeni ... »Ljudje, ki pridejo sem, so samoiniciativni in želijo k družbi nekaj prispevati,« še doda Maruša. Vsako leto se razpišejo zahtevne avdicije, ki veljajo za dobro obiskane, in tako se sila mladih intelektualcev obnavlja.

Radio Študent se podrejanju komercializaciji in homogenizaciji vztrajno izogiba, vendar s tem ogroža svoj obstoj.

Če se že gremo, se gremo zares

V pisarni redakcije za kulturo in humanistične vede se vzdolž leve stene vije barvni grafit, pod njim pa je star, precej izrabljen kavč, kakršni so pravzaprav vsi, ki jih radio poseduje. Za mizo sedi filozofinja **Nataša**, današnja dežurna za kulturne novice. »Pri kulturi se sicer dosti specializiramo za neko področje. Nekateri so za scensko umetnost, drugi za gledališče, tretji za književnost in tako naprej,« pove. Delajo oddaje, poročila s predavanj, okroglih miz, recenzije gledaliških predstav, filmov, knjig ... Na drugi strani hodnika za zaprtimi vrati aktualno-politične redakcije so novinarji že mirno osredotočeni v začetni fazi pisanja novic, vidno aktivnejše delo pa se začne, ko novinarji primejo za telefone in lovijo izjave. Na dnevni ravni ta redakcija radiu prispeva največ vsebine, saj pokriva osrednje novice in tudi politične oddaje, v katerih se dnevno posvetijo dogodku dneva in ga kritično, do potankosti razdelajo. »RŠ ne nastopa v namen neke umetno konstruirane objektivnosti, ampak izhaja predvsem iz nekega temeljnega vprašanja, kaj je res,« pravi direktor Zaniuk. Tu gre za odpiranje prostora mišljenju, kritiki, razpravi, razsojanju in za provrstno novinarsko delovanje.

Slišati je zvok hitrega tipkanja. Trije novinarji klika-jo vsak med dvajsetimi zavihki tujih in slovenskih spletnih strani, kjer iščejo najnovejše novice. »Selekcija novic temelji predvsem na tem, da niso očitne na prvo žogo,« pove urednik **Matej**, ki se nato s stolom nasloni rahlo nazaj in ozre h **Katji**, ki je še v obdobju uvajanja: »Upam, da si pregledala čim več virov,« ji nekoliko provokativno navrže in hkrati zada novo nalogo: »Daj to malo poklič,« ji pokaže novico na internetu, »pa domisli se kakšnega hudomušnega vprašanja.« Vajenka se že vrže v delo, zraven pa novinar Dejan še brska po spletnih virih, medtem ko kadi cigareto in srka črno kavo. »In v tej nagradni igri si lahko pridobite še eno karto za jutrišnji koncert,« se še zasliši glas špikerice iz zvočnika najbližjega radia, preden ga Dejan utiša in se tudi sam zatopi v pisanje.

Obrestovanje kreativnosti

Nagradne igre, obvestila in oglasni bloki, predvajani v etru, so domena ekonomsko-propagandne službe RŠ. »Ful 'mamo gužvo,« iz pisarne, najbližje dvigalu, v polnem zagonu, med dviganjem slušalk navdušeno pripomni **Ana**, vodja marketinga. »Preden začnejo naši redni naročniki svojo sezono, je bum. Zdaj imamo sigurno 200, če ne 300 procentov več dela,« še pristavi. Obveznosti si zapomnijo tako, da si omare za vrati prelepijo z listi seznamov, spiski trenutnih naročnikov, opravil, nagrajencev ... Medtem ko Ana v naglici grabi stvari, ji asistent **Rok** napove, kaj vse namerava postoriti. »Rok, v redu, super, krasno. Te bom pa verjetno morala še kaj poklicati,« se Ana poslovi in pospeši korak proti izhodu. Rok se osredotoči na pisanje zaključka obvestila. Vmes ponosno pokaže na drugo stran pisarne. Zraven okna se bleščijo nagrade z znanih slovenskih oglaševalskih festivalov, kot sta Zlati boben, Slovenski oglaševalski festival ... »Tudi letos smo na SOF-u dobili nagrado za najboljši radijski oglas in nagrado za najboljšo produkcijsko hišo,« se pohvali, stopi do lovorik in si jih še enkrat ogleda. »Ta RŠ faktor in drugačen miselni proces pripomoreta k nivoju, kot ga dosežamo.«

Marketing RŠ deluje torej kot trženje programskega časa in kot oglaševalska agencija; producirajo tudi oglase, ki se potem predvajajo drugje. »Če oglas ne bo v našem etru, recimo, nimamo zadržkov pri selekciji naročnikov,« pove Rok, ko konča pogovor z Ano, ki ga je v petih minutah poklicala že drugič. »So nas pa poklicali z znanega domačega glasbenega festivala, ampak smo

„Tržni del stoji povsem neodvisno od programa. To je vendar naše bistvo, tisto, za kar se borimo.“

**Tu gre za odpiranje pros-
tora mišljenju, kritiki,
razpravi, razsojanju in za
prvovrstno novinarsko
delovanje.**

jih morali prijazno zavrniti, ker so imeli preveč komercialen line-up,« opiše enega izmed primerov. Če pa gre za oglaševanje v etru, pa je stvar menda še bolj omejena. Potem ko v obsežno zbirko opomb doda še en listek, resno pove: »To, kar se dogaja tu, kar je tržno, stoji povsem neodvisno od samega programa. Nič se ne sugerira. To je vendar naše bistvo, tisto, za kar se borimo.«

Upe polagajo v podpornike

Iz tri kvadratne metre velike kuhinje se že širi vonj po sveži kavi. Špikerica **Mojca**, ki se je ravnokar vrnila z medicinske prakse v Braziliji, vneto išče skodelice, ki so razkropljene povsod po radiu. Pult zasedajo različne vrste kave, zeleni in črni čaji. Tu večino časa vlada nered, dokler se kdo pulta ne spravi malce urediti. »A bo kdo kavo?« skrbno sprašuje Mojca po redakcijah. S ponudbo pride tudi v finančno pisarno, kjer za ogromnim kupom papirjev sedi **Robert**, ki skrbi za finance in administracijo, svetuje marketingu ter sodeluje s projektno pisarno. Po pregledu dokumentov je jasno, da je RŠ v veliki meri odvisen od politične volje Študentskega zbora ŠOU, ki v njegov proračun prispeva največ – kar tretjino nižajočih se sredstev. Negotov pa ni samo ustanoviteljski vir, temveč tudi vsi ostali. Precejšen kos pogače – eno četrtno – v mošnjček prispeva marketing RŠ, ki se sicer na letni ravni precej izboljšuje, vendar je povsem odvisen od razmer na trgu. Še eno četrtno RŠ dobi od odobrenih projektov. Med opazovanjem pritoka in odtoka denarja Robert za velikim računalniškim ekranom že preračunava, kako se bo izteklet letošnji finančni plan.

»Zadnja leta imamo na letni ravni tudi do 15 tisoč evrov izgube in ko se to kopiči, si že v začetku finančno nesposoben. Tega se bojimo,« resno pravi Robert in zraven opozori na morebitno rešitev lastnega obstoja: »Zdaj ubiramo novo strategijo – crowdfunding,« o kateri meni, da bi lahko bila v prihodnosti močan četrti steber financiranja, saj se je za takega že izkazala v akciji Reši RŠ pred dvema letoma. V akciji je približno deset tisoč ljudi podpisalo tudi peticijo za ohranitev, obstoj in razvoj Radia Študent. Pritrdili so zahtevi po razširitvi frekvenc, zahtevi po dolgoročnih zakonskih spremembah za stabilno in ustrezno financiranje medijev, kot je RŠ; se zavzeli za dokončanje postopka soustanoviteljstva Univerze v Ljubljani, vendar zaenkrat nič od tega še ni realizirano. »Letos se bomo morali spet močno obrniti na ljudi, sicer bomo v hudi godlji. Denarja za prepotrebne investicije pa spet ne bo dovolj. Nov oddajnik, delovna postaja za avdio arhiviranje in pretvornik za oddajanje iz studia so stvari, v katere bi morali vložiti najprej,« razloži in opozori Robert na nekatere zastarele elemente produkcijskega dela Radia.

Slišano s frekvence devetinosemdeset celih tri megaherca »Vojaško območje, prepovedan dostop!« črno na rdečem piše nad steklenimi vrati, ki zapirajo vhod v produkcijski del. Hodnik za vrati je sivo obložen in okrašen z obešenimi ploščami in CD-ji. Poleg so še montirnice in dva studia, eden namenjen snemanjem, drugi živemu programu. V prvem se snemajo različne oddaje, oglašji, sinhronizacije in radijske igre, ta prostor pa izkoristi

tudi Založba Radia Študent, katere bendi tu ustvarjajo svoje albume. Tako RŠ že petnajst let zapored pripravlja Klubski maraton – projekt, s katerim promovira in spodbuja alternativno glasbeno produkcijo novih, kakovostnih ustvarjalcev.

V studiu na desni si skozi šipo iz oči v oči zreta špiker in tehnik. »Pri izvajanju programa se še vedno držimo troedine sheme – glasbeni opremljevalec, špiker in tehnik,« pravi **Tia**, tehnica, ki je ravno na programu. Poplesujoče se premika med vso tehnologijo; od obsežne mešalne mize, računalnika, CD-predvajalnikov, pa do gramofonov. Vmes nekajkrat zazvoni telefon, kar Tio dela vidno nervozno. »Hkrati sem še tajnica in vratar. Javljam se na dva telefona, ki ju imamo v studiu, in s pritiskom na gumb odpiram bodisi vhodna vrata v študentski dom bodisi zapornico na parkirišče. To je res odveč poleg vsega dela,« potarna, vendar pravi, da se kot tehnik na RŠ navadiš »multitaskinga«. Skozi železna zelena vrata vstopi koordinator izvedbe programa **Željko**, stopi do Tie, ki ima pred sabo dnevni program in si ga izposodi. »Tule bo recenzija, ja,« odgovarja na nezastavljeno vprašanje, ko vidi, da je že dopisana na program. »Pa še intervju bo dodatno pet čez pol devetnajsto. A ni Božo nič povedal?« vpraša. Tia skomigne z rameni, začudeno pogleda in odkima z glavo. »Zamujanje in dodajanje stvari na program je pač stalnica.«

Posledično se morajo tudi špikerji za vsak tekst dobro pripraviti. Novinar špikerici **Pii**, ki v studiu s slušalkami na glavi, listo glasbe, mikrofonom in programom pred sabo zre v računalniški ekran, prinese besedilo, ona pa ga še malo pocuka za rokav: »Ej, ej, daj greva čez imena.« Širok spekter pokrivanja dogodkov tedensko prinaša nova imena, ki jih novinarji morda poznajo bolje od špikerjev. Sledi podčrtovanje težkih besed, zaznamovanje premorov, obkroževanje poudarkov, zapisovanje izgovorjave – tako je videti priprava na daljši tekst, če le ima špiker čas, da se nanj pripravi. Medtem ko Pia brezhibno bere svoj tekst, do česar je prišla z veliko bralnimi vajami, ki so obvezni del špikerskih avdicij, si Tia že pripravlja naslednji jingle in skladbe, hkrati pa sledi tekstu in po potrebi sproti uravnava nivoje. »Špiker je glas radijske postaje, mora biti razgledan, zanimiv človek in znati mora nakladati,« je na enem radijskem predavanju povedal špiker **Arni**. »Med nami in končnim odjemalcem pa ni nikogar. Praktično nimamo omejitev.«

Glasba – najmočnejši Študentov adut

Da troedina radijska shema teče, je odvisno od tega, kako se špiker in tehnik povežeta in prilagodita glasbeni opremi. Za vsak štiriurni unikatni program, ki ga trojni pakt skupno naredi, se izbere nova lista glasbe, za katero so zadolženi člani glasbene redakcije. Njihova pisarna se nahaja spodaj, v njej pa večino časa ždi le urednik. Brlog glasbenih ustvarjalcev je zraven kadilnice, v njem pa so nastanjeni vsi potrebni predvajalniki za poslušanje skladb, ki bi jih morebiti uvrstili na seznam. »Ni enotnega načina, kako ustvariti opremo,« pove Andrej. »Sam po navadi vzamem tri komade in okoli njih gradim. Vedno pa gre za združevanje okusa s poznavanjem in širjenjem glasbenega obzorja.«

Ko vstopiš v prostor na drugi strani hodnika, ti zastane dih od pogledu na bogastvo, zbrano na presečišču glasbene knjižnice in enega največjih glasbenih arhivov v Sloveniji. Med sprehodom mimo kataložsko razvrščenih fonogramov – rock, world music, jazz, folk – vohaš glasbeno dediščino. Štirideset tisoč skrbno shranjenih fonogramov glasbenim opremljevalcem ponuja fizična fonoteka RŠ, ki se je oblikovala z njegovim začetkom. Tu nimajo mesta zgolj kupljene in pridobljene stvari, temveč tudi pomembni avtorski glasbeni kosi, posneti v studiih Radia Študent. »Na magnetofonskih trakovih shranjeni v živo posneti Pankrti, pa skoraj celoten novi rock,« pove Andrej, ki ima kot fonotekar prostor že v mezinu. Nato doda: »Vse se giblje po nekaj alternativnih, marginalnih oblikah glasbenega miljeja.« Če si vsaj bežen poznavalec RŠ, je jasno, da je to od nekdanje osnove njegove glasbene politike. Pa ne zgolj glasbene, tudi splošne politike.

Ko si hidravlični prevoz utira pot proti pritličju, te še vedno obdaja posebna energija; navdih, da na svet gledaš drugače. Zdaj že nekaj nadstropij višje je torej prostor, konfuzen in hkrati organiziran, točno tak, kot je Radio Študent sam. Položaj je negotov, a smisel in cilj sta vedno kristalno jasna. Kljub temu, da se količina denarja manjša, vnema še zmeraj ostaja, število tedenskih poslušalcev pa se celo večja. Ko je študentski dom s številko štirinajst že daleč za tabo, sta zgornji nadstropji še zmeraj neumorni, v glavi pa ti ostane najprimernejši oris Radia Študent – z debelimi črnimi črkami napisan grafit na dnu dvigala: »Kaos s smetano«. **X**

Š T U D E N T S K A O R G A N I Z A C I J A

SO f d v

F A K U L T E T E Z A D R U Ź B E N E V E D E

DOSTAVA
041 566 555

**Restavracija,
pizzeria & bar**

Vesna in Petra,
svetovalki pri delu s študenti

Vsako delo, tudi še tako preprosto,
prinaša delovne izkušnje, ki ti zelo
prav pridejo pri iskanju prve
zaposlitve. Preizkusi se tudi v
tinskem delu, saj je le to temelj
za dobre odnose v kolektivu in
dobro počutje na delovnem mestu.

www.studentski-servis.com

e

študentski
servis

20 let

Novinarstvo ima še vedno pomemben in priznan položaj v družbi

Piše: Nina Korošec

Foto: Voranc Vogel, Delo

Dobili sva se v tednu po njenem dvotedenskem pobegu iz civilizacije na Hvar – Hvar, ki mu je dala posebno mesto v knjižnem prvcu *Ni druge*, izdanem v pravkar izteklem poletju. Prihiti z Dela, z ogromnimi sončnimi očali, navihano, na videz ponižno vpraša: »*A sva lahko zunaj? Prosiim.*« Rdeči Gauloises in izviren smisel za humor, za sarkazem in ironijo, kar je verjetno odgovor na vprašanje, kako sta se ujela onadva s Slavojem Žižkom. Naveza, ki se je spletla med intervjujem in ki menda tudi ne škodi, če želiš intervjuvati Juliana Assangea. Filozofinja, ki je želela študirati na Akademiji za likovno umetnost in oblikovanje, a ni bila sprejeta in je tako po naključju pristala na FDV, kjer se je našla v študiju kulturologije, se nad teorijo in filozofijo povsem navdušila in odšla na podiplomski študij na Filozofsko fakulteto. Doktorica filozofije, ki je nekje vmes, spet po naključju, postala še novinarka, ko so ju s prijateljico povabili na poletno prakso. Na Delu je ostala kot kulturna novinarka in blogerka, od leta 2007 redno zaposlena. Še danes zaradi nezaposlovanja novih ostaja najmlajša v kulturni redakciji.

Ni pglavitno, a med hudomušnimi blogi, ki jih piše vsaka dva tedna, se je pred dobrima dvema letoma znašel tekst, v katerem se je razpisala o neokusnosti tekaške rekreacije v središču Ljubljane, ko drugi posedajo ob kosilih in kavah. Del slovenske sovražno nastrojene javnosti je skočil in še danes skače, ko sliši njeno ime. Skratka, spletne strani in forumi so bili takrat in so še danes polni sovražnosti do nje. Posledično sva govorili tudi o tem fenomenu. Poleg razlaganja o pisanju, komediji, ideologiji in utvarah naše družbe, kulturi, novinarstvu in vsesplošni prekarizaciji je seveda tudi filozofirala in politizirala.

»*Hvala vama. Res, zelo sem užival ob poslušanju vajinega pogovora,*« komentira ob koncu intervjuja starejši možakar, ki se je tekom tiste ure in pol na terasi kavarne s stolom preselil skoraj do najine mize. Začne govoriti o vlakih, Jela pa mu odgovarja s tirnicami. Kavarne, ki jih ima tako rada, ker se tam ljudje pogovarjajo. Ona bi rekla, da tako opravičujemo svojo socialno eksistenco in da je ideologiji navkljub realno, da smo ljudje najbolj srečni v družbi.

Tudi v času dopusta ste napisali blog za Delo. Ste stalno vezani na dvotedensko oddajanje?

Mislim, da želi Delo držati ta ritem blogistov, kar je logično, ker se bralec navadi na urnik, na stabilnost, in točno ve, kdaj bo dobil tekst priljubljenega pisca. Če bi se opravičila, mi verjetno ne bi nihče težil, ampak na nek način tudi sama podpiram to kontinuiteto in ritem.

Leto 2015 je leto pravega booma pisanja knjig izpod peres novinarjev. In to niso knjige, v katere bi preliči svoje novinarske prispevke, ampak so povečini kar šund romani.

Kar zadeva šundovski žanr in kritike na njegov račun, ostajam precej neprizadeta. Že od prvega stika z urednikom Beletrine sem obelodanila, da gre v romanu za poskus komične ljubezenske drame. V tem kontekstu so roman napovedovali, predstavljali in ocenjevali. Sama sem naklonjena različnim žanrom in enako cenim dobrega pisatelja detektivk, trilerjev ali klasičnih resnih dram. Moti me, da imajo zvrsti, ki stremijo k denimo eksistencialni globini subjektovega obstoja a priori večjo težo kot nekaj, kar ne teži k temu, in hoče biti, denimo, samo kakovostna komična drama. Kot sem že večkrat ponovila; dobra komedija terja celo bolj izbrušen talent kot komična drama. V tem pogledu sem sama do sebe seveda dovolj samokritična.

Kako samokritični? Mislite, da vam poskus komedije ni uspel?

Ne – toliko samokritična nisem. Mislim, ne upam si niti trditi, da mi je uspel. Vem pa, da bi se dalo še kaj izbrusiti, da mestoma obstaja prostor za boljše obrate in boljše dialoge. To je pogled, ki ga dobiš šele po tem, ko je knjiga že za tabo. Nemogoče je biti popoln sproti ali biti kar v prvo popoln.

Kako to, da so letos izšle knjige kar štirih Delovih novinar? Je v ozadju težnja privabiti bralce časopisa ali je to posledica tega, da ima Delo nabor najboljših piscev?

Tudi sama ne vem, kako je naneslo, da smo z Ireno Štaudohar, Vesno Milek in Agato Tomažič tako rekoč sočasno izdale svoje knjige. Verjetno niti ni čudno, da ljudje, ki po službeni dolžnosti veliko berejo, pišejo, se konstantno urijo v oblikovanju lažjih in težjih novinarskih žanrov, svojo siceršnjo produkcijo nadgradijo z esei ali s fikcijskimi deli. Razmerje Delovega uredništva do novinarjev bi opisala kot simbiotično – Delo predstavlja in promovira dela svojih novinarjev skozi intervjuje in članke o njih, kar je seveda za vsakega avtorja pomembno. Po drugi strani uspeh Delovih novinarjev in novinark na področju literature, esejistike, kjerkoli pravzaprav, po mojem dviguje ugled časopisu.

Verjetno ta ustvarjalnost pride tudi z redno zaposliijo.

Zagotovo je lažje, če imaš gotovost redne plače. Mislim, da je stres tista najhujša stvar, ki pride z negotovo zaposlitvijo; če si vseskozi v stiski, usmerjen v to, da dobiš sredstva za golo eksistenco, ni nikoli tistega prostega časa, miru, da bi lahko počel, kar ti res paše, kjer res čutiš svoje poslanstvo.

Kako gledate na delovne pogoje kolegov prekarcev?

Tudi sama sem na Delu najprej več let delala kot honorarna sodelavka. Ravno izkustvo konstantne negotovosti in stresa ob iskanju dovoljšnjih sredstev za preživetje je v novinarstvu posebej nevarno. Novinar, ki je tako ranljiv, se bo izogibal perečih in občutljivih tem, preiskav, ki lahko ogrozijo njegovo preživetje ali celo pripeljejo pred sodišče. Še redno zaposlenega novinarja lahko takšne okoliščine odvrnejo od resnega preiskovalnega dela.

Zakaj je vedno več prekarcev v novinarstvu in kulturi? Ali to kaže na to, da država tega področja ne ceni dovolj?

Ne bi si upala trditi, da je to zavestna politika države, je pa po moje sam sistem narejen tako, da spodbuja prekarizacijo delovne sile – kateregakoli področja. Z vidika kapitalizma je to idealna delovna sila, ker ni sindikalno povezana, vsak se bori proti kolegom, da dobi isti posel. Delovna sila, ki je pripravljena zelo znižati stroške dela, vrednost svojega dela, je s stališča sistema najboljši možen delovni razred vseh časov. Ravno zato mislim, da se mora tukaj začeti borba.

Kako pa se lahko začne borba?

Eden izmed odgovorov je, da obstoječi sindikati najdejo način, kako to prekarizirano delovno telo začeti zastopati. Absolutno pa tudi na ravni vladnega odločanja. Kako se to doseže, ne vem. Saj na papirju ni prekarizacija nekaj, kar bi država proslavljala, je pa res, da sama še nisem videla nobenih ukrepov, s katerimi bi se poskušala vlada odzvati na to res množično prekarizirano populacijo danes. Pa bi se morala, ker je to škodljivo za celo družbo. Če v družbi ni novih mladih generacij z možnostjo ustvarjanja in razvijanja, takšna družba nima prihodnosti.

„Slišati vodje RTV govoriti o tem, kako zadovoljiti gledalčeve želje, se mi zdi popolnoma zgrešeno. Ti moraš kot javni zavod, ki dobiva davkoplačevalski denar, gledalcu povedati, kaj hoče.“

Je izhod iz te prekarizirane situacije v kapitalizmu sploh mogoč?

Že socialna demokracija, država blaginje po vzoru skandinavskih držav, je pokazala, da kapitalizem in določene oblike socialne varnosti povsem dobro sobivajo. To, čemur smo priča mi, je bolj divja oblika kapitalizma ali celo posurovljanje kapitalizma, kakor smo ga poznali doslej.

Kaj pa je alternativa temu?

To je pa vprašanje za milijon dolarjev (*smeh*). Bojim se, da v tem trenutku ni človeka, ki bi zares imel alternativo. Resnično alternativo. Saj to je problem levice povsod – da nima alternativnega modela kapitalizmu. Kar imamo, je levica, ki bi rada imela kapitalizem s človeškim obrazom. To, kar vidimo danes, pa je kapitalizem, ki izgublja tudi ta človeški obraz, tako da ...

Tako da kapitalizem ima lahko človeški obraz?

Človeški obraz je dobil po zaslugi Marxa in komunističnega ter socialističnega gibanja v Evropi, preprosto iz strahu pred tem, da bo na oblast prišla ravno socialistična alternativa. Moral je dobiti človeški obraz že zato, da te radikalne leve alternative niso prišle na oblast. Danes pa – ker očitno ni alternative – tudi zaradi tega tudi lažje izgublja človeški obraz.

Kaj porečete na tovrstne delitve na leve in desne v slovenskem medijskem prostoru?

Saj to je danes problem, kaj sploh je levica. Te delitve so povsem nerelevantne – tako kot se običajno uporabljajo –, ker ima to, kar naj bi bila v Sloveniji leva politična opcija, natanko isti ekonomskopolitični program kot desnica. Z nekaj odstopanji glede življenjskega stila; gejevskapolitika, družinska politika in podobno. V osnovi pa sta isto zastavljeni.

Če sva že pri rabi teh označevalcev – kako vidite aktualno dogajanje na RTV?

O tem lahko podam samo pavšalne sodbe. Slišati vodje RTV govoriti o tem, kako zadovoljiti gledalčeve želje, se mi zdi popolnoma zgrešeno. Moralo bi biti ravno obratno – ti moraš kot javni zavod, ki dobiva davkoplačevalski denar, gledalcu povedati, kaj hoče. Ti si ta kurator, ki mora znati razločevati med novicami, ki ve, kaj je kultura, ki ve, kaj je dobra kultura, ki se zna na pravilen način lotevati različnih fenomenov – tudi takšnih, ki so recimo žgečkljivi ali senzacionalistični. To je naloga javnega servisa – da zna razporejati novice, da jih zna tehtati in obdelati. Mislim, da gledalci niso neumni. Ponavadi se jim pripisuje, da hočejo ravno najbolj trivialne, rumene, najbolj butaste reči. Po moje pa hočejo

„Morda ima kulturno novinarstvo
celo lepšo prihodnost
kot dnevnopolitično.“

„Naloga novinarja je, da dvomi
v samoumevne resnice.“

od medijev tudi mišljenjski izziv. Še posebej, če ga plačujejo. Če jim POP TV kdaj lansira namerno sočno podane novice o pravkar zapadlih petih centimetrih snega, je to problem komercialne televizije, ki ga lahko razumemo v duhu tega, da nabira denar prek oglasov. Javna televizija pa ima proračunski denar, zato je ona dolžna povedati gledalcu, kaj hoče.

Pomanjkanje denarja tako na javnem servisu ni dober izgovor za te spremembe programa?

To je tak priročen, večni izgovor – vedno je nekje pomanjkanje denarja. Vedno se bo našel poslovni prolem, na katerega lahko obesiš tudi povsem politične, uredniške odločitve.

Na katerem področju pa začnejo uredniki krčiti sredstva najprej, na Delu na primer?

Mah, krčijo jih povsod, pri pisarniškem materialu, pri višini honorarjev. Pri nas trenutno odpuščajo, tudi reno zaposlene. Pred tem pa so se znebili vseh honorarcev, ki so se jih lahko.

Kaj pa v kulturni redakciji?

Isto, rezali so tako – vsem enako. Kar pa ni nujno najbolj smotrna uredniška politika. Če bi bila jaz nekdo od odgovornih pri časopisu, bi naredila temeljito analizo branosti, da bi videla, katera so področja, ki se berejo in bi potem krepila to. Zagotovo pa ne bi tem področjem še dodatno jemala denarja, da bi bila potem še toliko manj brana, kot so recimo ostala. Sama bi raje videla, da se ti rezi zgodijo po premisleku.

Kako vidite stanje kulturnega novinarstva v Sloveniji?

Pogrešam kultni tednik ali mesečnik, spletni ali tiskani, ki bi se spopadel s fenomenom doma in v tujini, ki bi kritiško pokril domači teater, film, literaturo, vizualno umetnost in druge produkte duha.

Kakšno prihodnost pa napovedujete kulturnemu novinarstvu?

Glede kulturnega novinarstva nisem pesimistka. Morda ima celo lepšo prihodnost kot dnevnopolitično novinarstvo. Ljudje dnevne novice spremljajo že po televiziji ali kar sproti na internetnih portalih. Kultura je v Sloveniji iz teh instantnih novic izključena, a obenem obstaja dovolj močan krog ljudi, ki ga to področje zanima, predvsem bolj poglobljen način pisanja o aktualnih, popularnih fenomenih, zanimajo jih kritiške sodbe.

Novice so danes dokaj poceni blago – ker so povsod in hitro dostopne. Strokovna obdelava svetovnih političnih, ekonomskih in kulturnih fenomenov pa bo po moje ohranila zvesto bazo radovednega, izobraženega ali vsaj kritičnega bralstva.

Kako gledate na vsestranskost novinarjev, da novinar ne pokriva samo določenega področja?

Skakanje s teme na temo je res zelo izčrpavajoče. A bolj kot vsestranskost, kot temu rečete, je problem v količini dela, še posebej, če gre za konstantno produkcijo dovolj poglobljenih člankov. Tu se potem odpre prostor za površnost, za napake, ki bi se jim sicer vsak novinar rad izognil.

Mislite, da bo se bo višanje pričakovane količine dela v prihodnosti še stopnjevalo?

To je prihodnost. Vsi bomo delali za manj denarja, se bojim. Jasno bo na ta račun trpela kakovost, a mislim, da je v časopisnem biznisu to usoda. Te grozne zgodbe so se v tujini že zgodile, mi pa ... moramo ta črni scenarij tiskanih časopisov še uresničiti. Verjetno bodo neki otočki kakovostnega novinarstva ostali, ampak časopis zagotovo ne bo imel takega dometa, kot ga je imel v 20. stoletju. Milim, da se bo moral sprijazniti, da bo njegova vloga veliko bolj marginalna, kot je bila doslej. Problem je v tem, da časopis v dobi interneta še ni našel ekonomskega modela, ki bi se obnesel.

Lahko digitalni mediji nadomestijo tiskani časopis?

Lahko, saj imamo veliko časopisov na internetu. Danes je osnovna borba v tem, kako preživeti kot internetni časopis; katere vsebine zaklepati, katere ponujati zastonj. Kako povrniti avtorjem to, kar so avtorskega prispevali. Tukaj še ni odgovora. Recimo Guardian ima striktno politiko, da ničesar ne zaklepa in ne zaračunava. New York Times je šel po drugi poti in slišim, da mu gre zelo slabo, saj ima izgubo in bo moral spet rezati in odpuščati. Ni, zaenkrat še ni modela, ki bi vzdržal.

Rešitev na to stisko časopisov bi bila nekakšna državna intervencija preko medijskega razpisa na kulturnem ministrstvu. Seveda ob predpostavki, da so v komisiji ljudje iz profesije, ne ljudje iz parlamenta. In da se z javno pomočjo naprej goji javni govor. Ni več bistveno, ali na papirju ali na spletnem portalu, bistvena je kakovost vsebine.

„Tega me je strah – da bo družba izgubila občutek za ironijo, za sarkazem, za komedijo.“

Je novinarski poklic odrinjen vedno bolj na rob tudi zaradi feminizacije poklica?

To je zapleteno vprašanje. Mislim, da v novinarstvu vseeno še ne moremo govoriti o feminizaciji. Novinarstvo ima še vedno pomemben in priznan položaj v družbi. Če je do določene mere izgubilo ugled, ga je tudi zaradi pomanjkanja samokritike v lastnih vrstah. V Sloveniji imamo veliko dobrih novinarjev in novinar-k, solidnih časopisnih izdelkov, tudi TV-oddaj, na drugi strani pa tudi ne najbolj častne rumene medije, tabloidno novičarstvo, senzacionalistično poročanje, portale, namenjene osebnim diskreditacijam novinar-jev, TV-oddaje in postaje, ki predvsem poneumljajo ljudi. Včasih, se mi zdi, vrednostni kriteriji o enem in drugem tipu žurnalizma niso čisto jasni.

Menjajva temo. Vedno namrščen obraz lepe Brigitte v knjigi Ni druge. Nasprotno prisiljeni pozitivni energiji, ki kar bruha, predvsem po družabnih omrežjih – od kod se je vzelo to?

Se strinjam, danes je prisila sreče in veselja nova oblika torture. Prisila k temu, da bi bili vseskozi čim bolj priljudni, prepoznavam tudi v masovni uporabi emotikonov, ki se mi zdijo nekaj nadvse čudaškega. V teh znakih je nekaj poneumljajočega in infantilnega. Še pred leti smo znali komunicirati brez njih in povsem dobro smo razbrali ironijo ali sarkazem v pošiljateljevem sporočilu, medtem ko danes obstaja strah, da bo brez opreme smajlija naslovnik napačno razumel sporočilo in razpoloženje pisca. Znaki za emocije postajajo že del čisto profesionalnih razmerij, tudi ljudje, ki jim niso blizu, morajo pristati nanje, da ne bi delovali čudaško v nečem, kar je postalo norma.

Ne vem, ali smo postali tako butasti, da moramo vsako izjavo opremiti z določenim znakom čustva, da ostajamo razumljivi. Človek bi upal, da če sta jezik in govorica toliko tisočletij uspela prenašati informacije, da bo tako tudi v 21. stoletju. Lepota jezika je ravno v tem, da ima več plasti, da je nekaj nakazano in ne direktno povedano, da moraš te nivoje znati razbirati.

Če se dotakneva še znamenitega bloga Dober tek. Tudi liki v knjigi Ni druge se vsi po vrsti teku izogibajo, pa čeprav Ljubljancani oziroma Slovenci nasploh zadnje čase množično tečejo. Ronja celo izreče: »Tekla ne bom.« Zakaj takšen odpor do teka, do tekačev?

Sama sploh nisem nenaklonjena gibanju. Naloga razmišljujočih ljudi pa je, da uveljavljene družbene navade, trende, ki se zdijo tako naravni in samoumevni, prevprašuje; ali ni prav v teh dozdevno najbolj banalnih in nevtralnih pojavih danes na delu ideologija. V slogu pisanja tega bloga sem se spogledovala s priljubljenimi stand-up komiki, komedijo, satiro. Moj uvid je bil pravzaprav namerno naiven: kako je tek naenkrat vdrl v javno življenje mesta, prej rezerviranega za družabno življenje, kjer se – če sem malo idealistična – odvija drugačna skrb za človekovo in družbeno dobrobit.

Bojim se, da noben moj napor na področju filozofije, novinarstva ali romanopisja ne bo mogel preseči popularnosti tega bloga. Po količini sovražne pošte, ki sem jo prejela na njegov račun, se zdi, da sem dregnila v nekaj, kar je nova slovenska svetinja, nekaj, kar je v resnici nedotakljivo. Kot sem v nekem pogovoru že dejala, pereča tema očitno niso domobranci in partizani, te večne teme za komentatorske vojne, ampak nekaj takšnega, kot je tek po mestnem središču. Ljudje so našli novega boga in čezenj ne sme nihče nič reči. Že kdaj prej v življenju sem kakšno stvar zelo polemično napisala, ampak ni imela šanse v primerjavi s tem. Očitno sem dregnila v nekaj zelo živega in občutljivega.

Kakšne vrste ideologijo omenjate?

Prav ta slogan, ki se je začel porajati že v osemdesetih: »Bodi to, kar si.« Nekaj, kar ti je država sugerirala. Počni, kar hočeš. Imej svoj lasten življenjski stil. Oblači se, kot si želiš. Javni prostor ni več prostor, kamor prideš z našminkanimi ustnicami, lahko si tudi raztrgan, kakršenkoli pač že.

Mislim, da je bila to lažna emancipacija. Predvsem zaradi predpostavke tega slogana: da boš srečo našel, če se boš posvečal samo sebi in če boš odgovarjal na svoje lastne želje. Jaz pa mislim, da je že to, da sploh ugotoviš, kaj je tvoja želja, problem, ki lahko sproža tesnobo. Zadovljevanje lastnih želja človeku ne prinese sreče, ki si jo obeta. Mislim, da se sreča pogosto lahko doseže samo prek ovinka, prek interakcije z drugim, s skupnostjo, ali pa s tem, da si se pripravljen podrediti nekim maniram. In zaradi tega, ker si se podredil, dobiš nek drug užitek, ki je povsem nepričakovan. Včasih, ko so bili še javni plesi, si moral priti v neki uniformi, opravi, ampak ti je ta socialna situacija dala možnost za nenadejane družabne užitke, ki jih sam, če bi iskal srečo pri sebi, nikoli ne bi mogel doživeti.

V tem kontekstu vidim tudi smiselnost družabnega življenja, posedanja na kavah. Ker je to način, kako se človek izogne samemu sebi in šele preko tega ovinka sebi da ...

Smisel?

Smisel v tem družbenem pomenu. Posledica te ideološke operacije slogana »bodi to, kar si« je razpad solidarnosti, občutka do drugega, do družbenosti. Kar se na ravni države kaže seveda v tem, da je zdaj posameznik ta, ki mora skrbeti zase, ki mora misliti nase, in je država odvezana skrbi za socialne transferje, zdravstvo, šolsvo in tako naprej.

Posameznik je danes razumljen kot podjetnik samega sebe. Obenem pa živimo v prepričanju, da ne moremo prispevati k dejanskim političnim spremembam. Lastno telo, t. i. delo na sebi, lahko vidimo kot še zadnje preostalo področje, na katerega ima posameznik vpliv in ga lahko kolikor toliko nadzoruje. Družba in politika pa za navadnega državljana postajata oddaljen univerzum brez smisla, na katerega nima nobenega realnega vpliva, še več – nima niti iluzije vpliva.

Vašo stalno kolumno, vaše razmišljanje o svetu, Delo uvršča med rubriko Blogi. Vas ne moti, da je vaše razglabljanje o družbi uvrščeno med bloge? Na podlagi česa se sploh odločite, o čem boste tedensko pisali?

Absolutno spoštujem instrument bloga, imam ga za internetno različico kolumne, torej žanra, v katerem neko osebno zapažanje uporabiš za razmišljanje, ki ima občo razsežnost. Po drugi strani so blogi, ki odsevajo piščevo osebno stanje ali v katerih pisci moralizirajo, povsem nezanimivi. Čeprav žanr dopušča novinarju svobodo, ki je v siceršnjem pisanju nima, je pritisk izmišljevanja teme vsak drugi teden precejšen, še posebej ob ostalih zadolžitvah. Blog se tako začne snovati že tedaj, ko se odda aktualni. Izbor teme je težek, očitno je, da ni vsaka tema pisana na kožo piscu.

V svojih blogih poskušam s hudomušno noto opozarjati na očitne fenomene sodobnih družb ali na določene obskurnosti današnjega časa. Izogibam se temam, o katerih se dovolj kompetentno razpišejo ostali komentatorji in kolumnisti. Slovenskemu novinarstvu ne manjkajo dobri kolumnisti ali komentatorji, manjka prav dobro domišljena satira – z izjemo morda Rolanja po sceni in Mladinamita v Mladini. Imamo precej dobrih piscev,

tudi nekaj takšnih s smislom za humor in satiro, in sama bi se rada vselej videla v bližini tovrstnega pisanja, a kot rečeno, presija vsega ostalega dela mi tega ne dopušča vselej.

Zato pa so dobri kolumnisti – ker znajo odstreiti te koščke življenja, ki ponavadi ostanejo netematizirani. Naloga novinarja pa je ravno to, da dvomi v te samoumevne, uveljavljene resnice.

Ljudje, ki so vam zaradi slavnega bloga očitali sovražni govor, a so ga na teh portalih sami uporabljali. Kaj to pove o našem medijskem občinstvu?

Glavni problem medijskega občinstva vidim v teh anonimnih komentarjih. To je slika, ki je nočem videti. Ne berem tega, ker dobim preveč slab vtis o okolju, v katerem živim. Ljudje, ki razmišljajo, bodo prej večkrat premislili, preden se bodo s svojo jezo ali sovraštvom javno izpostavili.

Ta blog je bil napisan v zelo šaljivem stilu, komično, zato me boli, da so nekateri to vzeli skoraj kot znanstveni tekst. Tega me je strah – da bo družba izgubila ta občutek za ironijo, za sarkazem, za komedijo. Mogoče bi bilo lažje doumeti, če bi postavila smajlija na koncu.

Filozofijo se očitno da združevati z novinarstvom.

Kar filozofija lahko da novinarstvu, je to, da nas nauči izogniti se samoumevnim oz. uveljavljenim prepričanjem. Hegel je, denimo, pisal o abstraktnem mišljenju, ki se ga tradicionalno pripisuje filozofiji, medtem ko je zanj najbolj abstraktno prav vsakdanje zdravorazumsko mišljenje. Na primeru morilca, ki ga peljejo na javno usmrčitev, je pokazal, da je običajno mnenje tisto, ki ta dogodek zajema pavšalno. Filozofija in po mojem tudi novinarstvo pa nikoli ne smeta pristati na prvin-ske človeške impulze – danes tako pogoste tudi v resnih novinarskih žanrih –, ampak moramo dogodek vselej umestiti v družbeni in ideološki kontekst.

V Heglovem primeru morilca se moramo vprašati, zakaj je ta človek, ki je zagrešil hud zločin, sploh zanimiv za nas? Ali ni tu le zato, da odvrnemo pogled od hujših zločinov same oblasti? Ali se ne zgražamo samo zato, ker se je najlažje zgražati nad nečim tako neposredno očitnim, kot je umor?

Ne pravim, da se mora novinarstvo izogibati aktualnim zgodbam, ki pretresejo ljudi, ampak se mora ob tem izogniti senzacionalizmu in moraliziranju. Nasprotno – postreči mora z resno sodbo in odmerjati, kaj je pomembno in predvsem, v katerem pogledu je pomembno. Ponavadi mislimo, da je filozofija tukaj zato, da nam pove, kaj je smisel življenja. Moj obrat pa je v tem, da filozofija je smisel življenja, no. Spustiti se v razumevanje filozofije, ukvarjati se s problemi, ki jih ima ona, ne pa naša realnost – to je svet, v katerem bi jaz rada živela. **X**

„Slovenskemu novinarstvu ne manjkajo dobri kolumnisti ali komentatorji, manjka prav dobro domišljena satira.“

Na zadnji vlak proti spremembam

Piše: Katarina Bulatović
Foto: Sanja Gornjec

Od sredine letošnjega poletja medijska družba Delo uporabnikom pametnih telefonov s svojo mobilno aplikacijo ponuja izbor sedmih kratkih in jedrnatih novic o dogajanju pri nas in po svetu. Kljub nekaterim pomanjkljivostim se zdi, da je ta novost vendarle znak, kako slovenske medijske hiše o spreminjajoči se vlogi novinarstva ne le razmišljajo, pač pa so se ji pripravljene tudi očitneje prilagoditi.

Od prvega oktobra pripravljajo v uredništvu vsebino med delavniki dvakrat, ob sobotah pa enkrat dnevno. Bralci lahko novice, izbrani kulturni dogodek in vremensko napoved prvič pregledajo ob jutranji kavi, med vožnjo z avtobusom ali prvim pregledom elektronske pošte, in sicer od šeste ure zjutraj, nato pa še enkrat ob šestih popoldne. Prijetno jih lahko prese- neti premišljena, minimalistična in estetska vizual- na podoba aplikacije, ki jo je med drugim opazila žirija 7. Bienala vidnih sporočil Slovenije in projekt uvrstila med finaliste. Zgolj dve osnovni barvi dajeta vtis profesionalnosti in resnosti, medtem ko navedni- ca v znaku imena nakazuje na novinarsko ažurnost.

Morda nenavadna je odločitev o ohranitvi izbrane dnevne misli, ki jo lahko bralec prebere, preden ga aplikacija usmeri k sedmim novicam. Ker gre v večini za proni- cljive, nikakor ne prežvečene citate, ti ne zmotijo, bolj pa zbode v oči sam izbor novic. Glede na število dnevnih dogodkov bi lahko bil veliko širši, še posebej na medn- arodnem področju, hkrati pa bi se moral navezovati na dogodke dneva, v katerega se bralec šele prebuja. Zdaj se namreč zdi, da aplikacija ponuja zgolj okleščen del vsebine, ki so ga v uredništvu pripravili med naglico

pokrivanja vsakodnevnih dogodkov in drugih ob- veznosti, celotno vsebino pa lahko bralec sicer prelista v časopisni izdaji ali prebere na spletu.

Delo Ekspres vključuje tudi Deloskop, ki je rubrika čas- nika, v kateri uredništvo priporoča obisk katere izmed kulturnih prireditev. Glede na število dnevnih dogodkov bi bilo v bodoče tudi pri tem smiselno premisliti o razšir- itvi in pomisliti tudi na tiste dogodke izven prestolnice, saj je trenutni izbor manj relevanten za prebivalce zunaj Ljubljane. Vendar pa je po drugi strani očiten spreten iz- koristek prilagodljivosti mobilne aplikacije, saj v prim- eru izredne novice v uredništvu bralca z njo čez dan seznanijo ob takojšnjem vklopu mobilnih podatkov, še preden bi za informacijo lahko izvedel kje drugje.

Fotografije, ki spremljajo novice, so premišljeno izbrane in večinoma avtorske, pri čemer je domišljeno tudi to, da ena vedno izstopa, s čimer uredništvo bralcu nakaže, na kaj naj bo še posebej pozoren. Priročno se zdi tudi, da aplikacija zazna, katero izmed novic je bralec že pre- bral in jo posebej označi, smiselna pa je tudi umestitev novic v rubrike zaradi boljše preglednosti. Tudi občas- no vključevanje videoposnetkov je zelo pohvalno, saj ti podkrepijo napisano in tam niso zgolj zaradi dekoracije.

Vložek v mobilno aplikacijo je torej spodbuden in za marsikoga zagotovo tudi koristen, saj lahko najde iz- brane informacije na enem, zgoščenem mestu, kar je v poplavi podatkov več kot blagodejno. Da pa bi inovacija s priljubljenostjo dosegla dodaten denarni priliv ali se vsaj obdržala, je treba še naprej razmišljati o izboljšavah in pazljivem izboru vsebine, kjer je pomembno tudi to,

da ostane pravopisno brezhibna. Bralec namreč nikoli ne sme dobiti občutka, da je opeharjen. V tem primeru bo podobno napisano hitro poiskal na spletnih portalih, ki mu branja ne bodo zaračunali. Ne glede na to, da dva evra na mesec za skoraj vsakodnevni odmerek novic ni veliko, vsak pred uporabo dobro premisli, ko mora de- nar vzeti iz svoje denarnice. Glede na padec časopisnih naklad, ki so se pri Delu v zadnjih desetih letih zman-jšale za več kot polovico, je videti, da se bo marsikateri bralec prej odpovedal mesečnemu avtorskemu delu kot pa kavi ob Ljubljani. **X**

Bralec nikoli ne sme dobiti občutka, da je opeharjen.

Nobeno društvo ne more temeljiti na posamezniku

Piše: Katarina Bulatović

Foto: Bogdan Tušek

»Včasih sem malo naivna v razmišljanjih, kaj vse bi lahko spremenili v našem medijskem prostoru. Ampak če ne bi bila takšna, se verjetno v to ne bi podala,« se nasmehne Petra Lesjak Tušek. Sicer novinarka Večera v uredništvu gospodarstva in regij ter dopisnica s Koroške bo naslednja štiri leta z ekipo vodila največjo in najstarejšo novinarsko organizacijo pri nas. Pred njo in ostalimi člani Društva novinarjev Slovenije, ki je letos praznovalo 110. obletnico delovanja, so številni izzivi. V času, ko zavzemanje za novinarsko kakovost med drugim očitno slabijo pomanjkljiva medijska zakonodaja, začasna delovna razmerja, padec časopisnih naklad, negotova prihodnost revijalnega tiska, neupoštovanje novinarskih etičnih načel, ki je še posebej zaznamovalo konec prejšnjega leta, pa tudi pomanjkanje dodatnega izobraževanja za novinarje, se zdi potreba po organiziranju in tesnejši povezanosti novinarske skupnosti še posebej pomembna.

Ob kandidaturi ste si zastavili več ciljev, ki jih želite s kolegi uresničiti v naslednjih štirih letih. Med drugim poudarjate profesionalne novinarske standarde in kakovost. Kaj konkretno je prvi korak k njihovi izpolnitvi? Mislím, da je to sicer funkcija društva, da pa je predvsem primarna naloga vsakega novinarja, ki mora k tem standardom stremeti pri svojem vsakodnevnem delu. Naša vpetost po aktivih v uredništvih se glede na širše stanje v novinarstvu in razmere po medijskih hišah nadaljuje. Ne gre za akcije, ki bi bile enkratne, ampak si vsaj prizadevamo, da bi to bilo sistematično opozarjanje. Še naprej bomo opozarjali uprave in lastnike, naj vitalnih delov hiš »ne režejo«. S tem nenazadnje režejo tudi svoje veje. Če se bodo tako odločili, težnja k boljšim, kakovostnim standardom, ne bo več mogoča. Vse bolj rutinsko novinarstvo in brez časa za teren in preverjanje informacij s profesionalnimi standardi nima nič skupnega.

Na problemski konferenci ste s Sindikatом novinarjev Slovenije na dan društvenih volitev konec septembra objavili zahteve za uredništva, državo, založnike medijev in javnost, potrebne za dostojno opravljanje poklica. Mislíte, da jim je kdo izmed njih res prisluhnil in začel razmišljati o spremembah?

Takšni pozivi so namenjeni tudi ustvarjanju javnega pritiska. Naj se še tako zdi, da je kakšna peticija namenjena sama sebi, vseeno naleti na nek odmev ali vsaj posamične premike, za katere mislim, da jih ne bi bilo, če v društvu pri njih ne bi vztrajali. Za apelom na državo in lastnike, naj sprejmejo medijsko strategijo in v razpravo vključijo relevantne skupine novinarjev, ki jih zaenkrat ni, se mi vseeno zdi, da je nekaj konkretnega. Na temelju tega poziva smo začeli z njimi tudi pogovore. Menimo, da je treba krovno medijsko zakonodajo takoj spremeniti. Vsaka vlada jo je začela na pol, ni pa nič spremenila, zato je medijski zakon zastarel. Večkrat rečem – ko se novinarji zavzemamo za druge panoge, se moramo tudi za lastne. Večkrat branimo interese delavcev v proizvodnjah, ki jih mečejo na cesto, zdaj smo pred tem sami.

Kako daleč so torej konkretne spremembe medijske zakonodaje?

Ministrstvo za kulturo je oblikovalo skupino, ki naj bi pripravila medijsko strategijo. Predlagane so že bile posamične spremembe medijske zakonodaje, ki so zgolj manjši popravki in ne vodijo v smer regulacije medijskega prostora. Ponovno bi morali definirati, kaj je medij, kaj javni interes, pravico do odgovora in popravka ter lastniške zakonitosti, ki urejajo nakupe medijev. Ministrstvo bi se moralo aktivirati tako, da bi vključilo čim več posameznikov, ki delajo v medijih. Tukaj tega nismo zaznali.

Ob izvolitvi se je zdelo, da uživate veliko podporo med člani in da pravega tekmeca pravzaprav nimate.

Moja kandidatura je bila posledica prizadevanj kolegov v prejšnjem upravnem odboru, v katerem so bili zastopani raznovrstni mediji. Podpora novinarjev v teh uredništvih je bila pomembna že pri sami odločitvi za kandidaturo, drugače, brez podpore, ne bi imela smisla. Sodelovanje z upravnim odborom bo na konkretnih projektih, ki smo jih opredelili kot pomembne, ključno. Nobena aktivnost, nobeno društvo ne more temeljiti na posamezniku.

Vseeno se zdi, da se tega premalo zavedamo.

Seveda, ampak to je že problem človeške narave. Egoizma je veliko, vsak, sploh če so razmere bolj kritične, razmišlja najprej o sebi, ampak to ni nikoli pravi recept. Če boš zaščitil sebe, še ne pomeni, da boš varen dolgoročno. Sploh pa ne v trenutnih razmerah.

Sodelovanje v društvu je prostovoljno. Kako vam ga uspe usklajevati z aktivnim novinarskim delom?

Težko, ker se novinarski urnik vse bolj podaljšuje in se težko še dodatno aktiviramo. Sistematično se moraš organizirati in si razporediti čas. Vendar če se sama za nekaj odločim, ne prepuščam stvarim, da bi se odvijale same.

Omenjate, da je aktivnih članov še vedno premalo. Kaj mislite, da jih od sodelovanja odvrača?

Nekateri imajo morda občutek, da je delovanje društvo omejeno na upravni odbor in ožje člane v projektih. Ampak mi poudarjamo, da ne, da je širše in smo res odprti za ideje in sodelovanje. Konec koncev je pretok informacij v novinarski naravi. Nekateri tudi zaradi nestalnih oblik zaposlitev ne morejo plačati mesečne članarine. Ali pa so večji individualisti in se manj povezujejo. Mislim pa, da gre tudi za to, koliko je komu mar, pa ne le za lastni interes, pač pa tudi za videnje širše slike. Zdaj je ključno obdobje, ki ga ne kaže zapraviti in prepustiti tokovom.

Ste soavtorica raziskave iz leta 2001 *Prebežniki, kdo ste, ki je rezultat terenskega dela v azilnih domovih in domovih za tujce. Kako danes komentirate poročanje o begunski krizi?*

Ko so begunci stopali čez mejo, smo šli in »pobrali« njihove zgodbe, premalo pa je bilo osmišljanja zgodb. Zdaj, ko beguncev ni, se z njimi ne ukvarjamo. Gre za klasično novinarsko delovanje, da zgodbe spremljamo nekaj časa, jih ne umestimo dovolj v kontekst, potem pa so že tako nove. Vse je nekako prehodno, kar je pomanjkljivost.

»Noben novinarski položaj, ne glede na to, ali si zaposlen za določen ali nedoločen čas, v tem trenutku ni varen.«

»Ko so begunci stopali čez mejo, smo šli in »pobrali« njihove zgodbe, premalo pa je bilo osmišljanja zgodb. Zdaj, ko beguncev ni, se z njimi ne ukvarjamo.«

Ljudje niso točno vedeli, kaj in komu verjeti. Zaradi posameznih posnetkov in zgodb je nastalo veliko posploševanj in nestrpnosti.

Mediji ne bi smeli ustvarjali dodatne panike pri tako pomembnih dogodkih. Ne vem, zakaj imajo občutek, da morajo biti vedno in povsod prvi. Potrebe po takšni neprestani tekmovalnosti ni. Med nekatere se je naselil strah, da stojijo ljudje na meji tik pred njihovim dvoriščem in jih bodo »izgnali«. Podpihovanje strahu, vključno s ksenofobnimi izjavami nekaterih, je nedopustno.

Izhajate iz medija, kjer so nedavno odpustili pet rednih novinarjev. Na podlagi česa so se odločili, kdo bo med njimi?

Delodajalec je opredelil kriterije, po katerih bo delavce odpuščal, s katerimi nismo bili seznanjeni. Vedeli smo, da bo odpuščanje neizogibno, vendar do zadnjega ni bilo jasno, kdo bo moral oditi. Zdaj imamo zagotovila lastnika, da je odpuščanj konec in držali ga bomo za besedo. Z vsakim novinarjem manj bi težko zagotavljali vsebine, ker je že zdaj čutiti preobremenjenost.

Je bilo vas osebno strah?

Ne. Vem, da delo opravljam po najboljših močeh, korektno. To pa seveda ne pomeni, da ga dobro ne opravljajo številni drugi. Vse nas je na nek način lahko strah, če časopis ne bo preživel. Na koncu nam lastniki radi rečejo, da smo gospodarska družba, ki mora ustvarjati dobiček, da imamo lahko delo. K sreči pa se od nas ne zahteva, da bi bili uredniško neavtonomni.

To pomeni, da je odpuščenih pet delalo slabše od vas, ki ste ostali?

Ne bi rekla, da je tako preprosto. Koga odpustiti, so najbrž ocenjevali širše, verjetno tudi glede na koncept časopisa. Kako delamo, ocenjujejo pri nas sproti tako s številom tekstov kot na podlagi letnih ocen urednikov. Podatkov konkretno za odpuščene nimamo, ker to seveda niso javni podatki. Pri odpuščanju ni nikoli optimalnega načina. Vsak urednik vidi svoje uredništvo, odgovorni vidi ali vsaj mora videti širšo sliko, lastnik pa na koncu tudi številke.

Torej tudi redno zaposleni niste varni?

Noben novinarski položaj, ne glede na to, ali si zaposlen za določen ali nedoločen čas, v tem trenutku ni varen. Socialna varnost je bila morda zagotovljena v preteklosti, danes je zagotovo ni več.

Opažate z novimi lastniki kakšne spremembe?

Na začetku smo poudarjali, da se nam ne zdi strateški, da nima vizije, zdaj še čakamo, da nam rezultati dokažejo drugače. Pokazalo se bo, kaj je bil njihov interes, mislim pa, da danes ne kupiš medija z namenom uničenja, sploh tiskanega. Ti časi kapitalskih izčrpavanj medijev so, upam, minili. Sploh za tisk je jasno, da naklade še vedno padajo in da so potrebna tudi kakšna povezovanja, ki jih prej ni bilo.

„Novinarji večkrat branimo
interese delavcev v proizvodnji,
ki jih mečejo na cesto, zdaj smo
pred tem sami. Zavzeti se moramo
tudi za lastne panoge.“

Vendar se včasih zdi, da so teksti sami sebi namen. Prvi dan so morda še na naslovnici, nato pa vedno bolj tonejo v medijski arhiv.

Enodneвне zgodbe brez kontekstualizacije so nesmiselne. Mislim, da se je treba vrniti na teren in ugotoviti, kaj so realni problemi vsakdanjega življenja. Ljudje se v takšnih zgodbah prepoznajo bolj kot v velikih političnih, kjer se novinarji ukvarjajo s kom, ki je nato za vedno pozabljen, sprememb na drugih področjih pa ni. Mislim, da lahko na veliko družbenih problemov opozorimo na način, da izhajamo iz posameznika in njegovo težavo prenesemo širše. Tudi zato, ker jo bodo ljudje drugače sprejeli in jo razumeli, ker mogoče tudi sami z njo živijo.

Letos bo v Lutkovnem gledališču med 19. in 21. novembrom četrti medijski Festival Naprej. Kakšen bo program v primerjavi s prejšnjimi?

Zaenkrat ga še usklajujemo, na njem dela posebna ekipa, z Jernejem Verbičem na čelu. Bo pa ponovno temeljil na dobrih domačih in tujih praksah ter seveda podelitvi nagrad za novinarske dosežke. Zdi se mi, da je takšna manifestacija enkrat na leto res potrebna. V največji meri je namenjen mlajšim, prinese pa tak festival novinarjem tudi pomembno novo socialno mrežo.

V načrtih omenjate tudi splošno krepitev znanja in kompetenc. Kaj konkretno imate poleg festivala še v mislih?

Zadnje leto smo začeli z vzpostavljanjem različnih oblik izobraževanja na več področjih, ki je po hišah zelo zamrlo, tudi zato, ker se nekaterim upravam zanje zdi škoda denarja. Nadaljnje možnosti izobraževanja vidim tako v Ljubljani kot drugod po terenu. Tudi pobude so dobrodošle.

Ampak organiziranega izobraževanja bi lahko bilo še več.

Vedno, dopolnjevanja znanj ni nikoli dovolj. Dela, kjer mora biti novinar specialist za vse, je preveč, kar pomeni, da bo vse bolj posplošeno in premalo dodelano. Če danes obravnavаш gospodarske družbe in prevzeme, greš drugi dan že delat reportažo na kmetijo. Enostavno ne moreš toliko vedeti, da bi lahko bil na vseh področjih dovolj suveren. Na fakultetah pridobimo splošna družboslovna znanja, kar je zagotovo pomembno. Ampak brez prakse ne gre. Ključno je tudi, koliko se novinar angažira sam. Pomembno je, da mladi zgodaj navežejo stik z uredništvom. Mislim, da v nasprotnem primeru možnosti za delo sploh nimajo.

Katere so pomanjkljivosti prejšnjega mandata?

Na regionalni ravni bi res lahko naredili več. Nekaj smo sicer zanetili, ampak potem se stvar ni razvila. Vse bi se dalo boljše in drugače izpeljati, ampak v danih okoliščinah smo vedno poskušali narediti najboljše. Nadgradnja nekdanjih Novinarskih dni v Festival Naprej pa se mi zdi res pomemben dosežek.

Kako narediti letos korak naprej?

Z aktivnostjo, edino to je pravi način. Marsičesa ne moreš spremeniti, ampak ne moreš vedeti, če ne poskusiš. Reči, da se nič ne da, je najlažje.

Še vedno se zdi, da poklic slovenske srednješolce zanima. V prvem roku se jih je v tem študijskem letu na razpisanih 35 mest na program novinarstva prijavilo 61. Kaj jih žene?

Mogoče so njihove predstave o novinarstvu zgrešene. Kot srednješolec si verjetno predstavljaš, da boš velika voditeljska zvezda, a potem padeš na realna tla, ko vid-

iš, da novinarstvo ni samo prestiž in vsakodnevno razkrivanje zgodb. So pa res med študenti tudi takšni, ki res poskušajo pognati družbene spremembe, ne ozirajoč se zgolj na lastne novinarske položaje (*pomislek*). Ne vem pa sicer, kje bodo dobili službe ...

Kako oprijemljiva pa je tolažba, da se bo za dobre in vztrajne vedno našlo mesto?

Še vedno se na koncu povsod dokazuješ s svojim delom. Razlika je ta, da se moraš danes za vsako priložnost vedno bolj boriti. Je pa biti začetnik izjemno težko. Si brez virov, brez kanalov, ničesar nimaš. Najmanj, kar mu mora uredništvo zagotoviti, je spodbuda. Če si med sabo ne bomo pomagali, res ne vem, kaj to pomeni za naprej. **X**

Na finalu največjih debatnih turnirjev
srednje in vzhodne Evrope

Razgledani in narcisoidni

Piše: Anamarija Lukovac

Foto: Norman Fišer

Na prvi avgustovski dan se v pekarno v centru mesta odpravi pet tujcev v suknjičih in srajcah, med seboj se pogovarjajo v angleščini in dajejo splošen vtis mladih intelektualcev. Zaupam svojemu občutku in jim sledim, ko z zajtrkom v rokah sproščeno odkorakajo proti Grand hotelu Union, kjer se bo čez nekaj minut začel finale enega največjih debatnih turnirjev srednje in vzhodne Evrope – Ljubljana IV.

V veliki beli dvorani se tare barvitih ljudi s 35 univerz z vsega sveta. Poleg slovenskih debaterjev sedijo Izraelci z Zahodnega brega, na sodniških stolih je opaziti glavo, pokrito z judovsko čepico in dolgo brado, zraven glavo živo rožnatih las, med finalisti s svojim nastopom blesti transseksualka. Ostri umi brez predsodkov podirajo stereotipe o svetu tako s svojimi besedami kot z medsebojnim povezovanjem. Razlike med njimi pomenijo tudi razlike v razmišljanju in argumentiranju svojih stališč. In ravno to je gonilo takšnih turnirjev. »Na mednarodnih tekmovanjih se vidi, da vsak prihaja z drugačnim naborom predpostavk o svetu. Ko razpravljamo o etičnih temah, Slovenci velikokrat razmišljamo o absolutnih etičnih in moralnih težavah, medtem ko Angleži na primer razmišljajo o tem, ali ima nekaj posledice, ki so etične ali ne,« pove **Teo Radetić** iz Debatnega društva Univerze v Ljubljani. Doda tudi, da smo Slovenci kljub relativno kratki debaterski tradiciji v samem vrhu svetovne debate, in sicer peti med univerzami, ki nimajo angleščine za prvi jezik.

Dinamika za in proti

Tema finala je »Ali bi moral NATO z vojaškim posredovanjem zaščititi kulturno dediščino«. Stališče za zagovarjata cambriška in glasgowska ekipa, stališče proti pa oxfordska in zmagovalna ekipa – prav tako iz Glasgowa, ki jo sestavljata Duncan Crowe in Chris Edgar. Vsi tekmovalci svoje stališče goreče zagovarjajo, ustvarjajo dinamiko z izpodbijanjem argumentov drug drugega, se branijo z duhovitimi odzivi, ki prekinjajo siceršno resnost tematike in tako pritegnejo k poslušanju razvnete debate o sicer izrazito politični temi. »Pravijo, da hočejo z zračnimi napadi varovati zgodovinske in kulturne spomenike. Morda se motim, toda dvomim, da lahko karkoli varujemo tako, da to bombardiramo,« je enega od argumentov tako imenovane prve vlade cinično napadla predstavnica opozicije. Mladi intelektualci dajejo vtis, da so o temah stoodstotno podučeni in da so si mnenje ustvarjali dlje kot le petnajst minut, ki so jih dobili za pripravo. Argumenti vključujejo mnogo sklicevanj in primerov, ki njihovim besedam dajejo večji pomen in ustvarjajo vtis zanesljivosti.

Teme se skoraj nikoli ne ponavljajo, vedno debatirajo o novi trditvi. Obstajajo sklopi in kategorije – od okolja do politike, mednarodnih odnosov, ekonomije in etike. Biti morajo aktualne in dovolj globoke, da lahko privedejo do močnejših argumentov. Včasih pa se debaterji pozabavajo tudi v spopadu mnenj o bolj površinskih temah – kot so na primer superjunaki in supermoči.

Ključ do zmage

Devetnajstletna študentka prava in večletna debaterka **Elizabeta Korenčan** meni, da obstaja veliko dejavnikov, ki lahko vplivajo na odločitve sodnikov. »Imeti moraš strukturo govora, svoj govor moraš zaobjeti v nekaj točkah, dobro se je treba odzivati na nasprotnikove argumente in znati dobro postaviti lastne. Pomemben je tudi prepričljiv nastop.« Vendar pa se morajo sodniki, ponavadi nekdanji debaterji, pripraviti do tega, da ne ocenjujejo zgolj tega, kako lepo nekdo zveni ter kako je demagoško in retorično prepričljiv, pač pa se morajo osredotočati na moč argumentov, pravilnost sklepanja in podkrepjenost govora z dokazi. Primer tega, da lahko

zmaga skoraj vse, je bila debatna trditev: »Naša življenja bodo boljša od življenj naših očetov«. Ekipa, ki je tej nasprotovala, je uporabila argument, da se bo za časa našega življenja magnetno polje na zemlji prestavilo, zaradi te grozne katastrofe bo okrnjeno prebivalstvo živelo v jamah, posledično pa naša življenja ne bodo boljša. Ker so se spustili v prepričljivo in globoko razlago posledic menjave zemeljskih magnetnih polj, so zmagali. Ena izmed ključnih napak, ki jih lahko naredijo tekmovalci, je čustveno vpletanje v pogovor, kar je pri debati v vsakdanjih situacijah sicer zelo pogosto. »Razumeti moraš, da ima vsak lahko svoje mnenje in da tvoje mnenje ni stoodstotno pravilno. Da stvar ni črno-bela. Vedno je nekaj resnice tudi v nasprotnikovem stališču, torej moraš samo dokazati, da imaš ti malo bolj prav. Tudi v vsakodnevnih pogovorih je potrebno imeti odprte oči in razumeti, da tvoje mnenje ni nujno edino in stoodstotno pravilno,« razloži Korenčanova.

Prepričljiva improvizacija

»Bistvo samostojnega uma ne leži v tem, kaj misliš, pač pa v tem, kako razmišljaš,« je zapisal Christopher Hitchens. Debaterji svojo kompetentnost ohranjajo z vedoželjnostjo. Veliko berejo, z dogodki skušajo biti na tekočem, redno spremljajo novice in tako poskušajo pridobiti čim več znanja z različnih področij. Čeprav dajejo vtis, da poznajo vse zorne kote vseh najpodrobnejših tematik, morajo tu in tam improvizirati. »Če je neka tema tako zelo neznana, da niti sanjati ne moreš o tem, kaj bi lahko bila, imaš velik problem. V primeru, da ne veš, o čem gre, lahko zagovarjaš to, da problem sploh ni tako velik, da bi ga bilo treba rešiti, ali pa trdiš, da neka rešitev ne bo imela učinka,« pojasni Korenčanova. »Velikokrat se zgodi, da ne veš vsega, kar bi moral vedeti, da bi optimalno izpeljal debato. Takrat se moraš zanesti na to, da boš s svojo prepričljivostjo nadoknadil tisti del, ki ti manjka. To je priučen način govorjenja, ki pri sogovorncu vzbuja občutek, da v tvojem znanju ni lukenj,« nadaljuje. Zares se »navaden smrtnik« zraven ostrih umov mladih debaterjev hitro počuti razumsko in retorično zaostalega.

»Tudi v vsakodnevnih pogovorih je potrebno imeti odprte oči in razumeti, da tvoje mnenje ni nujno edino in stoodstotno pravilno.«

Svoje pomanjkljivosti pa je najlažje braniti z napadom. Debaterji so stereotipno pogosto označeni za piflarske, dolgočasne, nedružabne in čudaške. Elizabeta Korenčan nakatere od teh brez težav potrdi: *»Definitivno moraš biti malo piflar, ker moraš brati, se zanimati za stvari, s katerimi se običajni najstniki ne ukvarjajo. Vedeti moraš podatke in se jih napiflati, če drugače ne gre. Nismo pa piflarji v tem smislu, da bi bili vsi družbeno čudni in ne bi imeli normalno razvitega čuta za družbeno udejstvovanje. Smo piflarji, ampak smo malo bolj kul piflarji.«* Res so. O tem pričajo njihova modna oblačila, kvaliteten smisel za humor, odprtost do ljudi in idej ter predvsem njihova medsebojna različnost. Kljub temu imajo tudi nekaj skupnih točk. *»Ena stvar je na primer narcisoidni kompleks, kompleks boga,«* v šali pove Elizabeta. Občutek večvrednosti naj bi izvirail prav iz improvizacije in ustvarjanja vtisa vsevednosti in prepričljivosti. V odnosu do zunanjega sveta, pravi, je ta občutek še večji.

Debata v stiku z resničnim svetom

Debaterji se v svetu dobro znajdejo. Prav jim pridejo retorične sposobnosti in samozavest, česar se naučijo pri debati. To pomeni, da se na primer na predstavitev v šoli ne rabijo pripraviti, vendar pa niso vedno zmagovalci v konfliktnih situacijah s soljudmi izven debatnih soban. Elizabeta Korenčan razlaga: *»Kadar gre za lastna prepričanja, ta v osebo niso usidrana razumsko, ampak obstaja druga dinamika, čustvena navezanost, lestvica vrednot. Ni tako, da bi jaz povedala nekaj blestečih popolnih argumentov in bi mi ostali dali prav, saj takšnih argumentov, ki bi takoj zaključili debato, ni. Znam pa ljudi pripeljati do tega, da še enkrat razmislijo o mojem in svojem položaju in čeprav mogoče svojega mnenja ne bodo spremenili, morajo vseeno priznati, da ima tudi moje mnenje neko vrednost.«* Retorične spretnosti so zaželjene tudi na bodočih delovnih mestih trenutnih študentov, tako družboslovnih kot naravoslovnih smeri. *»Debata pride najbolj do izraza v vseh poklicih, pri katerih delaš z ljudmi. Kakršnikoli stiki z javnostjo, novinarstvo, politika, pravo ... Hkrati pa se je pokazalo, da pomaga tudi tehnikom. Tudi nekdo, ki gradi računalnike, mora veliko komunicirati, ali s strankami ali pa s sodelavci,«* trdi Teo Radetić.

Okrepljene sposobnosti komunikacije ne pridejo prav zgolj na delovnem mestu. So osnova za kakovostno in uspešno vsakodnevno življenje. *»Verjamemo, da je debata dobra za ljudi. Z njeno pomočjo postajamo boljši v argumentaciji in se znamo civilizirano pogovarjati o težavah, namesto da uporabljamo kričanje ali agresijo. Vsi ljudje bi se morali naučiti malo bolje komunicirati. Vsi znamo razmišljati in razmišljamo po svoje, težko pa ven spravimo besede tako, kot bi jih želeli. Te tehnike so koristne v družbi, ki velikokrat prehitro čustveno impulzivno reagira,«* menijo pri Debatnem društvu UL. *»Zagotovo me je debata pripeljala do tega, da vidim koristi na dveh straneh in poskušam ocenjevati, kje jih je več. Neko osebno mnenje še vedno obdržim, sem pa sposobna razumeti tudi nasprotnikovo mnenje,«* svojo izkušnjo opisuje Elizabeta Korenčan.

Sprejemanje možnosti drugačnega razmišljanja

Poleg tega, da se veliko ljudi boji javnega nastopanja, pri društvu delajo tudi na prespraševanju stališč, da bi na ta način prišli do močnejših argumentov. Svoje argumente lahko predstavljajo z izzivanjem samih sebe. *»Mislim, da moramo vsi odpreti omaro predpostavk, ki jih imamo v glavi in jih malo prevetriti,«* pravi Radetić. Meni, da ljudje z debatiranjem postanejo veliko bolj odprti. To ne pomeni, da bodo kar naenkrat hodili na gejevske parade in posvajali črnske otroke, ampak da se je z njimi veliko enostavneje pogovarjati o kompleksnih temah, ker veliko lažje sprejemajo možnost drugačnega razmišljanja. *»Debata ljudem da predvsem samozavest, da se ne bojijo zavzeti nekega stališča in o njem premišljevali.«* Po dveh mesecih vaj naj bi bil debater dovolj večšč za dobro debatiranje o veliki večini tem. *»Nam se bolj zdi, da nimamo znanja o nečem. Ne da ga dejansko ne bi imeli,«* doda Teo Radetić.

Debaterji s svojimi za in proti rušijo stereotipe o sebi in družbi, razvijajo in spodbujajo debato v Sloveniji, s tem pa podirajo pregrade med državami in tiste v naših glavah. Dokazujejo, da bistvo nestrinjanja konec koncev nista zmaga ali poraz, pač pa spremembe in napredek. **X**

Rotterdam je mlad,
dinamičen, svetovljanski

Hitri tečaj v razmišljanju izven škatle

Piše: Monika Čvorak

Foto: Azmir Čvorak, Meta Arčon

»Živjo, bi napisala za Klin kaj o svoji izmenjavi na Nizozemskem?« dobim sporočilo od sošolke. »Ja ... Bi, seveda.« Seveda bi, saj je bilo super, to bom z lahkoto napisala. No, motila sem se. Zdaj vem, da je šest mesecev izkušenj, dogodkov, vtisov in ane-kdot, skupaj z vsemi ljudmi, ki si jih spoznal, prekleto težko pretvoriti v dve strani dolg Wordov dokument. Primernejša bi bila knjiga ali pa recimo celovečerni film.

»Zakaj pa ravno tja?« Vprašanje, ki sem ga slišala neštetokrat, že ko sem se prijavljala na izmenjavo, pa še danes mi ga ljudje postavljajo, ko jim pripovedujem o času, preživetem na Nizozemskem. »Zakaj pa ne?« se je po navadi glasil moj odgovor, ki sem ga pred odhodom postregla zato, da bi preusmerila pogovor na drugo temo. V resnici nikoli nisem imela spiska razlogov, zakaj ravno tja in ne kam drugam, pa čeprav bi ga verjetno morala imeti. Preprosto želela sem oditi, spoznavati študente iz drugih držav, živeti na svojem v tuji državi, si postaviti nov izziv. Vedela sem samo, da o Rotterdamu pravzaprav ne vem ničesar. In to mi je bilo všeč. Nov začetek. Bel list papirja. Brez pričakovanj.

Vsak začetek je težak

Rada se spomnim dneva, ko sem odšla na izmenjavo, pa čeprav ni bil ravno enostaven. Spomnim se, kako izmučena sem bila od izpitov, ki sem jih morala opravljati pred odhodom. Kako nervozna ob misli, da sem na kaj pozabila (pa tudi zaradi dejstva, da sem imela par kilogramov pretežek kovček). Kako sita sem bila vse birokracije, ki pride skupaj z izmenjavo. In predvsem, kako zelo nisem mogla dojeti, da grem študirati v tujo državo za pol leta. Spomnim se, kako so mi v glavi odzvanjale besede z informativnega dne o izmenjavah: »Na začetku je vsem bedno, pa hočejo iti domov. Na koncu hočejo vsi ostati dlje.« Spomnim se, kako sem v poznih večernih urah čisto premražena iskala hostel, v katerem sem morala preživeti prvih deset noči svoje izmenjave in kako sem komaj čakala, da se naslednje jutro zbudim in končno izkusim kraj, v katerem bom preživela nadaljnjih šest mesecev.

Izkazalo se je, da sem izbrala kraj, ki mi je bil pisan na kožo. Mesto se je po drugi svetovni vojni, ko je bilo tako rekoč zravnano z zemljo, ponovno rodilo in odprlo vsemu novemu, modernemu in nenavadnemu, kar se še najbolj odraža v njegovemu videzu. Svetlobna leta daleč od amsterdamskih kanalov, ulic in postrani postavljenih hišic je sprehod po Rotterdamu kot listanje knjige o arhitekturi ali obisk galerije moderne umetnosti. Toda to še zdaleč ni njegova končna podoba – neprestano vlaganje v razvoj in pogled v prihodnost sta dve pomembni načeli v drugem največjem mestu na Nizozemskem. Rotterdam je mlad, dinamičen, svetovljanski. Rotterdam se posveča kulturi in športu, kulinariki in umetnosti, glasbi in izobrazbi. Na žalost pa nebotičniki niso edina stvar, ki tam segajo do neba – razlike v cenah sem občutila zelo hitro. Predvsem tam ni ugodnosti, kot so študentski boni ali na primer subvencioniran javni prevoz. Toda vse je za nekaj dobro. Navadila sem se biti veliko bolj pazljiva s svojim denarjem, pa še kuham bolje kot prej. To pač pride v paketu z izmenjavo.

Univerza, na kateri so vsi »Erazmovci«

Faks je name pustil zelo dober vtis. Pravzaprav me je navdušil. Prevzele so me velike, moderne stavbe, med njimi pa zelenje in majhna jezera, na katerih so plavale race. Občudovala sem prostorne, udobne učilnice in opazovala ljudi, ki so iz njih prihajali ali pa v njih izginjali, nekateri oblečeni ležerno študentsko, drugi v poslovnih oblekah s kravatami ali v visokih petah. Ogladala sem si fitnes, si privoščila kavo v menzi

Skupni imenovalec vseh študentov je želja po znanju, izkušnjah in uspehu, pa tudi ambicioznost. V takšnem okolju je zato težko ostati nemotiviran.

v Starbucksu (klišejsko, pa vseeno) in se spraševala, če na svetu obstaja še kakšen faks, ki ima v kampusu tudi frizerski salon in gledališče. Prvega dne sem spoznala tudi ostale študente na izmenjavi. »*Hey, where are you from?*« Avstralija, ZDA, Nemčija, Singapur, Kitajska, Francija, Švedska, Kanada, Poljska, Kolumbija ... Desiderius Erasmus, nizozemski renesančni humanist, po katerem je fakulteta Erasmus University Rotterdam (EUR) poimenovana, je nekoč dejal: »*Svet je moj dom.*« To miselnost, ki vse, kar je tuje, sprejema brez zadržkov, in za katero so meje lahko le v glavi, je bilo moč čutiti tako po celotnem kampusu kot tudi v tisti učilnici na dan, ko smo se spoznavali. Toda nismo bili edini tujci. Približno petnajst odstotkov študentov EUR prihaja iz drugih držav, in to brez upoštevanja tistih, ki so tam na izmenjavi. Atmosfera ima posledično pridih mednarodnosti, skupni imenovalci vseh študentov je želja po znanju, izkušnjah in uspehu, pa tudi ambicioznost. V takšnem okolju je zato težko ostati nemotiviran.

Študijsko leto na Nizozemskem sestavljajo štirje semestri, tako da imajo študenti tri predmete na semester. Svojih sem se zelo veselila, saj so me zanimali tako po vsebini kot tudi obliki: kako potekajo, kakšne so obveznosti, kako je sploh videti študij v angleščini. Zdaj, ko je vse že za mano in ko v mislih primerjam tamkajšnji študij s tem v Ljubljani, lahko rečem, da je bilo v Rotterdamu vse skupaj veliko bolj sproščeno. Pa ne zato, ker bi študentom na izmenjavi kakorkoli prizanašali z delom. Prisotnost na vajah in seminarjih je bila obvezna (lahko si manjkal samo enkrat!), kriteriji so bili visoki in praktično pri vsakem predmetu je bilo zahtevano sprotno delo. Ker pa sem imela le tri predmete naenkrat, sem imela obveznosti na faksu samo dva- do trikrat na teden, kar mi je dopuščalo ogromno časa – tako za študij kot tudi za raziskovanje mesta, kofetkanje in rotterdamsko nočno življenje (ki sem ga doživljala predvsem s sostanovalko, s katero sva se po naključju noro ujeli). Ker sem obiskovala program, ki je bil na voljo vsem, ki so želeli obiskovati predmete v angleščini in tako pridobiti mednarodno priznano diplomu, sem spoznala tudi veliko domačinov, ki so mi

svetovali, katerih dogodkov ne smem zamuditi in kam naj se odpravim v petek zvečer, kar je celotno izkušnjo le še olajšalo in popestrilo.

Stvari, ki se jih na faksu ne naučiš

Ko smo že pri domačinih – kakšni zanimivi ljudje. Vsakič, ko sem se sprehajala po mestu, me je vedno znova osupnilo, kaj vse so Nizozemci zmožni početi med vožnjo s kolesom (mimogrede, kolo je tam prevozno sredstvo številka ena). Ko sem že mislila, da sem videla vse, je mimo mene prikolesarila ženska, ki je v eni roki držala k ušesu prislonjen telefon, se z drugo oklepala »balance«, s katere so na obeh straneh visele vrečke s špecerijo, za njo pa se je vlekel še voziček, v katerega je posedla otroka. Še bolj všeč mi je bilo, kako zelo Nizozemce razveseli sončen dan (vreme tam, roko na srce, pač ni vedno super). Takoj ko se prikaže sonce – tudi če je zunaj le kakšnih osemnajst stopinj –, oblečejo kratke hlače in se sončijo na strehah stavb, na balkonih, v parku ali pa kar zunaj pred svojim blokom, najpogostejše s pivom v roki in prenosnim žarom kje v bližini. Če sem se česa naučila od tega naroda, je to dejstvo, da je za sprostitev in užitek vedno čas, le vzeti si ga moraš.

Zanimivo se mi zdi, da ljudi največkrat zanima, kako sem se imela. Nihče me ne vpraša, kaj sem odnesla oziroma prinesla s seboj z izmenjave. Pa bom izkoristila ta prostor, da to delim z vami. Izmenjava na Nizozemskem mi je – spet klišejsko – na nek način odprla oči. Preden sem odšla, se mi je namreč marsikaj zdelo neuresničljivo, marsikatera želja predaleč, tujina sama nedosegljiva, odhod drugam pa preveč tvegan. Zdaj se zavedam, da sem bila sama sebi največja ovira pri doseganju svojih ciljev. Kot je rekel Desiderius: smo državljani sveta. To se mi zdi dandanes, ko svet postaja vedno manjši in bolj povezan, še kako res. Predvsem za nas, študente, ki se postavljamo na noge in iščemo svoj prostor pod soncem. Tako da vsem tistim, ki se z mislijo, da bi odšli na izmenjavo šele spogledujete, in tistim, ki se odločate, ali bi se prijavili ali ne, polagam na srce: poskusite. Prijavite se. Pojdite v svet – ne bo vam žal. Tisti, ki pa že odštevate dni do odhoda ... Mogoče se srečamo kje na poti. **X**

Poletni festivali prinašajo študentom organizatorjem tudi izkušnje

Nahrbtnik, šotor, najboljši prijatelji in glasba

Piše: Tina Šoln

Foto: Tomaž Kos, Festival ŠVIC

Po mesecih, preživetih za štirimi stenami, za gorami zapiskov, skript in znanstvenih člankov, pa tu in tam na kakšnem žuru, je v juliju tudi za tiste, ki s(m)o si izpite pustili za zadnje roke, napočil čas za težko pričakovane počitnice. Nekateri so oddrveli na morje, drugi odpotovali v evropske in svetovne prestolnice, tretji so zaradi počitniškega dela ostali v Ljubljani. Končno – lasje, posvetljeni od sonca, zagorela in slana koža, mrzlo pivo ... Vse to zaznamuje najbolj brezskrben čas v letu, ko izpite, seminarske in projektne naloge postavimo na stranski tir. Ne smemo pa pozabiti na še eno poletno stalnico – glasbene festivale. Nahrbtnik iz srednje šole, šotor, ki so ga uporabljali že naši starši, sposojena in nikoli vrnjena spalna vreča, najboljši prijatelji in vstopnica, za katero si odštel zadnje cente marčevske štipendije.

Od Punk Rock Holidayja do Szigeta

Vsako poletje je na voljo pestra ponudba festivalskega dogajanja na vseh koncih Slovenije in v tujini. Med najuspešnejše slovenske festivale spadajo tisti, ki so svoj dom našli ob idiličnih rekah, kot sta Tolminka in Soča: Punk Rock Holiday, Overjam Reggae Festival in Metaldays – festivali, priljubljeni tudi med tujci. Med bolj razpoznavnimi festivali, ki so locirani v severozahodnem delu države, je še festival Gora Rocka, na katerem so konec šolskega leta ljubiteljem rock glasbe zaigrali Parni valjak, Šank rock, Zaklonske prepeva in druga velika imena. Konec junija je Festival Lent prebudil štajersko prestolnico. Kljub proračunskim rezom se je letos na 41 prizoriščih predstavilo več kot štiri tisoč kulturnikov – gledališčnikov, filmarjev, športnikov in seveda glasbenikov. Pisana množica nastopajočih je letos prišla iz 29 držav. Poleg različnih delavnic in izo-

braževalnih projektov največji poudarek organizatorji še vedno dajejo koncertom – pravijo, da ti vedno pritegnejo največ ljudi.

V sredini julija so v Laškem priredili že 51. festival Piva in cvetja, o katerem organizatorji letos govorijo samo v presežkih. V Laško jim je uspelo pripeljati skupino Europe in avstralsko pevko Natalie Imbruglio, ki se po premoru spet vrača na glasbeno sceno. Festival s petimi glasbenimi odri in petdesetimi nastopi domačih in tujih glasbenikov je v treh dneh privabil več kot 135.000 obiskovalcev.

Konec julija se je festivalsko dogajanje premaknilo ob Kolpo – v Vinico v Beli krajini. A samooklicano najbolj seksi poletni festival Schengenfest je že pred začetkom dvig-nil veliko prahu, saj je nastop odpovedal sam Vlado Kreslin. Kot razlog je Kreslin navedel, da so mu honorar za lanski koncert na istem festivalu izplačali šele dva dni pred predvidenim nastopom letos. Vendar tudi negativna publiciteta, ki jo je z javnim pismom, objavljenim na omrežju Facebook, na festival vrgel Kreslin, ni ustavila organizatorjev pri izpeljavi zamišljenega. Schengenfest je letos gostil Magnifica, Siddharto, Elemental, Elvis Jackson, S.A.R.S. in seveda – Rudimental.

Sloenci pa radi zahajamo tudi na festivale čez mejo, najrajši kar na zagrebški INmusic, veliko se jih odpravi tudi na Exit v Novi Sad. Letos je precej mladih oddih na morju zamenjalo za obisk enotedenskega festivala Sziget, ki piše zgodovino že od leta 1993, da bi le videli in slišali Robbieja Williamsa, Kings of Leon, Florence and The Machine, Palomo Faith in druga znana imena. Na Madžarsko se je s svojimi prijatelji odpravila tudi

študentka **Maruša**, ki je spomladi izvedela za festival in takoj vedela, da želi biti letos del. Pravi, da je bil obisk Szigeta najboljša odločitev tega poletja, saj se ji je cel teden zdelo, da živi v pravljici. Navdušena je bila nad koncerti, predstavami, ljudmi, ki jih je tam spoznala – nad vso urejenostjo in stilom festivala. »Komaj čakam, da se drugo leto spet podam na Madžarsko,« pravi.

Da festival uspe, je potrebno veliko dela s strani organizatorjev. Ampak na koncu je vredno.

Ceste, po katerih hodi mož

Piše: Sara Jagodič

Poletno dogajanje za študente

Poleti se dogajanje v treh večjih slovenskih univerzitetnih mestih prestavi tudi v domače kraje študentov, kjer za pestro izbiro počitniških aktivnosti poskrbijo lokalne študentske organizacije. Najbolj znan dvodnevni študentski festival organizirajo študenti iz Kluba študentov občine Trebnje. Govora je o festivalu ŠVIC – Študentskem vikendu intelligence in cvička, ki je letos doživel že trinajsto epizodo ob preigravanju znanih bendov – Prljava kazalište, Mi2, Big Foot Mama in Elvis Jackson.

Zadnji julijski vikend so lahko študenti preživel v osrčju Savinjske doline – na Ljubnem ob Savinji je tudi letos Klub zgornjesavinjskih študentov pripravil tradicionalni Flosfest, kjer so letos zabavali Alya, Jelena Rozga, Big Foot Mama in S.A.R.S.

Zadnji študentski festival to poletje so priredili na Koroškem, kjer je Klub koroških študentov letos četrtič organiziral KKŠ Summer FEST, tokrat prvič v Radljah ob Dravi. Dvodnevno pestro dogajanje so okronali glasbeni nastopi slovenskih skupin Muff in Tabu, glavna zvezda prvega večera je bil Magnifico, drugega pa Tony Cetinski. Kot so sporočili iz Kluba koroških študentov, je festival presegel vsa pričakovanja: »Prvi večer nam je celo zmanjkalo enodnevnih zapestnic, zato smo morali v Ravne po nov paket. V dveh dneh se je na prizorišču nabralo več kot deset tisoč obiskovalcev, zato se že veselimo naslednjega leta, ko bo naš Summer FEST praznoval peti rojstni dan,« je povedal **Marcel Šumnik**, predsednik študentskega kluba.

Dober odziv na festivale v lokalnem okolju

»Festivali imajo velik vpliv na lokalno skupnost, v katero so umeščeni, saj nudijo delo mladim aktivnim članom študentskih organizacij, prav tako pa jim je na voljo počitniško delo,« dodaja Šumnik. Z marketinško prepoznavnostjo festivala pa raste tudi prepoznavnost kraja dogodka, zato pri izvedbi pomagajo tudi občine – z brezplačnim najemom prireditvenega prostora ali sofinanciranjem javnih prevozov na prizorišče. Če občina pomaga pri izpeljavi projektov, ki jih organizira študentski klub, lahko klub pripravi več kvalitetnega dogajanja za mlade, ki ga v večjem delu Slovenije primanjkuje. Študentski klubi pa so namenjeni izobraževanju in razvijanju študentov ter pridobivanju kompetenc, ki jim bodo kasneje, ko se bodo želeli zaposliti, lahko prinesle prednost.

Več kot le dva večera glasbenih nastopov

Za vsakim festivalom je veliko več kot zgolj to, kar lahko vidimo obiskovalci. Da lahko festival kar najbolje uspe, je potrebnega veliko odrekanja, prilagajanja, dogovarjanja in poslanih sporočil s strani organizatorjev. »Ampak na koncu je vredno,« pravi **Klara Moškon**, vodja odnosov z javnostjo letošnjega ŠVIC-a. »Ko stojiš na odru in vidiš množico ljudi, ki se zabava, pozabiš na vse neprespane noči.« Njeno sodelovanje pri organizaciji festivala se je začelo drugače kot pri večini študentov, saj prihaja iz okolice Krškega in festivala ni organiziral njen matični študentski klub: »Ker sem si od nekdaj želela sodelovati pri večjem glasbenem festivalu, sem se prijavila na razpis, kjer so iskali piarovko. Naučiš se časovnega organiziranja – ko moraš v istem dnevu uskladiti obveznosti na faksu, tri sestanke, včasih tudi hitro krizno komuniciranje in si hkrati vzeti čas za vsaj en obrok, da ne pregoriš.« Kot pravi, pri takšnih projektih spoznavaš ljudi. »Navsezadnje se tudi do zgodnjih jutranjih ur v zaodrju družiš z nastopajočimi.«

Drugačno zgodbo, povezano s ŠVIC-em, pa piše petindvajsetletni **Matej Novak** iz Trebnjega, ki je pri največjem festivalu na Dolenjskem letos sodeloval že peto leto zapored. Prvi dve leti je sodeloval kot fotograf, zadnja tri leta pa je vodja tehnike. Področje tehnike je največje področje delovanja, ki se prepleta z vsemi ostalimi – če bi pozabili rezervirati oder, bi prireditev kljub perfektno pripravljenemu večernemu programu odpadla. Tudi če se na dan prireditve spomnijo, da se je na nekaj pozabilo, bo breme skoraj zagotovo prevzela tehnična ekipa. In kaj so pravzaprav zadolžitve tehnikov? Novak pojasnjuje: »Tehnika je vse, kar je vidno na festivalu; od odra, luči, ograj, varovanja, pa vse do dovoljenja, brez česar ni festivala.« Široko pokrivanje s seboj prinaša veliko dela pred, med in po festivalu. Ko pozimi začnejo pripravljati festival, se kljub temu, da je do ŠVIC-a še več kot pol leta, za ekipo začne delovno pripravljalo obdobje tedenskih sestankov, pogajanj s podjetji, da bi za čim bolj razumno ceno dobili čim več. A vse skupaj s seboj prinese tudi veliko izkušenj, ki pridejo v življenju še kako prav. Matej je letos nabrane izkušnje unovčil pri organiziranju Škisove tržnice. Dodaja, da poleg izkušenj s timskim delom pridejo tudi nova poznanstva: »Naporno delo tako spremlja tudi veliko zabave in dogodivščin, ki se jih bomo s prijatelji spominjali še čez leta, ko bodo festival organizirali naši otroci.«

Čeprav so se poletni festivali za letos končali, se festivalske zgodbe pišejo veliko dlje kot le tistih nekaj dni na prizorišču. Pozimi, ko se grejemo ob skodelici vročega čaja, se nostalgичno spominjamo brezskrbnih dni, ko smo se z družbo drli znani napev: »Pojdi z menoj v toplice«. Večina organizatorjev že razmišlja o tem, kako bodo drugo leto pripravili še boljši program in večji festival, mi pa si lahko zadamo, da se naslednje leto udeležimo vsaj enega. **X**

Ameriška glasbena zvrst folk je v 60. letih spadala med ameriške country ter hillbilly narodne, in tako bi najbrž tudi ostalo, če se ne bi v New Yorku nenadoma pojavil nekoliko muhast in arogantni Robert Zimmerman, ki ga je svet imel priložnost spoznati pod imenom Bob Dylan. V trenutku, ko je z ulic Greenwich Villagea zazvenel njegov politično angažirani *Freewheelin'*, si je Dylan kmalu pridobil množice oboževalcev in posnemovalcev. Dylan je akustično kitaro kmalu zamenjal z ojačevalcem, tok pa ga je vse bolj nesel k ljubezenskim baladam in celo countryju. A poti, po katerih se je namenil, se niso končale zaradi izžvižganih koncertov. Njegove pesmi so še vedno dovolj glasne, njegov glas dovolj oster, njegova turneja pa se nikoli ne konča.

Dylan se je pri nas ustavil že četrtič. Na letošnji dan neodvisnosti je tako v stožiško dvorano privabil nekaj več kot štiri tisoč ljudi. Da gre za drugačne vrste dogodek je bilo jasno že, ko je bil oder v popolni temi in so obiskovalci, ki se sicer borijo za prve vrste, tokrat raje posedali in zobali pokovko. Resda koncert ni bil razprodan, a pogled na dolgolase obiskovalce starejših generacij in dekleta v črnih oblekah z venčki v laseh, je spominjal na ameriške folkieje, le da tokrat niso prepevali *We shall overcome*.

Njegove pesmi so še vedno dovolj glasne, njegov glas dovolj oster, njegova turneja pa se nikoli ne konča.

Končno je veliki »eye logo« izginil in po udarcu na gong se je na odru pojavil manjši možki z velikim belim klobukom in si s počasnimi koraki poiskal svoje mesto pred enim izmed štirih mikrofонов. V trenutku, ko je množica začela posegati po fotoaparatih, se Dylan ni odzval. Kar pa ni veljalo za varnostno službo. Snemanje ali fotografiranje je bilo namreč strogo prepovedano, a so zaradi številnih utripov bliskavic bili varnostniki polno zaposleni z baterijami. Ukrep ni zalegel, le obiskovalci v prvih vrstah so bili dober del koncerta zaslepljeni. Dylanova odrska razsvetljava je bila popolno nasprotje in je bolj spominjala na gledališko predstavo. Z zavesami okrašen oder je zaradi majhnih stenskih luči obdajala mehka svetloba, sicer pa oprema, poleg mikrofонов, kitar, bobnov in klavirja, ni bila nič kaj podobna imenom velikosti in s kilometrino, kot je Dylan. Edini okras na odru je bil majhen doprnsni kip.

Petčlanski spremljevalni bend je sedel na barskih stoli, Dylan pa je večino časa stal v sredini odra in v ritmu odsotno recitiral svoje pesmi. V dvorani je postajalo vse tišje in zdelo se je, da je Dylanu uspelo zgraditi tesen odnos s publiko brez osladnega koketiranja. Še več, nejasna izgovarjava, razbiti ritem in predelane podobe pesmi so obiskovalce včasih zmedle in tako so šele na polovici spoznali sicer znane melodije, kot je *Tangled up in Blue*. Tu in tam je poprijel za orglice in dokazal, da še vedno zvenijo dovolj spevno in otožno kot nekoč, za izvedbo *She Belongs to me* pa je sedel celo za klavir. Električna kitarata tokrat na odru ni nikogar presenetila, za to je poskrbel izbor pesmi. Po raskavih verzih Sinatrove *Fool to want you* je bilo jasno, da se Dylan v dveh urah ni namenil prehoditi samo lastne glasbene poti, ampak je povzel skoraj celotno ameriško glasbeno zgodovino.

Ko je dodobra razgalil svojo dušo in spočil svoj glas v zaodrju, se je vrnil v novi preobleki s skladbami, kot so *High Water* in *Simple Twist of Fate*, nato pa se podal globlje po poti samega ameriškega countryja. Pri tem ni pozabil niti na bluesovski ovinek, ko je za klavirjem z nogo ob tla udarjal ritem z bolečino polne *Forgetful Heart*. Montandova *Autumn leaves* je dokaz, da Dylan v baladah, ki sicer delujejo ostro in nekako surovo, žalost lahko podaja z noto romantike. Venček *Spirit on the Water*, kjer se je Dylan na klavirju virtuožno podal v variacije s kitaro, se je prevesil v *Scarlet Town*, nato v *Soon After Midnight*, ki mu je sledil *Long and Wasted Years* in napovedal veliko bolj sproščeno ozračje v dvorani. A prekaljeni poznavalci 74-letnika so bržkone pričakovali, da odra ne bo zapustil, ne da bi razkril še zadnjega asa v rokavu. S sicer znanim besedilom, a izvirniku popolnoma nasprotno country različico pesmi *Blowin' in the wind*, je nekatere še bolj razvnel, drugi so mu z besedilom pomagali šele pri drugi kitici. Za veliki finale je prišel na vrsto še *Love Sick*, ko so se ugasnile luči in je z odra brez besed odkorakal veliki Dylan. **X**

Mož iz agencije
U.N.C.L.E. (2015)

Agenti stare šole

Piše: Rok Bizjak

Aktualno družbeno-politično dogajanje ima že od nekdaj močan vpliv na hollywoodsko filmsko industrijo. To se vidi že v tem, kdo glavnemu junaku, ki je seveda Američan, stoji ob strani in kdo nasproti. Med hladno vojno so svetu grozili Sovjeti, v devetdesetih Kitajci in Severni Korejci, po letu 2001 pa svetu in hollywoodskim filmskim junakom grozijo teroristi.

A niso se vsi držali teh nenapisanih pravil. Nekateri so verjeli v mir, v spravo in se zavedali minljivosti političnih razprtij – en dan smo v vojni z Eastazijo, naslednji dan z Oceanijo.

Takšen človek je bil tudi Gene Roddenberry, stvaritelj serije *Zvezdne steze (Star Trek)*. Ta je leta 1966, na vrhuncu hladne vojne, za glavni lik izbral Rusa, kar je bilo za tiste čase bolj kontroveržno, kot če bi se med protagonisti znašla črnka. A Roddenberry ni bil prvi, ki je v tistem napetem in ohlajenem ozračju drug drugemu ob bok postavil Američana in Rusa. To je že dve leti prej s televizijsko serijo *Mož iz agencije U.N.C.L.E.* naredil Sam Rolfe.

V seriji je dvojica agentov tajne organizacije U.N.C.L.E. – Američan Napoleon Solo in Sovjet Illya Kuryakin pod vodstvom Angleža Alexandra Waverlyja – reševala svet pred agencijo T.H.R.U.S.T., katere cilj je bil razdeliti svet na gospodarje in sužnje. Film *Mož iz agencije U.N.C.L.E.* pa nam naslika zgodbo o srečanju Napoleona in Illya in prvi skupni nalogi te na videz povsem nekompatibilne dvojice.

Piše se leto 1963, začetki hladne vojne. Nekdo je ugrabil nekdanjega Hitlerjevega strokovnjaka za rakete. Obveščevalni službi CIA in KGB pošljeta vsaka svojega najboljšega agenta v Berlin, z namenom poiskati in na svojo stran pridobiti Gaby Teller. Gaby, hčerka izginulega znanstvenika, je prikupna vzhodnonemška avtomehaničarka in edina, ki mogoče ve, kje je njen oče oziroma kdo ga zadržuje. Solo (Henry Cavill – Superman, Jekleni mož) jo najde prvi, a ju Kuryakin (Armie Hammer – Osamljeni jezdec) kmalu dohiti. Sledi barviti avtomobilski pregon po ulicah Vzhodnega Berlina, ki omogoči, da se lika dodobra predstavita in gledalcu povesta, kakšen vrste film lahko pričakuje.

Gre za akcijado, ki močno spominja na Bonde iz časov Conneryja in Moora, kar pa ni naključje. Ian Fleming, avtor romanov o agentu 007 je namreč pomagal pri stvaritvi originalne TV-serije. Serijo so najprej celo nameravali poimenovati *Ian Fleming's SOLO*. Še dodatna zanimivost: Anglež Henry Cavill se je leta 2005 na avdiciji pote goval za vlogo Bonda, a se je producentom zdel premlad. Vlogo je takrat dobil aktu- alni 007, Daniel Craig.

**Liki ne odstopajo od najbolj
očitnih stereotipov.**

Mož iz agencije U.N.C.L.E. je čisto v redu film. Glasba, od Ennia Morriconea do Roberta Flacka in Peppina Gagliardia, sovпада s časovno umeščenostjo filma. Liki in izmenjave med njimi so ravno dovolj zanimivi, da gledalca zabavajo slabi dve uri trajanja filma, kaj več pa ne. Film je vizualno skoraj presežek, pod površjem pa ni veliko vsebine. Liki ne odstopajo od najbolj očitnih stereotipov – Američan je uglajen zmikavt in ženskar, Rus je smrtno resen in predan domovini.

Glede na to, da je režiser filma Guy Ritchie, človek, ki nam je postregel z divjimi in odbitimi akcijskimi filmi, kot so *Pljuni in jo stisni (Snatch)*, *Rokenroler (RocknRolla)* in *Morilci, tatovi in dve nabriti šibrovki (Lock, Stock and Two Smoking Barrels)*, bi gledalec od filma pričakoval kaj več. Mogoče kaj bolj v stilu lanskoletnega *Kingsmana*, ki se je prav tako očitno zgledoval po Bondih stare šole.

Film je po svoje torej zabaven. Če imate kdaj dve uri preveč časa in bi radi malo odklopili možgane ali pa si želite pogledati vohunski film, ki se ne jemlje preveč resno, vam ga priporočam. Samo ne pričakujte novega *Snatcha* ali *Kingsmana*. **X**

Straight Outta Compton –
Zgodba o N.W.A (2015)

Temna plat glasbene industrije

Piše: Rok Bizjak

Leta 1986 Dr. Dre, Ice Cube, DJ Yella in MC Ren v kalifornijskem Comptonu pod okriljem založbe Ruthless Records in založnika Erica Wrighta (v filmu Eazy-E) ustanovijo skupino N.W.A – Niggaz Wit Attitudes. Po uspehu prvega komada *Boyz-n-the-Hood* se povežejo z Jerryjem Hellerjem, ki postane njihov menedžer in skupino poveže z založbo Priority Records. Finančna in tehnična okrepitev omogoči, da skupina N.W.A že leta 1988 izda prvi album *Straight Outta Compton*.

Biografski film z istim imenom, kot ga nosi debitantski album skupine, je tako med kritiki kot med gledalci požel veliko hvale in do sedaj z načrtovanim proračunom 28 milijonov dolarjev v blagajno prinesel že prek 170 milijonov. Gre za najbolj dobičkonosen glasbeni biografski film vseh časov.

A uspeh filma ni nobeno presenečenje. Producenti so točno vedeli, kdaj mora ta film iziti. Ne šele leta 2016, ko bo minilo trideset let od ustanovitve N.W.A, iziti je moral točno letos. Letos, ko smo bili priča izgredom v Fergusonu in Baltimoru, ki močno spominjajo na tiste iz leta 1992 v Los Angelesu in ki jih za trenutek vidimo tudi v filmu. Izgredom, ki kažejo, da se družbeni položaj za mlade temnopolte Američane od osemdesetih let do danes ni veliko spremenil. Njihova družbena pozicija, ki je navdihnila glasbo, polno jeze in sovraštva, po kakršni so skupine, kot je N.W.A, slovele.

**Producenti so točno vedeli,
kdaj mora ta film iziti – točno letos,
po izgredih v Fergusonu in Baltimoru,
ki kažejo, da se družbeni položaj mladih
temnopoltnih Američanov ni veliko spremenil.**

In ravno na tovrstni glasbi je poglobitni fokus filma. Režiser F. Gary Gray, ki je kari- ero začel z režijo glasbenega videa in kasneje posnel Cubovo komedijo *Friday*, gledalca s hitro in agresivno režijo popelje prek najvišjih vzponov in najnižjih padcev skupine, ne da bi se pri tem pretirano spustil globoko pod površje. Verjetno se mu to sploh ni zdelo potrebno, saj je že samo površje dovolj razburkano in napeto, da gledalca za dve uri in pol priklene pred zaslon.

Tako smo v filmu priča tudi tistemu usodnemu srečanju s policijo – podlagi za kon- troverzen hit *Fuck Tha Police*. Ravno to poskrbi za vrhunec filma, ko policija zagrozi skupini z aretacijo, če se ta komad odločijo zapeti na koncertu v Detroitu. Seveda ga zapojejo in logično je, da občinstvo ponori od navdušenja.

Film bo tako zagotovo vseh glasbenim navdušencem, predvsem oboževalcem gangsta rapa. Manj pa bo vseh ljudem, ki so privrženci zgodovinske točnosti. Film sta producirala Ice Cube in Dr. Dre, skupaj s Tomico Woods-Wright, vdovo Eazy-E-ja, kar je vplivalo na (ne)prikazovanje nekaterih dogodkov v filmu. Tako v filmu ni omenjeno, kako je Dr. Dre pretepel glasbenico in TV-voditeljico Dee Barnes, ker je ta negativno kritizirala njegovo glasbo (pretepel je še kakšno drugo žensko). Oglasil se je tudi MC Ren, ki trdi, da so njegove zasluge k uspešnosti skupine v filmu precej zanemarjene. S svojim filmskim prikazom je nezadovoljen tudi Suge Knight, Drejev nekdanji sodelavec, ki je trenutno v zaporu, obtožen namernega uničenja prostora za snemanje promocijskega filma, pri čemer je nekoga po nesreči do smrti povozil. Vendar izvrstna režija in odlični igralci pripomorejo k temu, da se filmu gledalec enostavno prepusti in se ne zmeni za morebitne nedoslednosti in pomanjkljivosti.

Velik poudarek filma je na glasbi in če vas gangsta rap povsem odbija, se vam zdi preveč nasilen, preveč vulgaren, potem film ne bo za vas. A če se vam razkrivan- je temnejše plati glasbene industrije zdi vsaj malo zanimivo, je ogled priporočljiv. Le zavedati se je treba, da zgodovino pišejo zmagovalci, med katere Dre in Cube zagotovo sodita. **X**

Amy (2015)

Portret, ki ji je opral ime

Piše: Patricija Fašalek

Domači posnetki skuštranega črnolasega dekleta s slabo kožo in rahlim podbradkom napovedujejo prijetno, sproščeno ozračje. Njeno pačenje in najstniško nagajivo obnašanje kažeta, da ne gre za zvezdnico velikega kova. Ne, gre za najstnico, polno energije in otroške igrivosti, ki ne ve povsem dobro, kaj počne. Ime ji je Amy Winehouse.

Amy, ki jo spoznamo na začetku tega odličnega dokumentarca, je neobrušen diamant. Je brezskrbna pevka s čudovitim, močnim glasom, a z veliko preveč marihuane v telesu. Bližnji posnetki njenega obraza, vsem znanega zaradi strogo izrezljanih potez, nam prikazujejo popolnoma drugo osebo, prikazujejo le odsev Amy Winehouse, odsev Amy, kot se je spominjamo. Iz obdobja pred smrtjo. In tukaj se njena zgodba začne. Ali bolje rečeno, tukaj se začne zgodba, ki jo je hotel režiser Asif Kapadia prikazati.

Celotna zgodba zaradi unikatnih domačih posnetkov in izpovednih glasov njenih najbližjih v ozadju deluje nadvse avtentično. Vse nas prepričuje, da je to, kar gledamo, čista resnica. Da ne gre za nič drugega kot za prikaz grobe, grde realnosti, ki je zaznamovala življenje tako krhkega bitja v navidezni močni podobi. Mogočen glas, ogromni lasje, udarna ličila in visoke ličnice, nadpremljene z velikimi očmi in polnimi ustnicami, so bile le del predstave. Zgolj fizična podoba osebe, katere persona je počasi bledela v neprestanem podrejanju substancam, ljubljenim osebam, blede-la pod pritiskom medijev in celotne glasbeno-zabavne industrije. Film nedvomno v gledalcu vzbudi silovita, nebrzdana čustva, polna jeze in hrepenenja po nadzoru, ki bi ga Amy nad svojim življenjem morala imeti, vendar so ji ga vedno znova iztrgali iz rok. Pa so ji ga res?

V resnici ne gre za življenjsko zgodbo Amy Winehouse. Če pogledamo širše, lahko v dokumentarcu prepoznamo motive iz ameriškega filma *Dekle iz tovarne*, zgodbe o talentirani puncu, katere nedolžnost je izgubljena v rokah sprevrženega, nehumane-ga sveta slave. Zgodba od Amy ne govori o pevki, temveč o človeku, ženski, ki je bila preveč naivna za kruti, pohlepni svet, nepripravljena na žaromete, brezsrčne ljudi in izkoriščevalce, ki so jo popeljali do groba. Vse je morda res in morda je to edinstven prikaz Amy točno take, kakršna je bila, a nekaj manjka, nekaj je zmanipuliranega tudi s strani producentov. Zgodba, ki so jo želeli prikazati, je že vnaprej določena – Amy je čudovito nadarjeno bitje z destruktivnim nagonom, z nagonom, ki so ga ljudje okoli nje zaznali in jo tako spremenili v žrtev. Vse lepo in prav, toda kje na tej poti se je izgubil njen lastni karakter? Če jo že na začetku prikazujejo kot norčavo dekle, kot veliko osebnost, zakaj se naenkrat njeni glasovni posnetki izgubijo in krmilo prevzamejo tuji glasovi, ki jo opisujejo? Zdi se, kot da se je neke na sredini dokumentarca njeno bistvo izgubilo. Zamenjali so ga posnetki propadlega, uničenega dekleta, ki ni več zmožno racionalno razmišljati. Spremenijo jo v brezosebno marioneto, ki hira navznoter in navzven, njena podoba vse bolj podle-ga bulimiji, njen sentimentalni glas se razlega v ozadju, pospremljen z besedili srce parajočih pesmi, toda njenega karakterja, njenega lastnega bitja ni več moč začutiti.

Dokumentarec je Amy vsaj delno povrnil ljubeznivost ljudi – ljubeznivost, ki si jo je tako zelo želela.

Če izvzamemo montažo posnetkov, ki so gonilna sila zgodbe – kajti, roko na srce, samo ustvarjalci dokumentarca vedo, kaj je bilo izpuščeno in kaj ne – gre v resnici za zelo močno narativno strukturo, utemeljeno z dokaznim gradivom, ki ni prirejeno ali odigrano z nadomestnimi igralci. Film jim je uspelo sestaviti zgolj iz avtentičnih posnetkov Amy in pripovedovanja ljudi, ki so jo poznali. Še posebej pretresljive so izjave njenih staršev in bivšega moža. Ti dajo »piko na i« čustveni komponenti, ki nas spremlja od začetka do konca, dokler se luči v dvorani ponovno ne prižgejo. Na teh mestih vlogo seveda odigra tudi njena glasba, ki pride še toliko bolj do izraza zaradi pretresljivih, emocionalno nabitih besedil v poševni pisavi, ki se prikazujejo na zaslonu in potem počasi bledijo, tako kot je počasi bledela tudi sama. Ker gre za izpovedna besedila pesmi, so odlična spremljava zgodbi. Potrdijo in odobrijo celotno zgodbo, medtem ko nam posnetki pijančevanja naježijo dlake po telesu.

Izjemna, šokantna in pretresljiva pripoved o življenju kraljice jazza in soula je tudi portret o siloviti potrebi po ljubezni in pripadnosti, ki sta izmuzljivi, a hkrati tako nenadomestljivi, da se zdi, kot da je bilo zatekanje k alkoholu in drogam Amyjin edini izhod, ki jo je na koncu pahnili čez rob. Lahko pa rečemo, da je ravno ta dokumentarec delno opral njeno ime, ki so ga tabloidi tako oblatili, in ji povrnil ljubeznivost ljudi – ljubeznivost, ki si jo je tako zelo želela. **X**

Všečkana (2015)

Estetska kampanja proti družbenim omrežjem

Piše: Patricija Fašalek

Vsi imamo svoja pričakovanja, ko pride do izida novega slovenskega filma. Pričakovanja so bolj ali manj negativna zaradi predpostavke, da so vsi slovenski filmi slabi. Pa vendar film *Všečkana* odraža pravo mero iskrenosti, prijetne igre in posebno snemalno tehniko, ki se – v nasprotju z večino slovenskih filmov – osredotoča na estetskost prizorov in obrazno mimiko, ne le na besede.

Predvsem pa je film, morda nekoliko melodramatično povedano, odraz dobe, v kateri živimo; tehnologije, ob kateri ni več jasne ločnice med virtualnim svetom in realnostjo. Skozi utrinek življenja sedemnajstletne punce nas režiser Dražen Štader vodi po pasteh in nevarnostih družbenih omrežij, prek katerih si veliko najstnikov dandanes gradi osebnost in ustvarja samopodobo. Začetna scena prikazuje slike zelo lepe punce, v resnici veliko lepše, kot se izkaže, da je, ko se odstranijo vsi svetlobni poudarki, barvni filtri in pravilni koti. Sledi skoraj erotičen prizor punce s svojim fantom, vendar tako privlačno zapakiran v navidezno drage obleke in močna ličila, da za trenutek pomislimo, da gledamo reklamo za Diorjev parfum. Vse, kar vidimo, je namreč eleganca, privlačna obraza in estetski seksapilni prizori, dokler se sklop uvodnih posnetkov ne prereže. Vrženi smo v realnost, kjer vladata preproste obleke, manj obdelane fotografije in zvok šolskega zvonca.

Film bi lahko bil odsev resničnega življenja, toda tok zrcaljenja pojavov naše družbe moti količina zapletov.

Kmalu ugotovimo, da ne gre za reklamo parfuma, temveč za kampanjo proti pametnim telefonom in socialnim omrežjem. Facebook je postal prikaz naše popularnosti in dokaz našega srečnega življenja, medtem ko je Instagram prostor, kjer delimo lepo obdelane fotografije. Zbiramo všečke. Zmaga tisti, ki jih ima več. Vse, kar se zgodi v tem ne ravno dolgem filmu (traja namreč slabe pol ure in režiser ga predstavlja kot celovečerec), bi lahko bil odsev resničnega življenja. Pogojniki. Veliko stvari, na katere se je režiser osredotočal, lahko zaznamo v naših vsakdanjkih, toda tok zrcaljenja pojavov naše družbe moti količina zapletov, do katerih pride skoraj vsakih pet minut.

Sicer dodelana zgodba ima veliko pomanjkljivosti. Dejstvo je, da se celo v španski nadaljevalki stvari odvijajo počasneje in z manj drame. V *Všečkani* je gledalec nenehno presenečen in na določeni točki ni več prepričan, ali je ganjen ali je vse skupaj že smešno. Ob bombastičnih zapletih in razpletih pa se nam nakaže, da vse skupaj resnično postaja parodija na nekaj, kar se je v začetku zdelo tako obetavno. Vse se zgodi v štiriindvajsetih urah. Ni povsem jasno, zakaj režiser filma ni časovnega obdobja nekoliko podaljšal – če bi ga, občutka napadalnosti in ustvarjanja umetne napetosti gledalec ne bi imel.

Pohvale gredo predvsem odlični snemalni ekipi, ki je s tehnikami nekoliko dvignila nivo filma. Čeprav je ironično, da se pri tako kratkem filmu zgodi toliko, hkrati pa prevladuje učinek »slow motion«, so počasni posnetki zares lepo izpeljani in povedo več kot sam dialog igralcev. Ravno ti počasni posnetki nam narekujejo počutje, ustvarjajo občutek intimnosti med igralci in gledalci ter hladijo ozračje. Hlad, ki prihaja iz notranjosti Anje, izgubljenega in ranjenega glavnega lika.

Poleg počasnih posnetkov so tudi drugi efekti tisti, ki botrujejo našemu razumevanju in dojemanju tega, kar se dogaja na zaslonu. Efekti, kakršni so v slovenskem prostoru redki. Igralci ne govorijo veliko, nagovarjajo nas predvsem z gibi, dejanji in pogledi, kar najbolj uspeva igralcu Domnu Valiču v vlogi Petra, Anjinega fanta. Igra je učinkovito pospremljena in poudarjena z glasbo, zvoki, prehajanjem med zameglitvami in bližnjimi posnetki. Oboje skupaj, igra in posebni učinki, filmu dajo lepoto in ga naredijo kakovostnega. **X**

V službi muhastih državljanov

Piše: Tadej Grešovnik

Spomnim se, kako je pred časom nekdo na novinarja Denisa Oštirja naslovil vprašanje: *»Kdo si ti, da nam predavaš o vsem, najprej o elektroniki in potem o financah?«* No, saj niti ni bedasto vprašanje. Kdo pa so novinarji, da si jemljejo pravico javnosti soliti pamet o vsem? No, Oštir je na vprašanje odgovoril nekako tako. Novinar ni »specialist za vse«, zato se pozanima pri strokovnjakih, ima pa znanje, da pridobljene informacije umesti v kontekst in jih na najrazumljivejši način predstavi javnosti.

Odgovor, ki zelo enostavno pojasni eno izmed najpomembnejših funkcij novinarstva. Poučevanje. Za razliko od učitelja novinar uči vse »predmete«, vsak dan, tudi po tem, ko posameznik zaključí s formalnim izobraževanjem.

Nima smisla izgublјati besed, kako zelo pomemben je za učenca dober učitelj. V našem primeru, kako pomembno je, da občinstvo nagovarјajo dobri mediji. Kakšen pa sploh je dober učitelj? Kakšen je dober medij? Vprašanje je morda bolj kompleksno, kot se zdi. Se mora učitelj držati učnega načrta? Naj uči po svoje – »za življenje«? Ali naj učence pritegne na tak način, da jim ponudi tisto, kar jih zanima? Vzporednice tem dilemam lahko potegnemo tudi v medijskem svetu. Naj se novinarji držijo brezosebnega »objektivnega« poročanja? Naj vključijo delček sebe in zgodbe interpretirajo, ovrednotijo? Naj ljudem ponudijo tisto, za kar menijo, da je za njih pomembno, ali naj spoštujejo njihove želje in pripovedujejo zgodbe, ki jih najbolj zanimajo?

O najboljši izbiri je sicer težko govoriti. Niti nima smisla, ljudje smo različni, vsak ima svoje želje in interese, zato je nemogoče ustreči vsakomur. Po drugi strani pa pogosto dobim občutek, da je »pravo pot« še posebej težko ubrati pri nas, v Sloveniji. Ob najrazličnejših odzivih ljudi, ki jih slišim vsakodnevno, pa tudi ob prebiranju pripomb komentatorjev na najrazličnejših medijskih spletnih portalih, se mi zdi, da bomo Slovenci zelo kmalu stereotipno poštenost in delavnost zamenjali za nezadovoljstvo in nerganje. Neprestano obrekovanje, kateri medij je levi in kateri desni, katerega vodijo komunisti in katerega domobranci. Pa dolgovezenje o medijski manipulaciji, o zavajanju ljudi, o nemoralnosti, zastrupljenosti s senzacionalizmom ...

Ko smo ravno pri senzacionalizmu. Nedavno so v eni od osrednjih informativnih oddaj na televiziji predvajali prispevek o povečanju deleža izdelkov hrvaških proizvajalcev na policah (sedaj hrvaškega) Mercatorja. V naslednjih dveh dneh sem dvakrat naletel na podoben odziv znancev, ki sta mi želela še enkrat »prodati« prispevek, češ da na televiziji pravijo, da lahko v Mercatorju kupimo le še hrvaške izdelke. – Ne, ni res! Zakaj potvarјate? Rekli so le, da je hrvaških izdelkov več. To je to!

Prav fasciniran sem, ko vidim, da so pogosto ravno bralci, poslušalci in gledalci tisti, ki s svojo reinterpretacijo iz določenih medijskih vsebin ustvarјajo senzacijo. Pri tem je najbolj ironično to, da ljudje sicer »sovražijo« napihovanje. Ljudem se obrne želo-dec, ko samo slišijo besedo Svet (na Kanalu A). Ker tam novinarji v kamero na ves glas kričijo o izrednih razmerah, medtem ko na njih vsake toliko pade kakšna snežinka. – Še danes pogosto slišim takšne komentarje, pa čeprav so takšni novinarski pristopi, kakršnikoli že so, sprejemljivi ali sporni, skoraj že prazgodovina. Še boljši pokazatelj tega, da je slovenska publika, upam, da ne bom preveč grob, nekoliko hinavska, so Slovenske novice. Da v uredništvu Slovenskih novic o etičnih dilemah prav veliko ne razpravljajo, najbrž ni treba posebej poudarјati. Prav zato me še toliko bolj preseneča dejstvo, da gre za že nekaj let zapored najbolj prodajani časopisni dnevnik pri nas. Pri nas, kjer ljudje »hrepenijo po visokih moralnih standardih v novinarstvu«.

Senzacionalizem in nemoralnost sta zgolj dva elementa novinarstva, ob katera se ljudje zelo radi obregnejo. Ko k temu prištejemo še druge pripombe vse prej kot nezahtevne publike, ugotovimo, da je novinarski poklic lahko precej konfuzen. Ampak saj niti ni tako težko razumeti sistema. Komercialne medijske hiše delujejo podobno kot ostala podjetja. Stremijo k dobičku. Bolje rečeno – se na trgu borijo za preživetje. Preživetje pa žal ni nujno odvisno zgolj od kakovosti vsebin. Slediti je treba željam svoje (ne)zveste publike, saj imajo na koncu »stranke vedno prav«.

Pregrobo bi bilo reči, da novinarji niso več »psi čuvaji«, da zaradi navad občinstva danes ni več mogoče izpolnjevati poslanstva. Po drugi strani je tudi utopično verjeti, da je poslanstvo edini faktor, ki ga mora novinar upoštevati pri svojem delu. Če smo se na začetku še spraševali, katera je tista pot, ki bi jo moral novinar ubrati pri svojem poročanju, lahko na koncu ugotovimo, da je, morda ne optimalna, a najbolj ustrezna odločitev ta, da spoštuje interese občinstva. Bralci, poslušalci in gledalci so tisti, ki začrtajo novinarske smernice. Ali drugače: novinarski standardi so ogledalo naše nacionalne kulture. Zato je prav, da ljudje tudi sami prevzamejo del odgovornosti in prenehajo venomer kazati s prstom na medije. Šele takrat, ko bodo sami ugotovili, da besedi pomembno in pikantno nista sopomenki, ko bodo znali ukrotiti nekoristno radovednost in v sebi potlačiti voajerizem ter prenehali vtikati nos v »ravnateljske zadeve« ... Ko bodo doјeli, da bi moralo biti novinarstvo poučevanje in ne poceni razvedrilo ... Takrat bodo, v to sem prepričan, to prepoznali tudi mediji. **X**

Podaljški prstov

Piše: Matej Luzar

Ste koga od svojih vrstnikov kdaj vprašali, če bi zdržal 48 ur brez mobilnega telefona? Jaz tega vprašanja nisem zastavil nobenemu od približno petnajstih mladoletnih potnikov, ki so se nedavno z avtobusom Ljubljanskega potniškega prometa, pogovorno imenovanem »trola«, peljali iz smeri Iga proti centru Ljubljane. Zakaj? Odgovor je sila preprost. Zelo hitro se je dalo ugotoviti, da nihče od njih brez telefona ne bi zdržal niti 48 minut. V skorajšnji popolni odsotnosti medsebojne interakcije so mirno sedeli in, kolikor mi je uspelo opaziti brez preveč očitnega škiljenja na zaslone diagonale vsaj deset centimetrov, vročično osveževali Facebook in Instagram.

Pred približno dvema letoma sva se s sošolcem zgražala nad štirimi ali petimi najstniki, ki so v zadnjem delu trole z oglašanjem, ki je še najbolj spominjalo na kombinacijo kruljenja in huronskega vreščanja, popolnoma ob živce spravljali priletnega voznika trole, ki ni mogel skriti očitnega južnjaškega naglasa, in še priletnejšo damo, ki kljub očitnim lepotnim posegom ni mogla skriti naravnega procesa staranja. Eksces se je zaključil z izstopom mladcev na eni izmed postaj in posthumno nadaljeval s preklinjanjem voznika, ko je moral kljub vsem moralnim zadržkom pred prehodom za pešce dati prednost kolesarki.

Če bi me takrat vprašali, ali bi za sopotnike raje glasne in pretirano živahne najstnike ali skupinico najstnikov, ki telefon izpusti samo, ko išče polnilec zanj, bi se skoraj zagotovo brez pretiranega razmišljanja odločil za drugo možnost. Ko pa dogodka primerjam danes, se prvega spominjam skoraj z nostalgijo. Boli me namreč, ko opazujem, kako zelo zasvojeni postajamo s pametnimi telefoni (uporaba prve osebe množine je pri tem morda vendarle krivična, saj moj pametni telefon v primerjavi z večino drugih kar precej počiva). Preden me množica zasuje s kritikami in zbadljivkami o zaostalosti, naj povem, da imam pri tem v mislih uporabo telefonov za neumne in nepomembne stvari, ki tratijo čas, bister um in zdravo oko.

Vsakodnevno videvam najstnike, ki zaslona mobilnika tako rekoč ne spustijo izpred oči, pri čemer so slepi in gluhi za dogajanje okrog sebe. Dvakrat sem že doživel situacijo, ko je kontrolor vozovnic moral mlademu potniku pomahati pred očmi, da ga je ta opazil, iz ušes izvlekel slušalke in Facebookov Messenger zamenjal za klicanje številke, s katero telefon postane vozovnica. Prav tako sem doživel situacijo, ko je podobna oseba zakorakala na prehod za pešce, brez da bi dvignila oči z zaslona in z njimi izvedla protokol »levo-desno-levo«. Znanec, policist, ki mobilnega telefona sicer sploh ne uporablja, pa mi je povedal za dogodek pri naših severnih sosedih, ko je morala posredovati policija, ker se je nekdo med uporabo telefona na pločniku zaletel v osebo pred seboj in sprožil pretep. Vsaj v zadnjih dveh primerih gre za situacijo, ki neljube plati nenehne rabe pametnih naprav povzdigneta z ravni »škoduje očem« na »(domala) življenjsko nevarno«.

Vsakodnevno videvam najstnike, ki zaslona mobilnika tako rekoč ne spustijo izpred oči, pri čemer so slepi in gluhi za dogajanje okrog sebe.

Spadam med tiste, ki obetajoče se 47-etapno dopisovanje prek Facebooka že v kali zatrejo tako, da v roke vzamejo telefon, tisto osebo, ki se želi dogovoriti nekaj pomembnega, pa raje pokličejo. In tiste, ki se z nekom raje srečajo v živo, kot pogovarјajo prek raznih mobilnih in spletnih sporočil. Tako sem še bolj zaskrbljen, ko med vožnjo s trolo opazujem v koloni čakajoče voznike avtomobilov »pod seboj«. Tri leta nazaj sem namreč opazil moškega srednjih let, ki si je dolgočasni monotoni manever speljevanja in ustavljanja odločil popestriti z branjem spletnih vsebin na tabličnem računalniku. V izogib konfliktu z možmi postave si ga je postavil na kolena, zato je bila njegova sposobnost spremljanja prometa še slabša. V zadnjih mesecih opažam, da tablice na kolenih med vožnjo niso več redkost, sistem samodejnega zaviranja v sili, s katerim se ponašajo novejši avtomobili, pa je za takšne odvisnike slab izgovor.

Kako daleč lahko omenjena problematika še pride, se mi zdi nepomembno, saj je že zdaj predaletč. To sem ugotovil med nedavno večerjo v znani ljubljanski piceriji, ko je nasproti mene sedel mlad par, ki je k mizi privlekel pametna telefona z dodatno zunanjo baterijo in zmenek zapolnil s pregledovanjem Facebookovih časovnic, ki ga je občasno prekinilo hihitajoče izmenjevanje vsebin domnevno zanimivih statusov. Noro. Če bi bil ciničen, bi popustil in dejal, da vse skupaj še ni predaletč, dokler ne bo treba reševalnega vozila v primeru infarkta naročati prek mobilne aplikacije. In če ste ravnokar nameravali v Google Playu preveriti, ali takšna aplikacija morda kje že obstaja, je pričujoče besedilo namenjeno prav vam. **X**

Kroglice pregelk 2.0

Piše: Sanja Gornjec

Na ušesa mi je prišlo, da je pred dnevi izšel sveži prevod zgodbe o Piki Nogavički. Saj veste, tiste o svojejglavi gospodični iz Vile Čiračara. Z gospodom Konjem na verandi in opico Fickom okoli vratu. Z Anico in Tomažem za soseda in z očetom poglavarjem, nekje daleč na otoku Taka tuka. Nadnaravno močna gospodična ognjenih las mi je bila velika vzornica, kar se je, kakopak, končalo v poskusih posnemanja. Konja in opice resda nisem imela, sem pa odnašala smeti v prevelikih očetovih čevljih in sanjarila o pomorskih dogodivščinah.

Nekoč sem šla tako daleč, da sem po terasi polila vedro vode in na podplate privezala sirkove krtače. Čistilna akcija se je zaključila z zateklim gležnjem in skrajno sumljivim – sedaj seveda skrbno varovanim – fotografskim gradivom. In vse, prav vse, kar je Pika počela, se mi je na pragu osnovne šole zdelo ... Zabavno. Avanturistično. Pravilno. Z veliko izjemno kroglic pregelk. Se jih spomnite? To so tiste, zaradi katerih, po Pikinih besedah, ne odrasteš. Takrat mi seveda nihče ni sporočil, da nekje na dolgi poti proti odraslosti postaneš tudi gospodar svojega časa.

Se jih spomnite?

To so tiste, zaradi katerih, po Pikinih besedah, ne odrasteš. Nekje na dolgi poti proti odraslosti pa postaneš tudi gospodar svojega časa.

Kar najbrž ni slabo. Ne bi vedela. Konstantna bitka s kroničnim odlašanjem je namreč prehuda. Oni dan sem tako stopila v lužo stopljenega kondenza, še preden sem si sploh privoščila prvo skodelo kofeta. Po skoraj treh mesecih odlašanja s čiščenjem hladilnika sem se tako bila prisiljena do komolcev pogrezniti med pozabljene marmelade in ne zares izpraznjene vinske steklenice. Ta zapis, na primer, nastaja večer pred oddajo, kljub temu da že kakšen teden vem, o čem bom pisala. Naslednji mesec mi poteče vozniško dovoljenje. Že sedaj sem živčna ob misli na vrsto na upravni enoti, ko se mi bo predzadnji dan mudilo menjati dokumente. Pred tem sem namreč nujno morala dokončati »Harry Potter maraton«. Osemnajstič.

Tisti, ki se z zgornjim odstavkom nikakor ne morete poistovetiti, imate seminarske naloge končane že kakšen teden pred rokom oddaje, vstajate pred budilko in do popolnosti obvladujete situacijo v rokovniku z opravili. Zamujanje vam povzroča glavobole, ignoriranje urnikov pa ledvične kamne. Najbrž tudi ne poznate vrtoglavice zaradi prevelike doze polnočne kave, poznate pa občutek nemoči, ko se zadnji član v skupini na predvečer predstavitve svojega dela naloge sploh še ni lotil. Kapo dol za take, občudujem vas. Umska premoč, ki jo imate nad šibkim mesom, je zagotovo vredna vsaj dobrega ponaredka Nobelove nagrade.

Jaz, v nasprotnem taboru, pa odlašam. Prelagam. Ignoriram. Pozabljam. In še malo odlašam, za dobro mero. Koga hecam. Tole, kar se grem jaz, ni nobeno odlašanje, je ena čisto navadna, srednje smrdljiva lenoba. Dušilci slabe vesti pa so dovolj učinkoviti, da takšne grobe besede zakamuflirajo v malo manj boleče opise in neskončna opravičila. »*Pod pritiskom sem najbolj učinkovita. Zadnje minute so najboljši navdih. Zakaj bi danes, če bo jutri ravno tako dobro.*« Nekako takole grejo. In moram reči, da so taki dušilci nadvse učinkoviti. Še posebej v družbi podobno odlašajočih posameznikov. Ni ga bolj zadovoljivega občutka od pogovora s kolegom, ki deli lenobni pogled na situacijo in ti za dobro mero pošlje še povezavo do spletne strani z debelimi mačkami.

Včasih pa se ustavim in malo zamislim. Običajno ob dnevih, ko na katerem od družabnih omrežjih zasledim posebneže, ki tečejo v hrib (v hrib, lepo vas prosim!), jaz pa razmišljam, da bi preskočila jutranje česanje. Zatorej, draga Pika, če tvoje kroglice pregelk čisto zares delujejo, te prosim še za takšne, ki bi se učinkovito spopadle z mojo ljubeznijo do horizontalnega položaja in neskončnega odlašanja. Smrt zaradi prevelike doze kofeina ali zalitih gležnjev se le ne sliši preveč romantično. **X**

Novinarstvo v moji zasanjani predstavi

Piše: Uršula Vratuša Globočnik

Ob vsej zmedi v glavi za to kolumno še sama ne vem, kako se bo končala. Zadnje tedne, mesece, mogoče vse skupaj traja že celo leto, sem na trnih in kar naprej se odločam. Mogoče je kriva tista tehtnica v horoskopu, mogoče so to geni ali vzgoja. Po svoji sobi sem se že neštetokrat sprehodila z vpisnico v roki, enkrat odločena tako, pa potem drugače, v telefonu sem zavrtela že goro števil in zdaj vem vse o vpisih in ponovnih izpisih ... Ah, začnimo na začetku.

Biti novinar: veliko razkošje. Novinar je povečevalno steklo. Očem javnosti približa prej neopazen drobec realnosti in ga obarva kot želi – realnost predstavi v takšni ali drugačni luči. Novinar torej poseduje moč. Lahko podeli pozornost neopaženim in prezrtim, jih poveže z javnostjo, ter jih s tem naredi opažene, pomembne. Spreten pisec zna z besedami zajeti tegobe vsakdanjika in jih predstaviti tako, da se povprečna populacija zdrzne, prebudi in začne o tegobah govoriti. Poklic novinarja se zdi nadvse privlačen, ko si ga naslikam svobodnega v eksotičnih deželah; ko pomislim, da lahko novinar zagnano pomaga množicam, se pregrize do resnic, znanja in zanimivosti tega sveta. Pomaga reševati svet!

O vsem tem sanjarim, ko se oddaljim od vsakodnevne rutine. Potem se spomnim minulega leta in izgubljanja volje do študija. Podobno razmišljanje se je lotilo velikega dela naše generacije »novinarjev«.

Glede same fakultete – lahko sem delala po liniji najmanjšega odpora, a izpiti v večini niso zastavljeni tako, da bi lahko pokazali tudi vso tisto več kot zgolj nujno zavzetost. Nedopusten se mi zdi – seveda že večkrat komentiran – predmetnik tujih jezikov. Novinar bi moral obvladati vsaj dva tuja jezika in se uriti v njiju vsa štiri leta. Novinarstvo bi moralo biti vzporeden program (kot je o tem pisala že ena izmed snovalk programa Manca Košir) in prepričana sem, da bi nas večina vpisala še kakšno smer. Podzavestno me je od študija odvrčala slutnja, da novice pravzaprav utrujajo ljudi. Filozofsko vprašanje, ki ga na predavanjih nismo nikoli dobili: so ljudje, ki se odklopijo od navala novic, srečnejši? Potem je tu še moja umetniška drža do sebe in sveta – me bo tepla pri objektivnem novinarskem delu? Če si preveč navezan na jezik in si vaje skozenj plesti nek »pod-svet« ter si prek besed dejansko lajšati srce, potem je zate objektivno pisanje krut poseg v takšno razkošje. Seveda se zavedam, da mora pisec začeti pri objektivnem, stvarnem jeziku, ki ga v primernem trenutku lahko spusti z vajeti. Vedno sem si želela z močjo jezika čarati, ne le opisovati. Mogoče me je bilo strah, da bo čarovnija izginila, če bo jezik le še sredstvo za posredovanje novice. Je novinarstvo res samo veda o novicah?

Pogosto sem razpravljala z ljudmi o tem, ali je novinarju res potreben tovrsten študij. Saj še uveljavljeni novinarji sami pogosto rečejo: »*Študirajte kaj drugega, potem pa postanite novinarji.*« Kdaj in kako se zgodi tisti *potem*, je zame še uganka. A po svoje imajo prav. Novinarjeva prizadevanja bodo kljub vsemu bolj površna od raziskav strokovnjakov, ki lahko kot ribe v vodi plavajo znotraj svoje stroke. Novinarju pa ni nič prvo področje. Poleg tega poklic novinarja prepogosto postane plehek, celo nečasten. Kopiranje informacij s spletnih strani in potem v obrnjenem besednem redu objavljanje na novi spletni strani ... Pa saj to bi lahko počel računalnik kar sam! Da ne govorim o blatenju v osnovi nič hudega slutečih ljudi in napihovanju neumnosti, ki so za (očitno zelo naivno) javnost tako ali tako brez pomena. Ni mi žal, da ne bom voditeljica na komercialnih radijih, kjer svoje »blond« glasove prodajajo »uspešni« voditelji in voditeljice.

K temu našemu dragemu novinarstvu se želim na svoji skrivnostno zaviti poti še vračati, obenem pa čakam vrnitve vzporednega študija. V zadnjem letu pridobljeno znanje mi bo prišlo prav. Sedaj vsaj vem, kaj v resnici predavajo za fasado tega odmevnega FDV-ja, ki ga »na vse se spoznamo« ljudje vlačijo po zobeh, pa ga niso nikoli povohali od znotraj. Fakulteta za družbene vede je lepa fakulteta. Zagnana društva, prijetno študentsko vzdušje v kavarnah spodaj, učna tišina zgoraj v knjižnici. Cenim tiste, ki vztrajate, tiste, ki ustvarjate Klin, tiste, ki verjamete v moč jezika in poklica. Nikoli se nisem imela za čisto družboslovko, a svet po krivem obsoja družbene vede kot neuporabne in nedonosne. Tudi družba potrebuje svoje zdravnike. Pač ni jasnih, enoznačnih definicij zdrave družbe in ni enega zdravila za bolešno družbo. Misлити kot družboslovec je ohlapno, a ustvarjalno. Ne vem točno, kaj sem iskala. Resnico, preverljivo razlago za ta naš svet. Bom kaj takega našla v naravoslovju, v umetnosti? Družboslovje ni mimobežna reč, kot mislijo »tam lahko padeš samo po stopnicah« ljudje, a ne more biti tudi edino gonilo planeta, kot nam to radi slikajo na faksu.

Še vedno se mi zdi najmočnejše življenje samo tisto, ki preseneča. Življenje, ki je preveč prostrano, da bi ga v svoje definicije in okvire lahko zajeli družboslovci ali naravoslovci. Morda se tudi zato z vpisnico v roki spet podajam na omahujoč sprehod po sobi. Še sreča, da smo v šolo življenja že vsi vpisani od samega začetka. **X**

